

A Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium épülete

TDK dolgozat

Szerzők: Bálint Tamás (FB759Y), Patak Gergely (ECOWY6)

Konzulens: Dr. Mezős Tamás, Építészettörténeti és Műemléki Tanszék

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Építészmérnöki kar

2012.

1. ábra Főhomlokzat elvi rekonstrukciója

A dolgozat bemutatását a TÁMOP - 4.2.2.B-10/1--2010-0009 "Új tehetséggondozó programok és kutatások a Műegyetem tudományos műhelyeiben" című program támogatta.

Tartalomjegyzék

A BUDAPESTI EGYETEMI KATOLIKUS GIMNÁZIUM ÉPÜLETE	1
Tartalomjegyzék	2
Előszó	4
Bevezető	5
1687-1876, az iskola épületei	6
A Szabó Ilonka utcai, épület építéstörténete	7
A tervező, Lippert József bemutatása	9
A korszak hasonló iskolaépületei	10
Az épület jellege	13
Az épület elhelyezkedése	14
Az épület belső rendszere	14
Az alagsor	15
A magassföldszint	16
Az első emelet	18
A második emelet	19
A harmadik emelet	21
Az épület eredeti homlokzatainak elemzése	22
Az épület kompozíciója	22
A főhomlokzat síkjai	23
Vízszintes tagolás	24
Függőleges tagolás	25
Nyílásrend	26
Arányok	27
Főhomlokzat leírása (Ilona utcai, keleti homlokzat)	27
Oldalhomlokzatok a főszárnyhoz (északi, déli és nyugati homlokzatok)	32
A hátsó szárny homlokzatai	34
Az épület eredeti gépészete	35
Sérülések a második világháborúban	35
Változások a második világháború utáni átépítés után	36
A bejárat változásai	37
A lépcsőtér változásai	38
Az átriumok változásai	39
Reprezentatív terek átalakulása	40
A Díszterem változásai	40
A könyvtár változásai	41
Speciális termek változásai	41

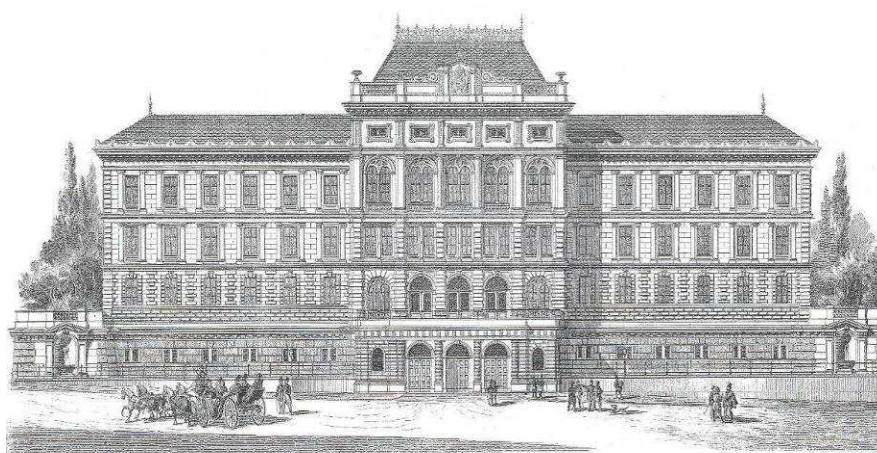
Az ásványtár	41
Előadóterem	41
Stúdium	41
Rajzterem	42
Kápolna	42
A tornaterem	42
Ebédlő	43
Konyha	43
Kiszolgáló helyiségek változásai	44
A Ferencz József Nevelőintézet internátusa	44
Az épület közlekedésének változásai	45
A múltbeli és jelenlegi alaprajzok összevetése	47
Alagsor	47
Magasföldszint	48
Első emelet	49
Második emelet	50
Harmadik emelet (1872) / Padlás szint (2007)	51
A jövőbeli átalakításról	52
Az értékleltár	52
Az épület lehetőségei	54
Az akadálymentesítés	55
Testneveléstermek	55
Kollégium	57
Osztályterem-szaktanterem	59
Szabadidős külső és belső terek	59
Mintaterv az átalakításra	60
Alagsor	60
Magasföldszint	61
Első emelet	62
Második emelet	63
Harmadik emelet	64
Tetőtér	65
Keresztmetszet	65
Első lépések az átalakításhoz	66
Támfal	66
Zárszó	68
Ábrajegyzék	69
Bibliográfia	72

Előszó

Bálint Tamás negyedéves építészhallgató vagyok. 2003-ban vettem fel a Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnáziumba. Az épületben ki volt állítva egy kép, egy gyönyörű épület homlokzatraja. Mondták is hogy hosszas története alatt több épülete is volt az iskolának, ezek közül egyik a mai Hilton szálló helyén állt. Akkor elsőre úgy gondoltam, ez a csodálatos homlokzatú épület fenn állt a várban. Pár hónappal később tudtam meg, hogy az épület, aminek nap-nap után megcsodáltam homlokzatát, valójában az a ház, amibe minden reggel bejárok. Megdöbbenem, hogy tehették így tönkre ezt a házat? Gyermeki lelkesedéssel és csodálattal szedtem össze minden képet az eredeti állapotról mindennapos játékom volt elképzelni az eredeti állapotot, és nagyon szerettem olyan információkkal megdöbbeneni diáktársaimat, mint hogy: „tudod, hogy az osztálytermedben egykor az ország egyik legnagyobb ásványtára volt?” Az ott eltöltött négy év során fedeztem fel az iskolaépület zegét-zugát, és amikor megérett bennem a döntés, hogy építész leszek, akkor megérett bennem az elhatározás is, hogy mindent megteszek azért, hogy visszanyerje egykori szépségét régi iskolám. Ezért hát mindig is mélyen érintett az épület és egyben az iskola jövője. Elballagásom után pár évvel pályázatot nyertek az iskola korszerűsítésére. Szomorúan láttam, hogy a felújítás nem vette figyelembe az eredeti állapot szempontjait, így csak tovább rontott a meglévő hibákon. Szembesültem vele: Nem várhatok addig, amíg diplomás építész leszek, el kell kezdenem a munkát. Ennek első lépése ez a tanulmány. Felkészülés ez az újjáépítés hatalmas feladatára. Az Építészettörténeti és Műemléki Tanszék tanárát, Mezős Tamást kértem meg, segítse munkámat szakértelmével, tapasztalatával. Készséges segítsége által újabb és újabb forrásokat sikerült összeszedni. Nyilvánvalóvá vált, mennyire időszerű, és hiánypótló ez a munka, mivel a rendelkezésre álló rengeteg forrást eddig senki nem rendszerezte, senki nem gondolt bele komolyan az eredeti állapotban rejlő, nagyon is korszerű lehetőségekbe. Munkámat eddig nagy támogatással kísérte a gimnázium. Bizalmukkal élve 2012 nyarán elindítottam az első Iskolaépítő tábor, melynek anyagköltségét az iskola finanszírozta, a munkát, diákok, öregdiákok és építészhallgatók dolgos kezei adták. Segítségükkel sikerült az épület omladozó Délnyugati támfalát megmenteni a pusztulástól. A közös munka világossá tette mindannyiunk számára, hogy a feladat hatalmas, de létrejöhet a szükséges összefogás, hogy célba érjünk. Ugyanígy ebben a tanulmányban. A nyári építőtábor oszlopos tagja, Patak Gergely építészhallgató, meglátva a téma szépségét és a feladat léptékét, felajánlotta segítségét. Közös rendeztük össze jelen tanulmány anyagát, hogy a sok év során összegyűjtött információ áradatot szemléletesen, részletekbe menően most bemutathassuk. A tanulmányt, egykori iskolámnak, hálás szívvel ajánlom, szolgáljon megújulására! Végezetül köszönetemet szeretném kifejezni Patak Gergelynek, aki nélkül ez a tanulmány nem készülhetett volna el, Mezős Tamásnak, aki gondos figyelemmel kísérte és támogatta a kutatást és mindazoknak, akik segítették ezt a nagy munkát!

Főhomlokzat

VII

2. ábra Főhomlokzat rajza az 1872-es műleírásból⁷.

Patak Gergely, negyedéves építészhallgató vagyok, és felvezetőként leírom, miért is társultam Tamáshoz ennek a TDK-nak a kidolgozásához. Én nem érzelmi alapon kötődöm az Egyetemi Katolikus Gimnáziumhoz, hanem megfogott annak a feladatnak a szépsége, hogy egy olyan épületet ismerjek meg behatóan, amely 1876-ban, a maga korában a technológia és esztétika csúcsa volt a maga kategóriájában Magyarországon. Ennek az iskolának hányattatott sorsa javulni látszik, s azokat a kezdeményezéseket, melyek vállaltan az iskola méltó, eredeti értékeit kívánják visszaállítani, szeretném segíteni azzal, hogy építészeti tudásomat, és kutatómunkámat bevetve felmutatunk egy szakmailag is hiteles képet az épületről. Ez a kép, mely ebben a tanulmányban foglaltatik, később segítség lehet azoknak, akiknél megvan az eszköz és hatalom is ahhoz, hogy a közösen óhajtott célt, az iskola eredeti állapotát mennél inkább visszanyerhesse.

3. ábra Főhomlokzat 1876-os és 2012-es állapotának szemléltető összehasonlítása

Bevezető

A dolgozat témája Buda első Gimnáziumának, mai nevén a Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium intézményének és építésének, valamint korának kutatása.

Az épületet 1872-ben tervezte Lippert József, az Esztergomi Érsekség főépítésze. 1876-ra épült fel Bárány Eötvös József, közoktatási és vallásügyi miniszter, egykori öregdiák támogatása által. Az épület a kor legmagasabb színvonalán készült el abból a célból, hogy méltó otthont adjon az 1687-ben alapított Alma Maternek, és az ország dísziskolája legyen. Az épületet a II. világháborúban bombatalálat érte, ezért az új hatalom az ideológiai okot a háborús sérüléssel magyarázva, bontani kezdte. A nagy épülethiány miatt megmenekült az épület, csak a felső szintekből bontottak le, átalakították, eredeti szépségétől és térszervezésétől megfosztották. Ennek fájó következményeit a mai állapot is őrzi. A rendszerváltás után újraindult iskolának eddig nem volt lehetősége az eredeti állapot visszaállítására, hogy ismét méltó körülményeket kapjon az iskola. A dolgozat célja feltárni az eredeti állapotot levéltári és épületkutatási forrásokból, összehasonlítani a jelenlegi állapotokkal, az eredeti állapot szerinti tervben újra elhelyezni a jelenleg szükséges funkciókat, javaslatot adva arra, hogy hogyan lehetne megújítani ezt a méltatlan állapotú épületet.

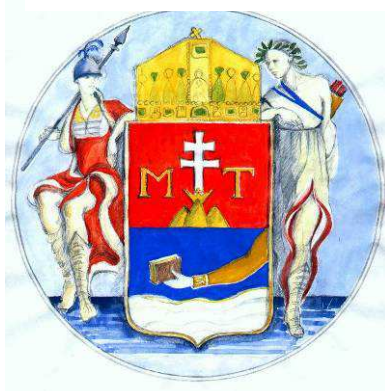

4. ábra Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium épületének 2012-es állapota

1687-1876, az iskola épületei

5. ábra gróf Széchenyi György által adományozott iskolacímer

6. ábra Mária Terézia által adományozott iskolacímer

„Gróf Széchenyi György esztergomi érsek a török Budáról való kiűzésének első évfordulóján alapította meg az Academicum et Universitatis Collegium-ot (Főiskola és Egyetemi Gimnáziumot), Buda első gimnáziumát 1687-ben. Az alapítás jelmondata: „Pro Vine Domini!” – Az Isten Szőlőskertjéért, és a Haza Újjáépítésére. Ez az első iskolaépület a Mátyás templomtól északra feküdt, a mai Hess András téren, a Hilton szálloda épülete helyén. Ezt a hotel falára helyezett emléktábla is hirdeti.”²

„Az épület hozzáépült a Nagyboldogasszony templom oldalához. 1712 óta kiegészült az felsőoktatással is a feladata, s ezzel létrejött a legelső akadémia az akkori Magyar Királyságban. Az Akadémia 1747-ben épült fel a mai Szentháromság téren (a mai Magyar Kultúra háza helyén), melyet a jezsuiták vettek gondozásukba. A jezsuita rendet 1773-ban beszüntették, helyettük világi papok folytatták a királyi gimnáziummá átnevezett intézményben az oktatást.

A Ratio Educationis kilenc tankerületre osztotta a királyságot, s a budai tankerületben az épületben lett a főigazgatóság székhelye, s ez a gimnázium ekkor lett főgimnázium, avagy Capitale (Archi) Gymnasium.

1777-től, a Nagyszombatról Pestre költöző egyetem szárnyai alá sorolják be ötödik karként a gimnáziumot is, s innentől viseli az „Egyetemi Archigymnasium” elnevezést.

A Hillebrand-féle Mária Terézia-kori Királyi Palota, feltételezhetően északi szárnyát is a Királyi Egyetemi Archigymnasium használta oktatás céljára 1784-ig, II. József trónra lépéséig.

II. József a Királyi Palotát az országos főhivatalok számára felszabadította 1784, s a gimnázium visszaköltözött régi helyére, a mai Hess András térre (akkoriban átkeresztelték a teret Collegium, (Iskolaház), Iskola térnek, majd 1936-ban IX. Ince pápa térnek.) Az intézmény 1784-ben függetlenedett az Pázmány-féle egyetem többi karától. Az akadémiai épületben működő gimnáziumnak a szomszédos egyetemi nyomda terjeszkedése miatt új helyet kellett keresni. Ezért megkapta a dominikánus kolostor tornyától északra fekvő elemi iskola épületét, annak emeletráépítésével 1809-ben.

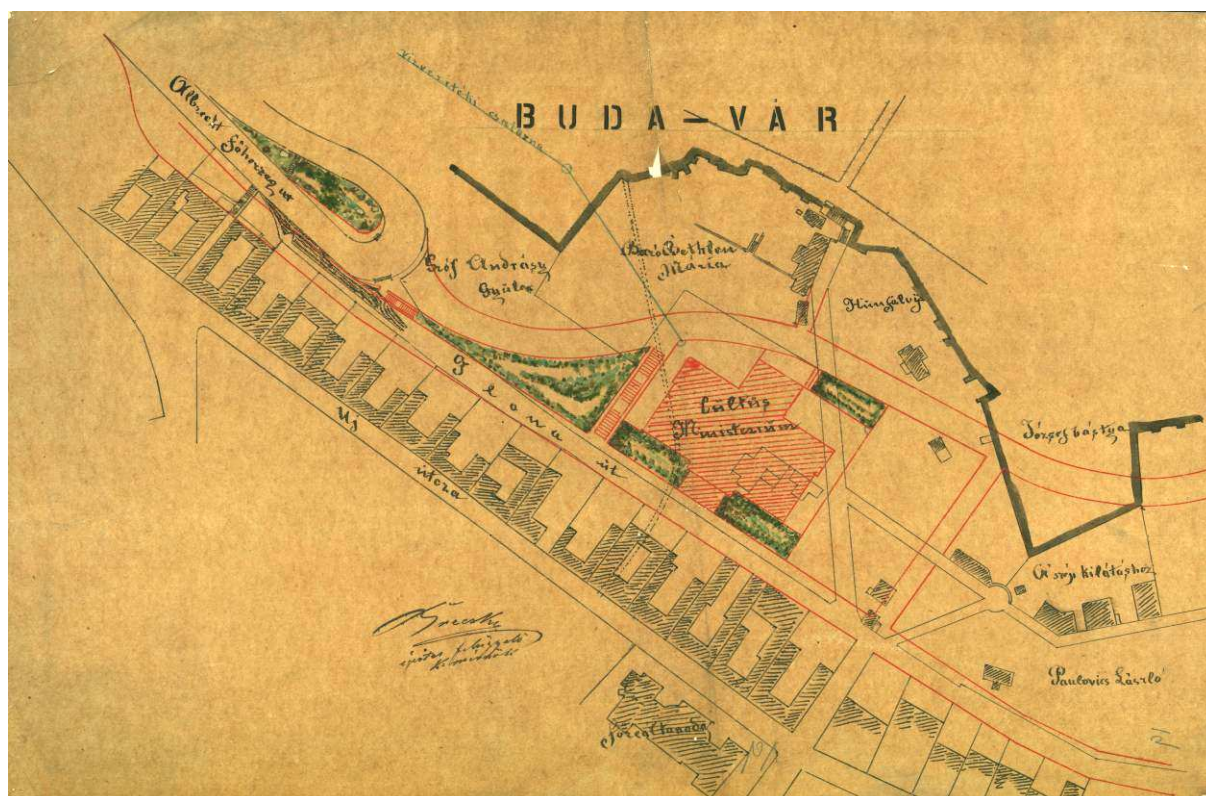
Az 1848/49-es szabadságharc során ez az épület erősen megrongálódott, de a harcok után helyreállították. 1852-ben ebben a gimnáziumban zajlottak az országban elsőként a frissen bevezetett érettségi vizsgák. 1861-ben a februári pápens értelmében 10 év után újra magyar kézbe került a gimnázium, és Lutter Nándor lett az igazgató a Királyi Egyetemi Főgimnáziumban. A tanárok nagy részben ekkor már civilek voltak, s csak a hitoktatást végezte paptanár a korábbi kegyesrendi és jezsuita előzményekhez képest. 1867-re az épület állaga és a 600 fős tanulói létszám elengedhetlenné tett egy új iskolaépület építését.”²

„Eközben Simor János – egykori növendék -, esztergomi hercegprímás, aki 1867. június 8-án itt, Budán koronázta meg Erzsébet királyné és Ferenc József magyar királyt, a leendő új iskolaépület pályázói közé ajánlotta a későbbi nyertest, Lippert Józsefet, a primási főépítést.”¹

A Szabó Ilonka utcai, épület építéstörténete

"1868-ban a Királyi Egyetemi Katolikus Gimnázium várbeli épülete feladatának már egyre kevésbé felelt meg.

Ekkor „a halhatatlan Eötvös József báró, vallás- és közoktatásügyi miniszter, kinek mint a budai főgimnázium egykori növendékének ezen intézet viszonyaitól alapos ismeretei voltak, s ki megalázkodónak tartá azt, hogy fővárosunk a művelt külföldnek egy gymnasiumot sem mutathatna be pirulás nélkül a régi kiszerű és a nehézségeket inkább elodázó, mintsem megoldó terveket elejté, s a felépítendő gymnasium számára egy új, célszerű helyiségnek kijelölésére 1868. március 18-án Buda városát szólítá fel.” A város négy telket javasolt, ezek közül a gimnázium igazgatója, Dr. Lutter Nándor a gimnázium várbeli épületéhez legközelebb, közvetlenül a Halászbástya alatt fekvő telekcsoportot ajánlotta megvételre. A négy telek korábbi tulajdonosa: Reitter Ferenc, Hunfalvy János, Dr. Hausmann Ferenc és Marusovszky Mária voltak.

7. ábra Helyszínrajz az iskola környezetének 1870 körüli átalakításának tervéről

Házmán Ferenc polgármester, 1868. április 24-én véglegesítették a helyszínt. Majd Eötvös 1868. május 5-én előterjesztést tett Ferencz Józsefnek az új épület építésére, az Ilona utca mentén. Az épület homlokzata Pestre, egyik szárnya az Albrecht útra (mai Hunyadi János útra) nézett, akkoriban minden zajtól távol állt, így különösen alkalmas volt oktatási intézmény elhelyezésére. Az épület 1600 négyszögöl területen (körülbelül 5900 m²-en) tudott felépülni, melyhez akkor 23600 forint értékben kellett telket venni. Az építkezési költségek tanulmányi alap jövedelmeiből lett előteremtve több évre elosztva. Ferencz József király 1868. május 12-én hozzájárult az építkezéshez: „Vallás- és közoktatásügyi magyar miniszterem előterjesztése folytán megengedem, hogy a budai főgymnasium és esetleg lyceum számára a mostani épület irányában a várhegy oldalán az Ilona-utca mentében új épület emeltessék.”¹

„Eötvös József ekkor 10500 forinttal járult hozzá az építkezéshez. Még ugyanezen, 1868. év nyarán felkérte a minisztérium Szkalniczky Antal, műegyetemi tanárt, Diescher József és Ybl Miklós építészeket, majd Lippert József prímási építész, hogy nyújtsanak be pályázatot. Szó volt arról, hogy az iskola Buda városának hozzájárulása fejében közös épületet építsen az elemi fiúiskolával. A terv megghiúsult, emellett a városrendezési terv is változott, mivel új utat

kívántak építeni a Halászbástya alatt, az Albrecht útról (ma Hunyadi János útról) a Bécsi kapu felé. Ez később nem valósult meg. A tervező építészeknek ezeket is figyelembe kellett venniük, ezért a tervek benyújtása késett, 1870-ben kerültek bírálás alá a tervek. Ezek közül a Lippert József-Schmidt Károly-féle tervet fogadták el. Az elfogadás indoka az volt, hogy az építész messzemenőig figyelembe vette a tanári kar és a leendő használók véleményét és elképzeléseit. A minisztérium 1870. december 20-án a módosított tervre építési engedélyt kért Buda városától.

1871. február 2-án Eötvös József báró, egykori növendék, az építkezés elindítója meghalt. Helyére Pauler Tivadar került, s őt követte Trefort Ágoston a miniszteri székben, mely váltások késleltették a munkát. A kivitelezésre kiírt pályázatra 653571 forint kivitelezési költséggel pályázott Hofhauser Lajos, pesti építész, ezzel megnyerte az építési megbízást, és 1872. július 8-án kezdődött a meglévő épületek bontása. Az első földmunkáknál előjöttek a nehézségek, sziklatömböket kellett robbantani, vízbetörések és földcsuszamlások nehezítették a munkát.”¹

„A remélt sziklaalap helyett 200-300 köblábnyi szikladarabokat találtak, ezeket lőporral kellett szétrobbantani. 1873 májusában az alapásai munkálatok elkezdődtek, és az eddigi akadályokhoz társult egy vízvezeték-csatorna kiváltása. 3 ölnyi mélységben egy ló csontvázát, egy vasból készült mellvértet, valamint emberi csontokkal teli üregeket találtak. A földmunkálatok és alapásások ideje alatt 1873. májustól decemberig naponként délben és este 20-25 sziklarobbanást végeztek. Az építkezésen 200-250 ember dolgozott minden nap, és egyetlen szerencsétlenség nem történt. 1873. május 24-én kezdődött az alapépítés. A kiásott alapot elöntötte a víz, melynek szivattyúzása során több „földsikamlás” is történt. Egyes helyeken az eredeti tervet módosították, hogy megfeleljenek a körülményeknek. Az alapokat terméskőből, az alagsort vegyes falazattal (kő és tégl), a felmenő falakat égetett téglából építettek, mészkavattal látták el. A nedvesedő helyeken vízhatlan vakolat (cement-mörtel) került fel. A lépcső beszercebányai homokkőből készült, a külső díszítmények vízhatlan mészből (cementguss), a belső díszítményeket „főzből”, azaz gipszből készítette Hutterer János. Az építés vezetője Schmidt Károly, pécsi építész volt.”⁷

„Az épület 1876 nyarán készült el, végső költsége 800 000 forint volt. Az építés során maga Ferencz József is látogatást tett, a munkásokat és a vezetést „nehézségekkel való férfias megküzdésre” bátorította.”¹

8. ábra Századfordulón készített panorámakép a Várhegyről

9. ábra A Budai Egyetemi Katolikus Főgimnázium 1890 körül

„Az új gimnázium telke 5918 m², ebből 2550 m²-t építettek be. A két udvar területe egyenként 16,12*12,17=196,18 m². A tornaterem 17,7*10,27=181,78 m². A rajzterem és a kápolna 21,33*7,27=155,07 m². A díszterem 19,07*9,48=180,78 m². Az építkezés időtartama alatt a gimnázium a régi, várbeli, Hess András téri épületet használta. Az 1875/76-os tanévet az új nagyszünidei rendszerre való átállás miatt július helyett június végén fejezték be. Ekkor a Várhegy oldalában álló hatalmas épület már készen állt. Csak a belső munkálatok folytak. A nyár folyamán megtörtént az átköltözés, így 1876 szeptemberében birtokba vette az új épületét az iskola. Az ünnepélyes Veni Sancte (Tanérvnyitó) szeptember 8-án hangzott el. Az előadásokat 12-én kezdték meg 17 tanárral, 10 osztályban 331 növendékkel.”⁷

A tervező, Lippert József bemutatása

„Aradon született 1826-ban. Itt járta iskoláit, s mikor legényember lett, az akkor világhírű bécsi akadémiába ment, hogy építésszé képezze magát. 1833-ban a bécsi Ernst műépítő oldala mellett dolgozott. Feltűnést keltett régi stílusokban tett tanulmányaival. S ezért megbízást is kapott régi műemlékek felvételére, így utazta be a műtörténelmi bizottság megbízásából Ausztriát, majd aztán végigtanulmányozta Németország, Dánia, Anglia, Franciaország s Róma építészeti emlékeit. Járt Svéd- és Norvégiában is, hol a középkori fatemplomokat kutatta.

Életének egyik legfontosabb időpontja 1856. Ekkor ismerkedik meg Simor Jánossal, a későbbi hercegprímással. Simor ekkor már miniszteri tanácsos volt, s érdeklődéssel fogadta Lippertet, mert Kemény Zsigmond a "Pesti Napló"-ban nem egyszer emlékezett meg róla. Mikor Simor győri püspök lett, magához vette Lippertet is. Vele akarta végeztetni egyházművészeti terveinek megvalósítását. Ennek egyik legszebb példája a győri székesegyház építése 1864-ben. Már akkor, püspöksége korában is sokszor foglalkoztatta. Amikor a hercegprímási széket elfoglalja, Lippert tevékenységi körét is megnöveli.

10. ábra Lippert József műtermi fotója

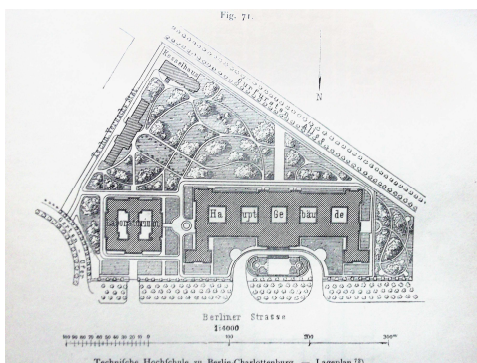
Primási főépítész lesz, s mint ilyen minden egyházművészeti kérdés és feladat megoldásában illetékes. Az ő hatása alatt végeztette Simor restaurálásait s egyéb építkezéseit. Minden ilyen restaurálás Lippert terve szerint készült. Nagyobb művei: az esztergomi bazilika előcsarnoka, a bazilika belső díszítése, a primási palota, az ősrégi szent István-kápolna s a pozsonyi koronázási dóm restaurálása, a vágújhelyi prépostsági templom s ezen felül számos kisebb templom, kápolna, iskola, kórház stb.

Nem csak építői, de iparművészeti feladatokkal is foglalkozott. Tervei szerint sok egyházi tárgy: úrmutatók, kelyhek, ereklyetartók, olajedények stb. készültek, melyek nagyrészt az esztergomi főszékesegyház kincstárban láthatók.

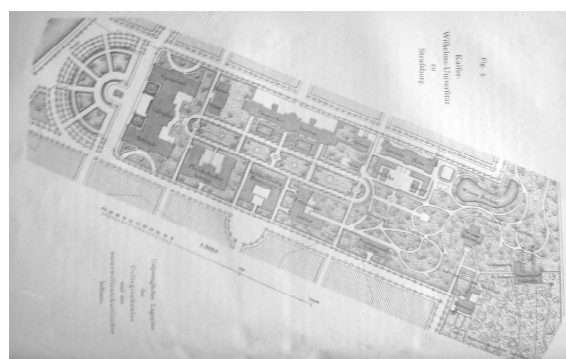
Szerény, dolgozó ember volt, s ha nem is lépett föl nagystílusú teremtményként, a maga idejében s a maga helyén jelentős szerepet töltött be. A primási udvarban szószólója lett a művészeti szempontoknak, így például nagy érdemei vannak az esztergomi hercegprímási képtár és metszetgyűjtemény létesítésében. Működése kiterjedt a külföldre is. Így restaurálta a német lovagrend kápolnáját Bécsben, ugyanott felszerelte az Erzsébet-templomot s az ő tervei nyomán építettek templomokat Olmützben és Kremsierben is. Simor halála után Bécsbe költözött, de az év nagy részét Magyarországon töltötte. A halál Gutensteini, nyaralójában érte utol 1902. Augusztus 15-én.”⁴

A korszak hasonló iskolaépületei

Az 1870-es 1880-as évek iskolaépítészeten belül beépítés szerint a zárt sorú, és szabadon álló épülettípusok jelentek meg. A szabadon állók közt sok példa azt mutatja, hogy egy tervezett, kerítéssel lehatárolt angolpark vette az épületet körül, és sok esetben nem egy épület, hanem épületcsoportosulás állt szépen rendezve a zöldterületen. Erre egyik példa a Berlin-Charlottenburgi Műszaki Egyetem épületegyüttese, vagy a Strassburgi Vilmos Király Egyetemi campus.

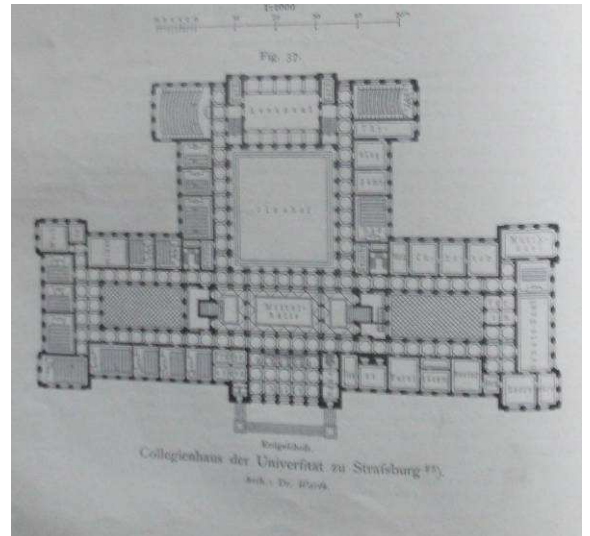
12. ábra Helyszínrajz a Berlin-Charlottenburgi Műszaki Egyeteméről³.

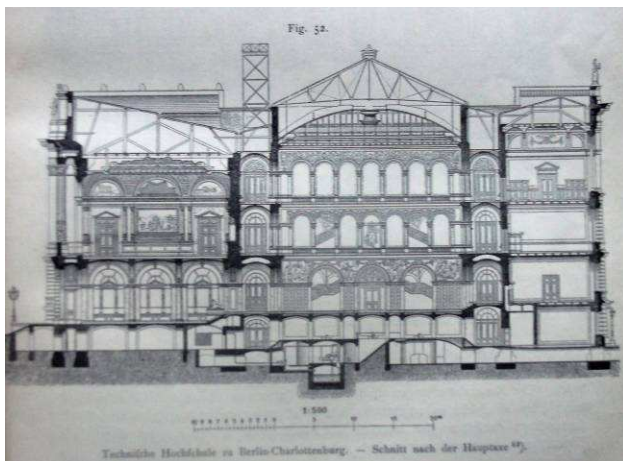
11. ábra Helyszínrajz a Strassburgi Vilmos Király Egyetemi campusról³.

Bár ezek felsőoktatási épületek, és nagyobb léptékűek, mégis ezekkel lehet a legközelebbi párhuzamot vonni abban a tekintetben, hogy több udvar köré szervezett tömegű, sarok és szimmetriatengelyeken hangsúlyos rizalitokkal kiemelt épületekről van szó, melyeket intenzíven beültetett, sétányokkal övezett park vett körül.

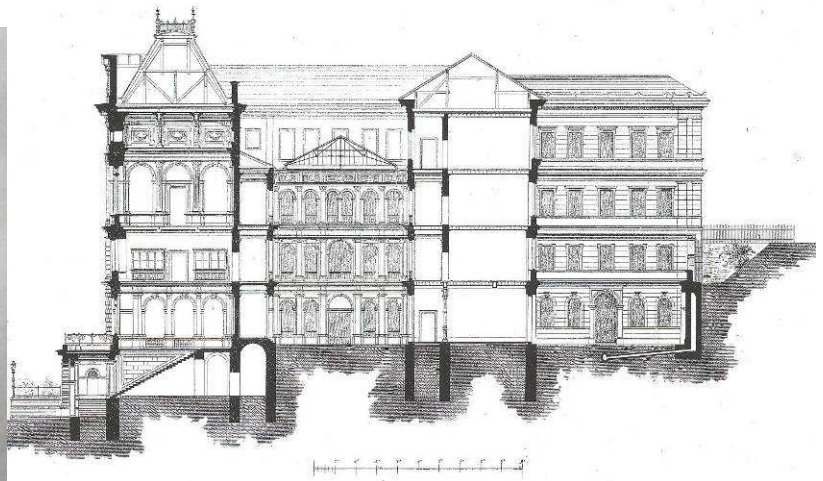
Az épületekben a körfolyosók mindig a belső udvar felé néztek, a sarkokon nagyobb, lépcsőzetes padokkal felszerelt előadók voltak (lásd a strassburgi kollégium és egyetem közös épületének alaprajzát), s a szimmetriatengelybe állítva egy *bejárati előépítmény-előcsarnok-aula-díszlépcsőtér-galériás díszterem térsor* bontakozott ki. Ennek hagyománya még a bécsi Trautson Palotán át a barokk városi palotákig, sőt a római villák vestibulumos, átriumos térsoráig is visszavezethető. Ami biztosan elmondható, hogy az eklektika közintézményeinél, mint iskola, bank, városháza, múzeum, törvénykezési épületek a középrizalit emeletére helyezett galériás díszterem, és annak reprezentatív megközelítése általános térszervezési program volt. Jó párhuzam erre a már említett Berlin-Charlottenburgi Műszaki Egyetem épület szimmetriatengelyében felvett metszete és az Egyetemi Gimnázium metszetének összevetése.

13. ábra Földszinti alaprajz a strassburgi kollégium és egyetem közös épületéről³.

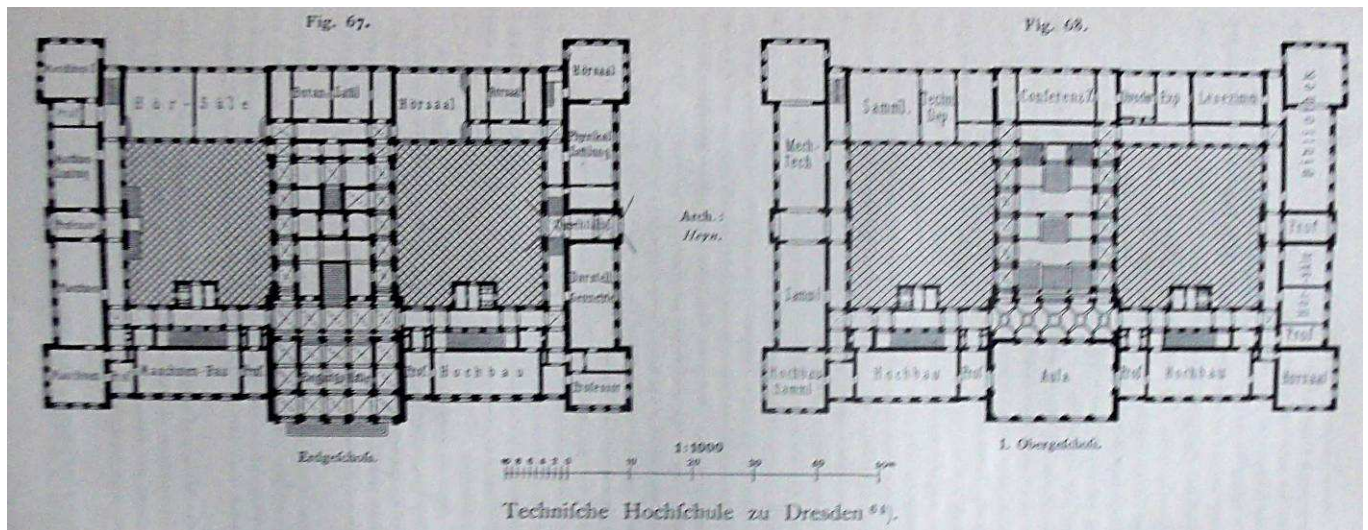
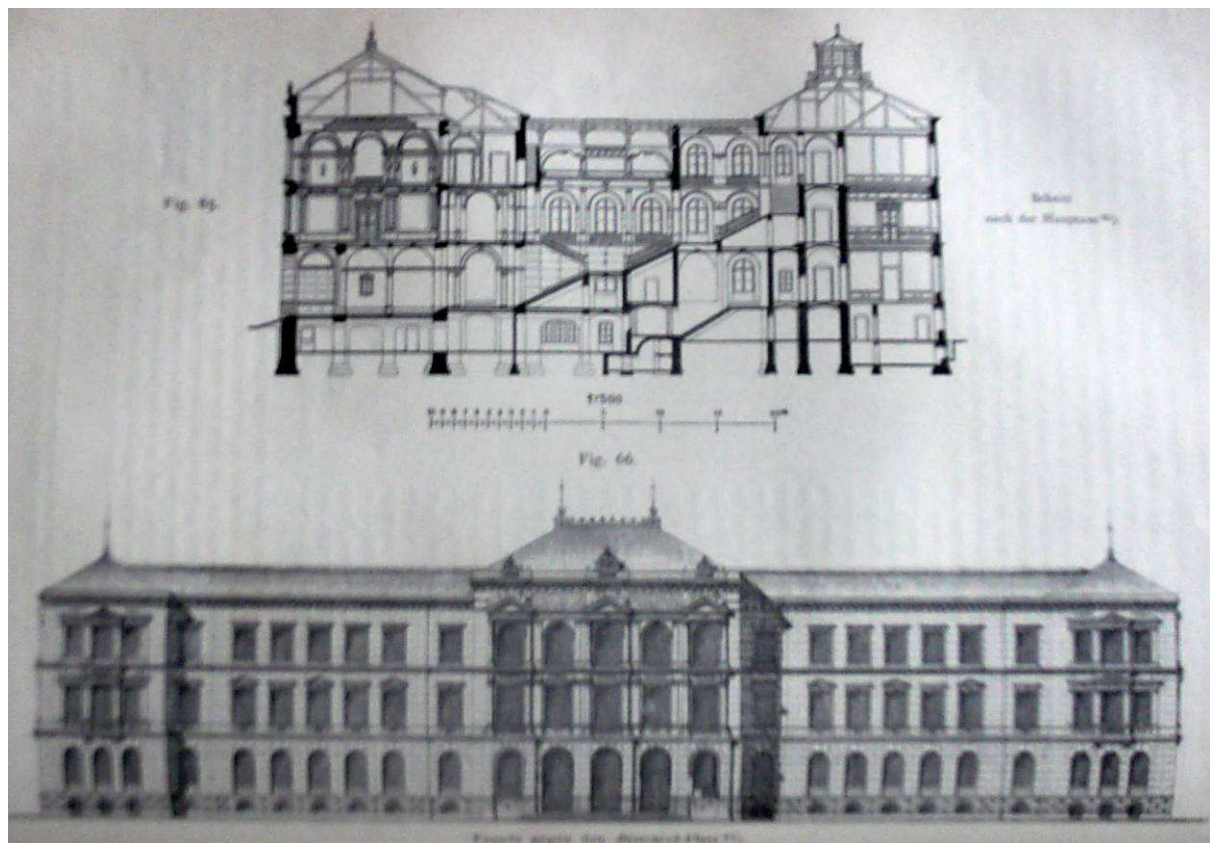

14. ábra Metszet a Berlin-Charlottenburgi egyetemről³.

15. ábra Metszet a Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium 1876-os épületéről³.

Az Egyetemi Gimnázium reprezentatív térsora is követi a nemzetközi gyakorlatot, annyi változás figyelhető meg, hogy az épület idomul a terepviszonyhoz, ezért a díszlépcső nem szimmetrikus. Hogy nagyobb belmagasságú díszterem alakulhasson ki, célszerűbb volt úgy elrendezni, hogy a díszterem a második emeltre került, az első emeleten a szintén reprezentatív, de nagy belmagasságot nem igénylő könyvtár kapott helyet. A berlini keresztmetszetben ugyanúgy, lámpával keretezett előlépcső vezet a bejárati csarnokba. Innen kis lépcsősor vezet a körfolyosóhoz az üveggel fedett átriumokhoz és a mögötte látható szintenként ötkarú díszlépcsőházhoz. Ez a lépcsőház vezet a tantermekhez, és a középrizalitba helyezett galériás, hármass osztású díszterembe. Arányaiban a két épület különbözik, a magyar példa sokkal kecsesebb, ég felé törő, kisebb fesztávokat használ.

16. ábra drezdai műszaki iskola földszinti és emeleti alaprajzai³17. ábra drezdai műszaki iskola metszete és főhomlokzata³

Egy másik német példa, a drezdai Műszaki Főiskola, ahol a neoreneszánsz köntösbe bújtatva a már részletesen leírt térrendszer látható. Itt a magyar példához hasonlóan a tengelybe került a bonyolult szerkesztésű díslépcsője. Ehhez hasonló eleganciával épült meg a magyar példa 5 karú lépcsője.

Az épület jellege

18. ábra Állami Főgymnasium (Egyetemi Katolikus Gimnázium) Klösz György 1896-os fényképén

Az épület eklektikus stílusban készült, neoreneszánsz elemeket alkalmazva. Főleg az épület belsejében, magasföldszinti előcsarnokban találhatók görög pillérfejek, melyek az Erechteion pilléreire emlékeztettek. A főhomlokzat, eklektikus és barokk francia példákhoz hasonlóan, hálós tagolású, az alagsor nagy rusztikás kváderekkel készült, a földszinten is kváderes osztásokat és kváderes ablakkeretet látunk. Az első és második emeleteken teljes oszloprendeket helyezett el a tervező, melyek közé keretbe foglalt ablakokat nyitott. Az épület középrizalitján a földszinten és a második emeleten íves nyílásokat helyezett el kőkeretezéssel. A díszterem ablakai a velencei Vendramin-Calergi palota ablakaira emlékeztetnek. A középrész fölé francia tetőzet került, felső vasrácsvégződéssel. Az építészeti tömegek helyes elosztása, a finoman illesztett részletformák együtt jó arányt adtak. Az épület jelentőségteljesen, de nem hivalkodóan illeszkedett bele a Várhegy panorámájába.

Az épület elhelyezkedése

19. ábra budai panoráma 1880 körül, a Halászbástya építése előtti korból

Az épület a Várhegy keleti oldalában, a Halászbástya északi szomszédságában található. Bejárata az egykori „Ilona utca”, ma Szabó Ilonka utcára néz. Az eredeti 1868-as városrendezési terv szerint a Halászbástyától a Bécsi kapuhoz vezető utat terveztek közvetlenül az épület mögé. Emiatt a második emeleten egy másodlagos bejáratot nyitottak az épületen. Ez a felső út nem épült meg. A terület Buda város tulajdonában volt, melyet gondozás ellenében használatra átadott az iskolának.

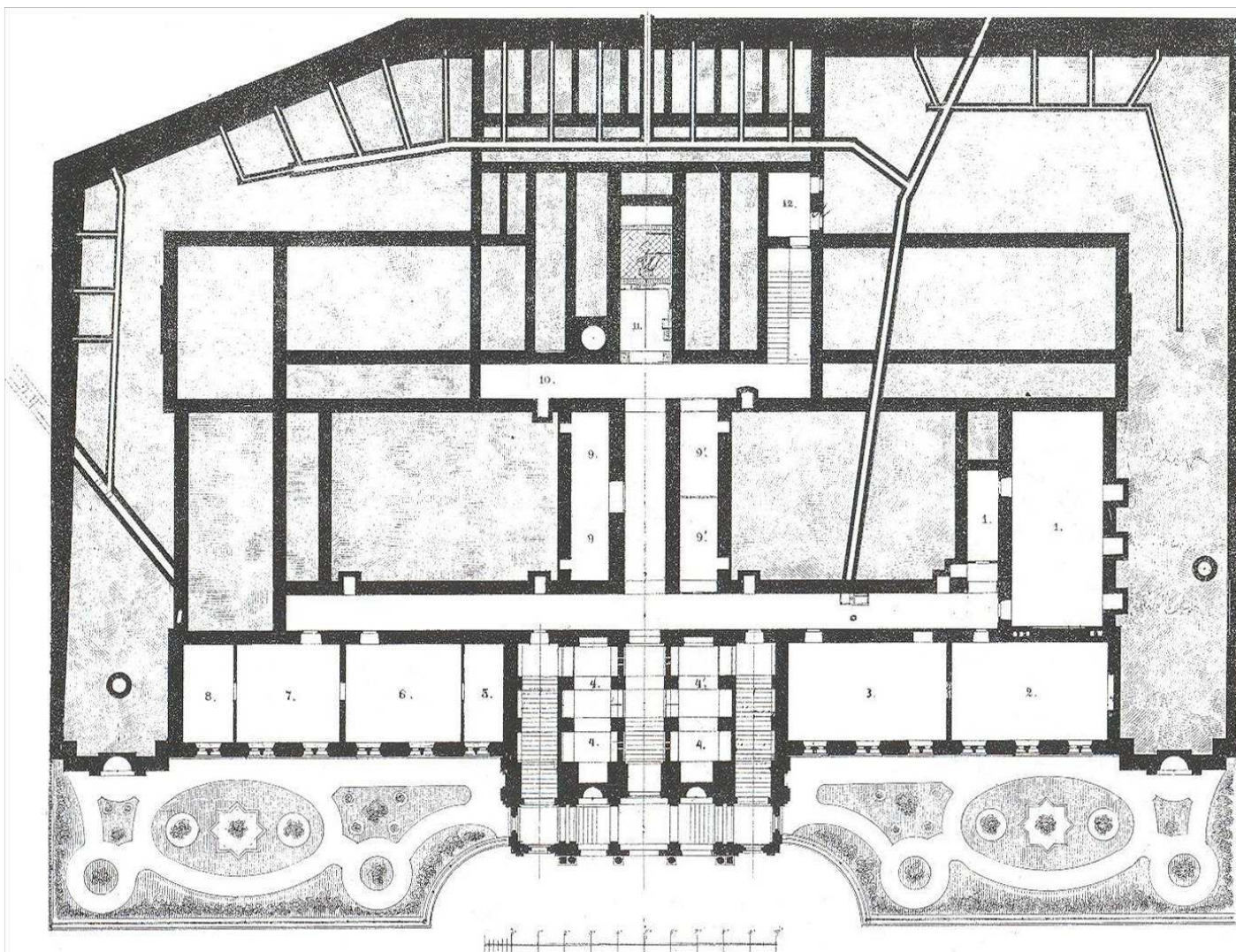
Az épület belső rendszere

Az Ilona utcáról félköríves térbővületen át érhető el a bejáratnak. A hármás díszkapu, melyet oszlop gerendázat, s mögötte pillér-ívezetes nyílás keretezett. A három kapu közül csak a középsőn lehetett bemenni. A másik kettő dísz volt, mivel az első tervváltozatban a bejárat az utcafrontról nyílt, így volt helye azoknak a lépcsőknek, melyek a megvalósult változatban befordultak a két oldalsó kapu mögött. Belépve a falfülkés térbe, jobbra és balra vezetett fel lépcső a magassírószint bejárat csarnokba. A kapuval szemben egyenesen vezetett fel kilenc lépcső az alagsori folyosókhoz.

20. ábra A Budai Katolikus Főgimnázium 1890 körül

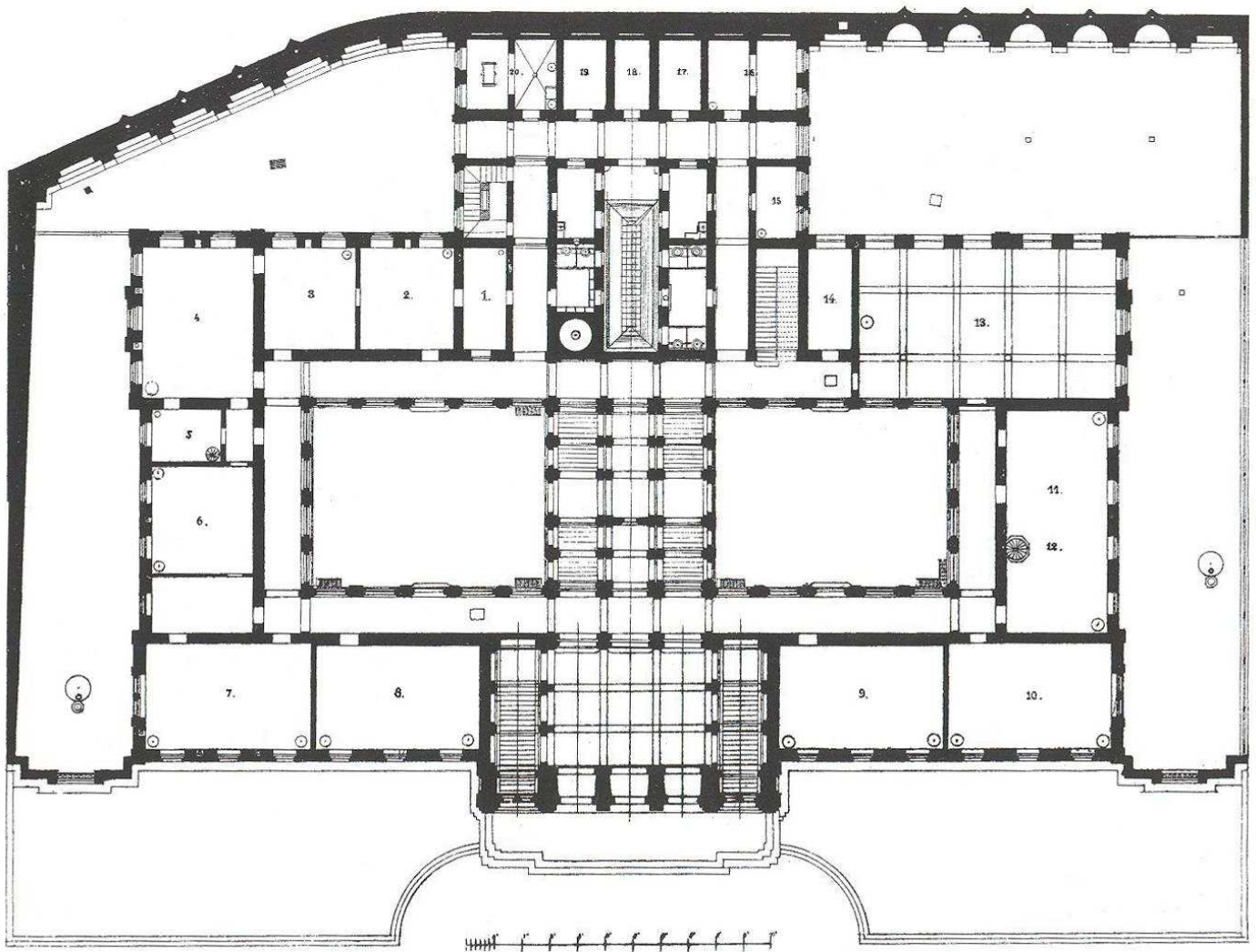
Az alagsor

21. ábra Alagsori alaprajz Lippert József 1872-es tervéből⁵

Az alagsor folyosóit a sarkokban, a belső udvaroktól vezetett hét darab bevilágító aknával látták el fénnel. A folyosóról nyíló termek a következők voltak: mintázó terem (1), szomszédjában, a főhomlokzatra néző gipszöntő helyiség (2), mellette preparátor műhely (3) került kialakításra. Az alagsori mintázó terem (1) a terepviszonyok miatt szintén csak három bevilágító akna segítségével jutott fényhez. A termet belső csigalépcső kötötte össze a magasföldszinti mintázó teremmel.

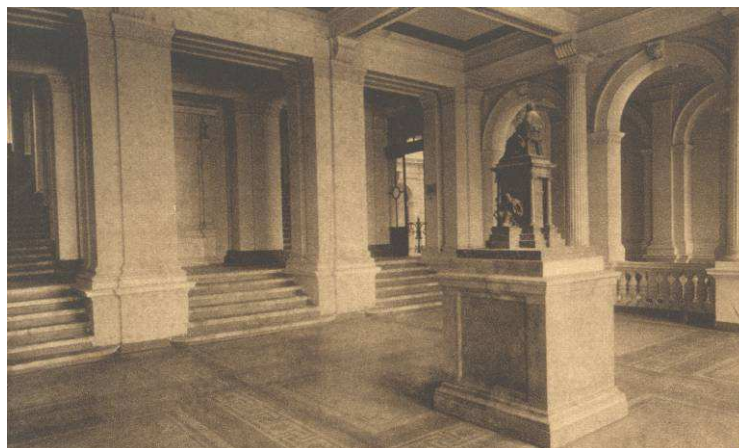
Az északi folyosón egy akna (o) vezetett a vár felől érkező szennyvízcsatornához. A bejárati lépcsők között és alatt, valamint az épület közepén fa- és széntárolók (4 és 9) kaptak helyet. Ezek mögött, a kis belső udvar alatt létesült egy üvegtetős kazánház (11), mellette indult a kémény. A kazánháztól északra a kétkarú melléklépcső ért le az alagsorba. Mögötte szén-ledobó (12) épült.

Visszatérve az alagsori főfolyosóra, a bejáratától déli irányban a légszesz-órák helyisége (5), mellette a kapus lakása (6), a gépészfűtő műhelye (7), és a Bunsen-féle légsűrítők szobája (8) készült el.

A magasföldszint

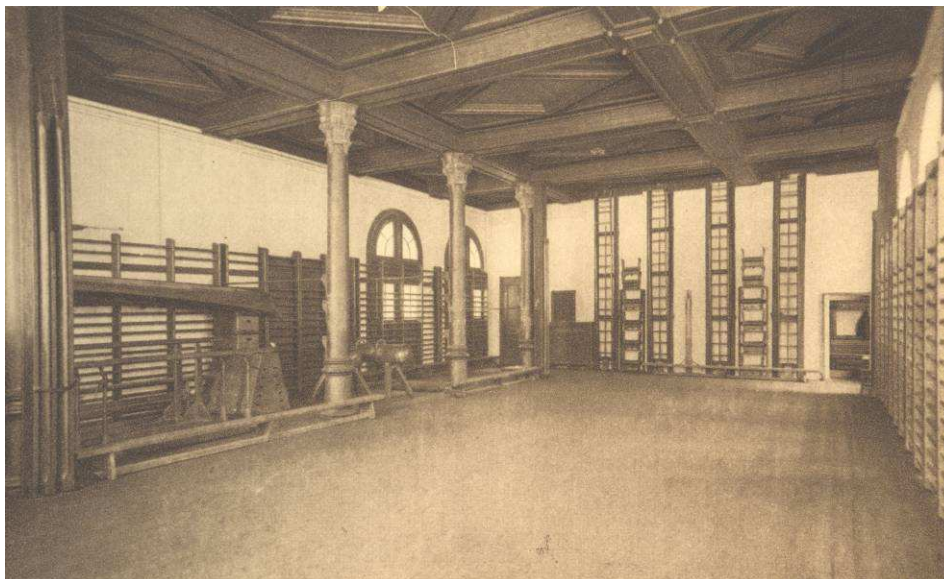
22. ábra Magasföldszinti alaprajz Lippert József 1872-es tervéből⁵.

A bejáratú lépcsőről a magasföldszintre érkezve a tágas előcsarnokba jutottunk, melyen a főhomlokzati oszlop-gerendás és támasz-ívet ismétlődik meg, a falon pedig Colosseum-motívum készült. A tér magassága nagyobb volt, mint a szint többi részén, innen hat lépcsőfok vezet fel a lépcsőházhoz és a körfolyosókhoz, ellenkező irányba, a pesti panoráma felé pedig három teraszajtó vezetett.

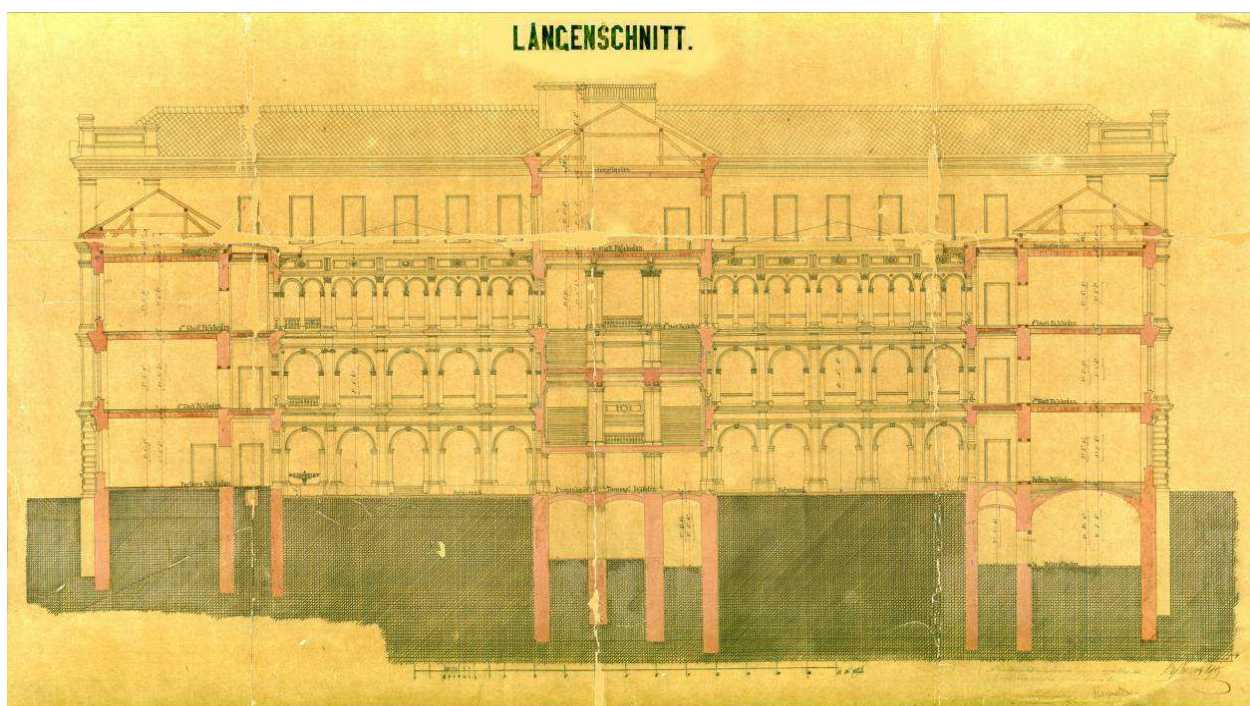
23. ábra Előcsarnok és díslépcsőház fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozatból

Az északi oldalon a mintázó terem (11), az északkeleti oldalon osztályterem (9 és 10), a délkeleti oldalon egy osztályterem (8), és a vegytanterem (7) volt található. A déli oldalon a vegytani szertár (6) és tanári (5) – csigalépcsővel a természettan tanárral összeköttetésben –, a délnyugati oldalon a vegytani önképző kör (3 és 4) és tanári szoba (2) kapott helyet. Az északnyugati sarokban a tornaterem (13), a tornaszertár (1) és melléklépcső kapott teret.

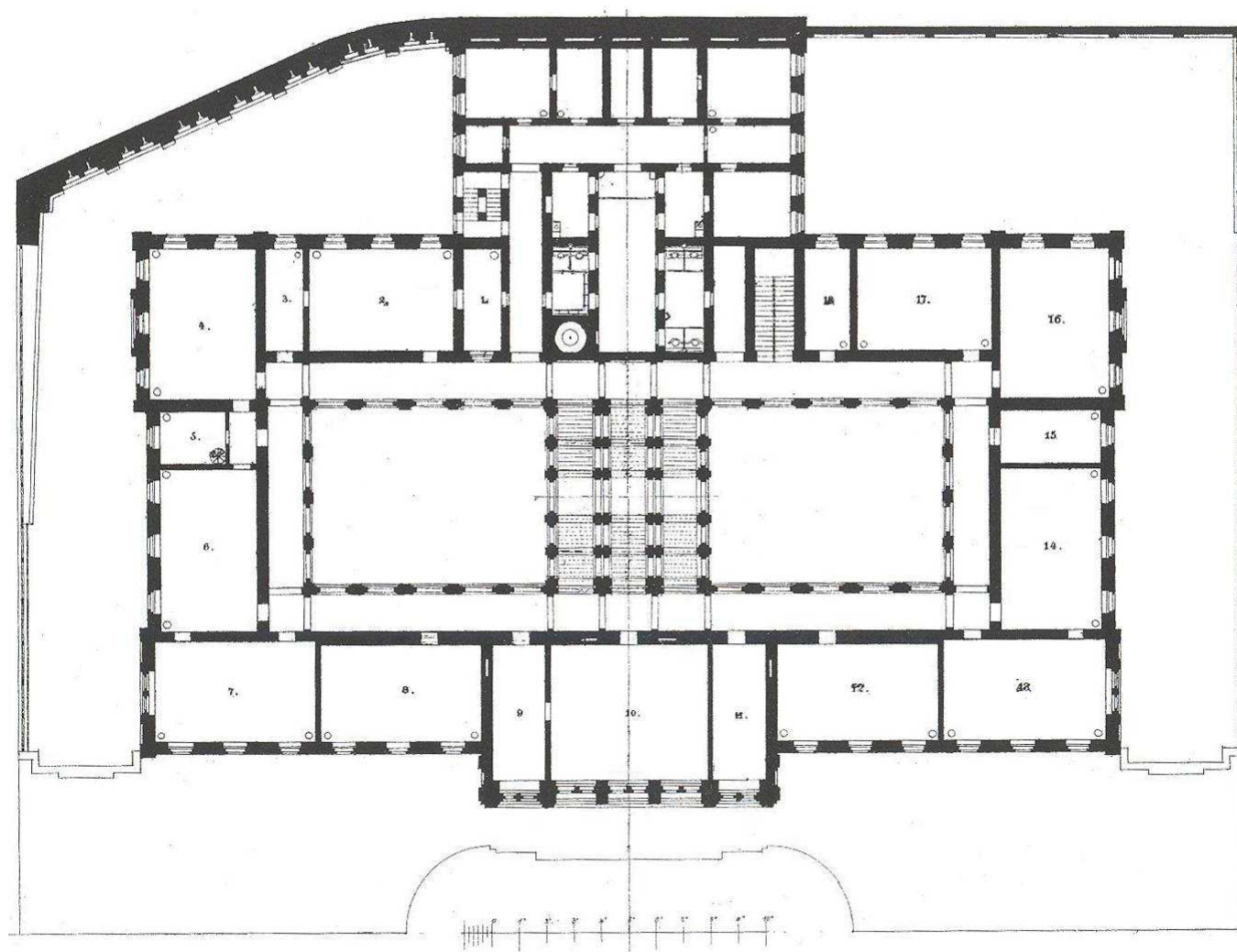
24. ábra Tornaterem fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozatból

A tornateremben a középfőfalat négy darab öntöttvas oszlop váltja ki. Mennyezetét fa kazetták burkolták. A hátsó szárnyban a kazánház feletti udvarra körben, rányíló mosdók, szervizlépcső, mosókonyha (20), gépész-fűtőlakás (15 és 16), a kéményakna és fakamrák (17, 18 és 19) helyezkedtek el. A hátsó szárny folyosóját az északi és a déli teraszra nyíló kapuk zárták. A tornateremmel megszakított körfolyosó ölelte magába az ötkarú díslépcsőt és a két impozáns belső udvart.

25. ábra Hosszmetszet az átriumokon és díslépcsőházon át Lippert József 1872-es tervéből⁵

Az első emelet

26. ábra Első emeleti alaprajz Lippert József 1872-es tervéből⁵.

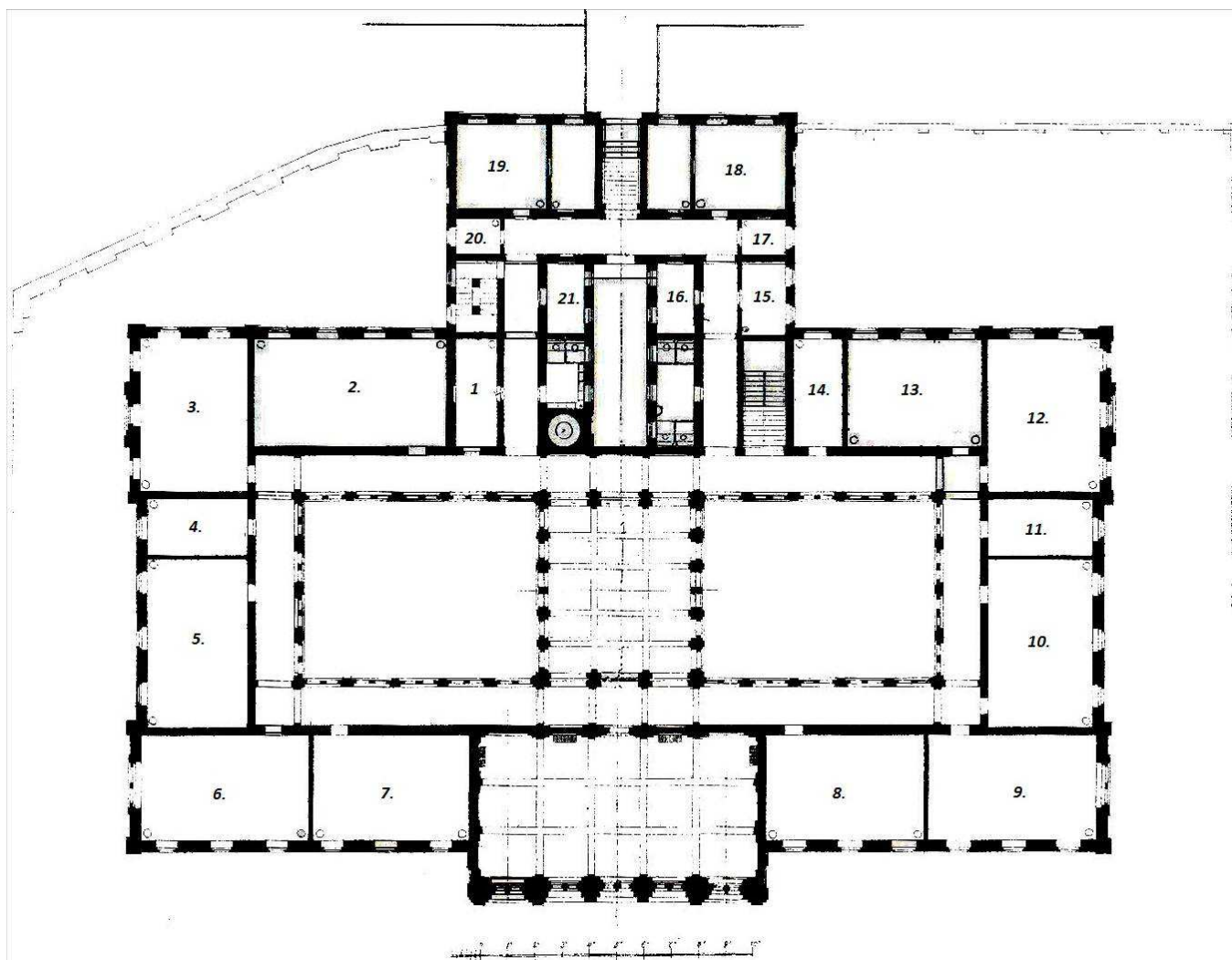
A díszlépcsőn az első emeletre érkezve a középrizalitban elhelyezett tanári könyvtár (10), és a hozzá kapcsolódó északon tanári szoba (11), délen könyvtárnoki szoba (9) helyezkedett el. Az északi szárnyban a főhomlokzaton az ásványgyűjtemény helyisége (12) és a természetrajzi terem (13), északon az állattani gyűjtemény szobája (14), tanári szoba (15) és földrajzi terem (16), az északnyugati oldalon osztályterem (17) és tanári szoba (18) kapott helyet. A déli oldalon a főhomlokzatnál osztályterem (8), természetstanterem (7), a déli oldalon természettani szertár (6) és tanári (5), valamint a tanulók természettani önképző köre (4). Délnyugati oldalon a gépszertári műhely (3), az ifjúsági könyvtár (2) és a takarító szertár (1) kapott helyet.

A hátsó szárnyban a mosdók, a kéményakna és melléklépcsők az előző szint mintáját követik, valamint a két iskolaszolga lakásnak adott helyet.

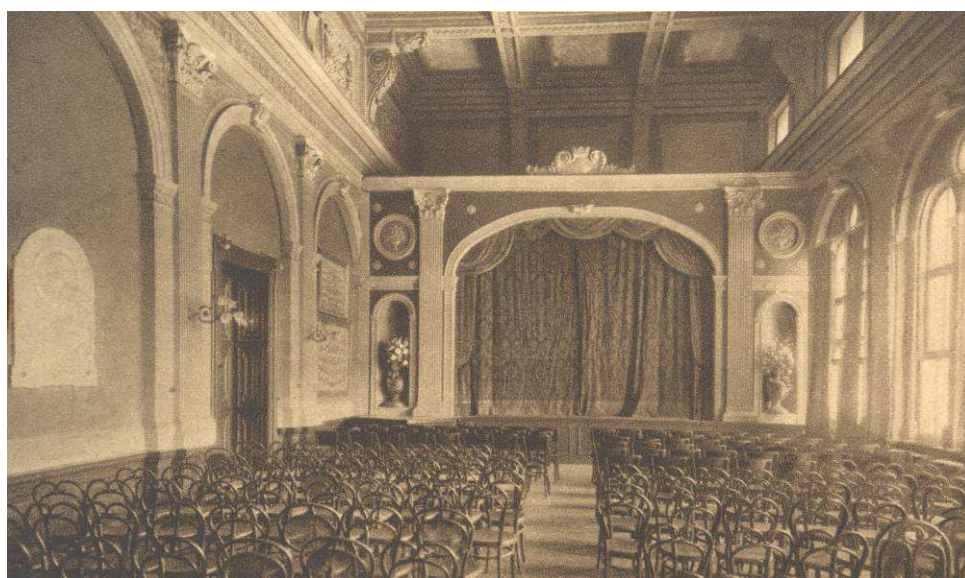

27. ábra Társalgó és nevelőintézeti könyvtár egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozatból

A második emelet

28. ábra Második emeleti alaprajz Lippert József 1872-es tervéből⁵.

29. ábra Díszterem egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozatból

A díszlépcsőn a második emeletre érkezve az impozáns neobarokk elemekkel ékes díszterem ajtaja elé jutottunk. A teljes rizalitot kitöltő díszterem légtere egy félszinttel magasabb volt, a földémet tartó gerendarácsot, mely kazetákra osztotta a mennyezetet, álló volutás konzolok támasztották alá. Északi oldalán korintoszi pilaszterekkel és vázás falfülkékkal keretezett kosárgörbe záródású színpadot helyeztek el. A teremben ismét megjelent az előcsarnokban és a homlokzaton használt Colosseum-motívum, de pilaszterekkel és nem oszlopokkal. A díszítő elemeket az impozáns díszítőfestés tette egésszé.

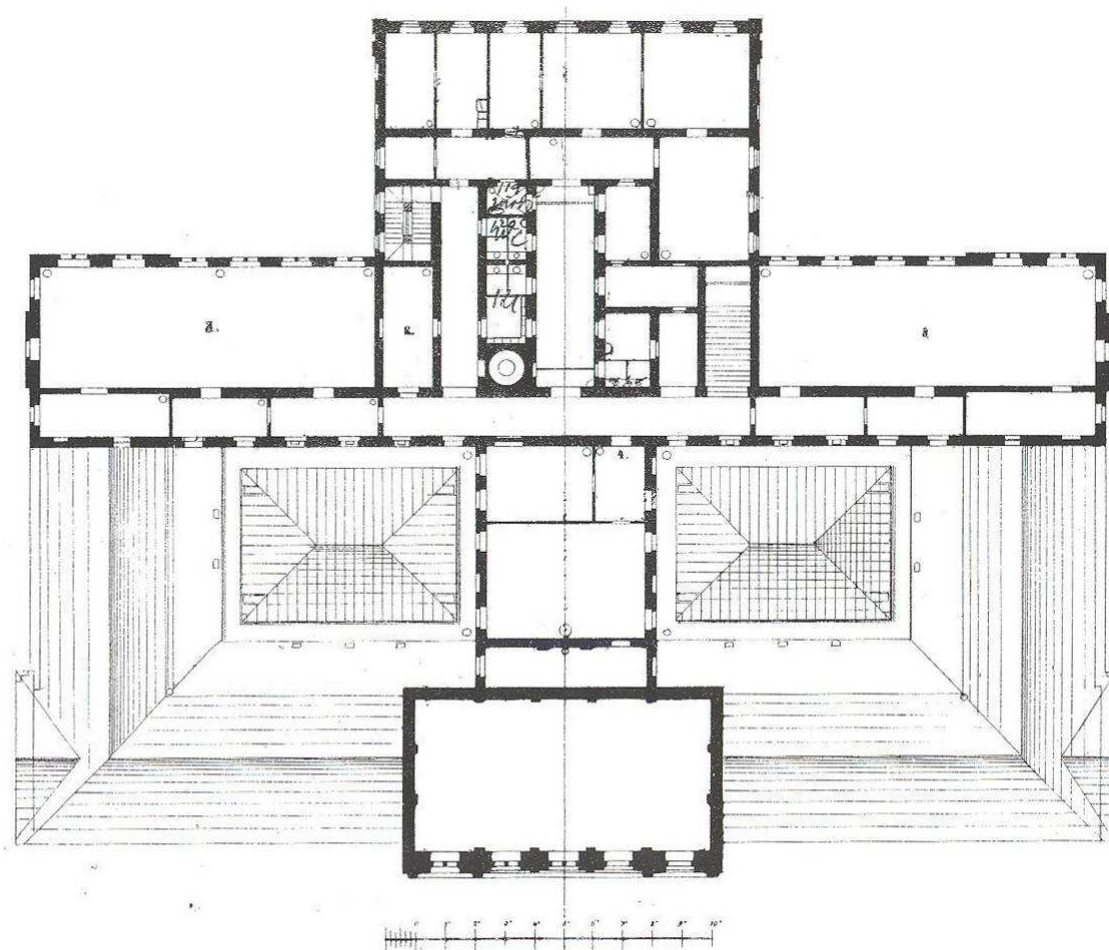
Az északi szárnyban osztálytermek (8, 9, 10, 12, 13), egy tanári szoba (11) és egy felekezeti bontó terem (nem katolikusok számára hittan órák alatt biztosított hely) (14) kapott helyet. A délkeleti oldalon osztályterem (7), hittani szónoklatok terme (6), a déli oldalon osztályterem (5), tanári szoba (4) és hittani szónoklatok terme (3) kapott helyet. A délnyugati oldalra tartalékosztály (2) és mennyiségtani szertár (1) került.

A hátsó szárnyban a mellékhelyiségek, a kéményakna és melléklépcsők az előző szintek mintájára helyezkedtek el, kibővítve kisebb lomtárakkal.

A nyugati homlokzaton, középen az épület második bejárata nyílt, annak két oldalán a tankerület főigazgatóságának hivatali helyiségei (16,18 és 19) voltak elhelyezve.

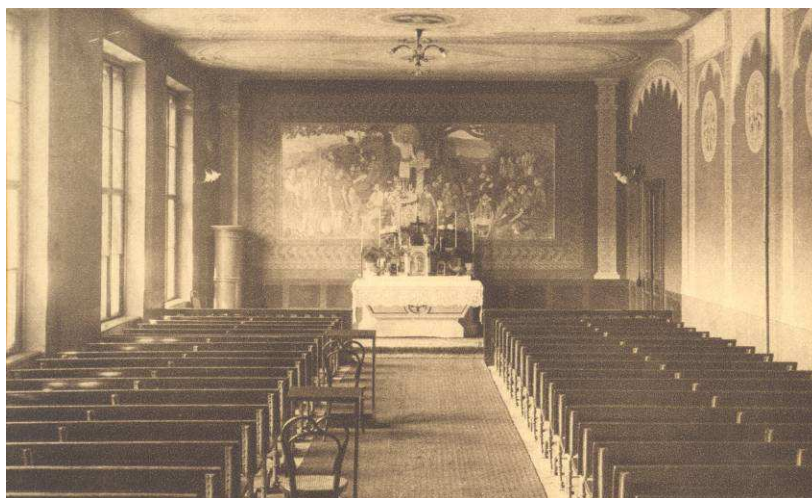

30. ábra Háy Gy. rajza az épületről Berzeviczy Albert: Budapest iskolái albumából (1890 körül)

A harmadik emelet

31. ábra Harmadik emeleti alaprajz Lippert József 1872-es tervéből⁵.

A harmadik emeletre a melléklépcsőn tudtunk feljutni. Az északi szárnyban kápolna, a déli szárnyban rajzterem és takarító szertár, a díszlépcsőház fölött az igazgatóság kapott helyett. A hátsó szárnyban a mellék helyiségek és szervízlépcső mellett az igazgatói lakás helyezkedett el.

32. ábra Kápolna fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozatból

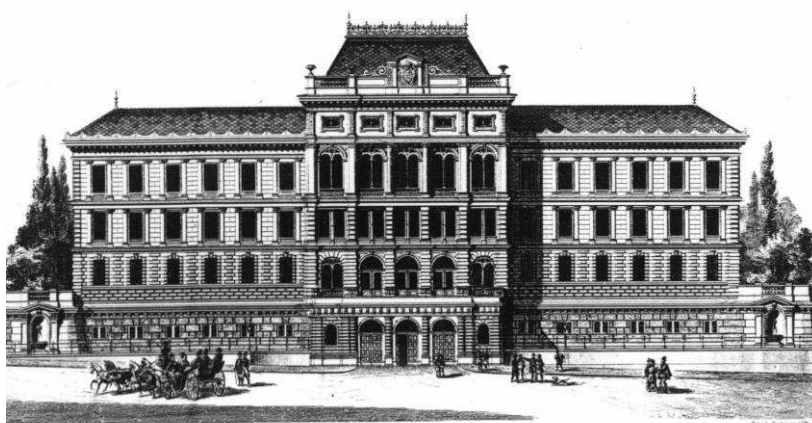
Az épület eredeti homlokzatainak elemzése

Az épület kompozíciója

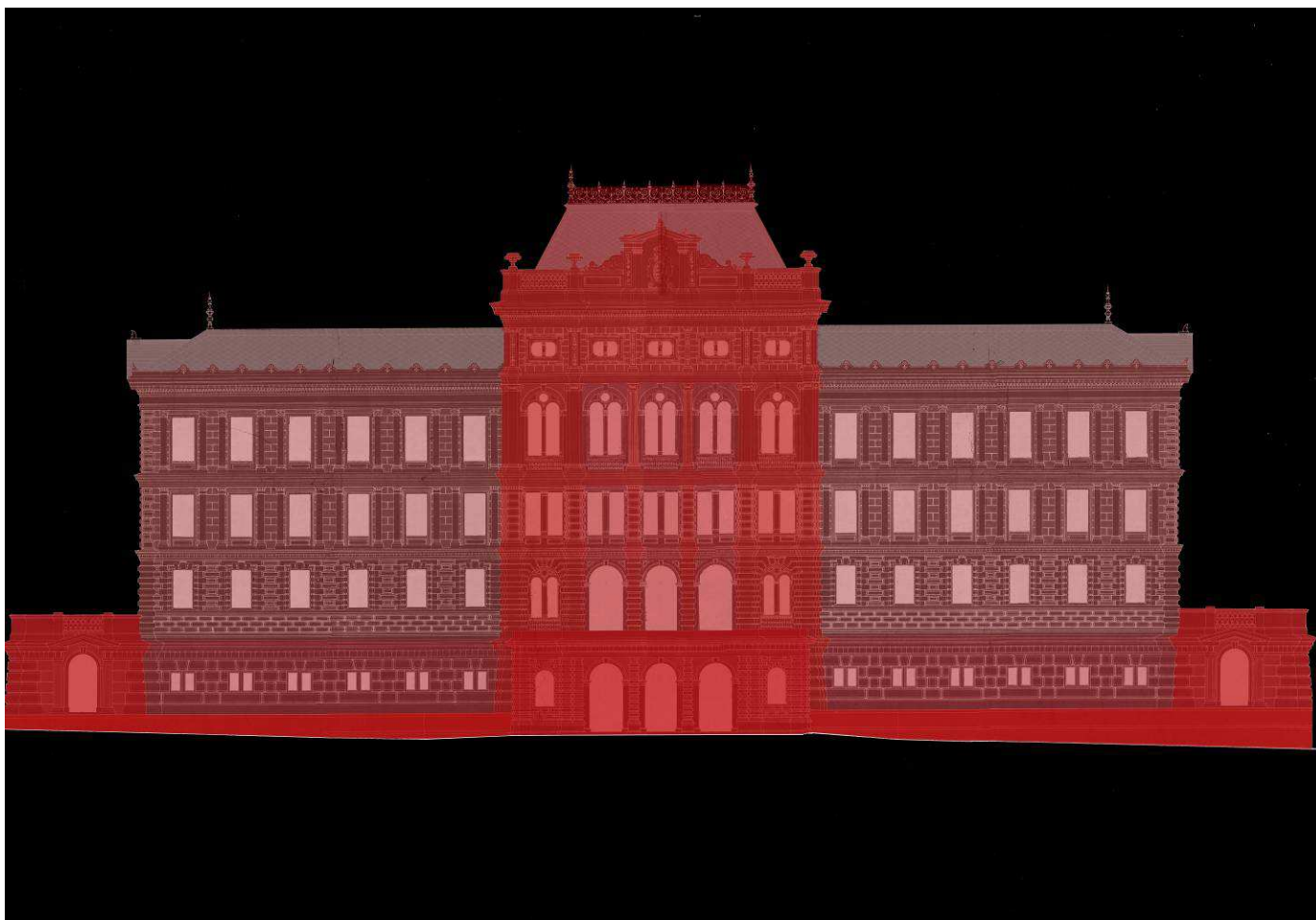
33. ábra Háry Gy. rajza az épületről Berzeviczy Albert: Budapest iskolái albumából (1890 körül)

Hálós tagolású, tengelyesen szimmetrikus, középrizalitos, négyszintes épületről van szó, mely egy nagy téglány formájú főtömbből áll, és két körfolyosós átrium köré szerveződik. Erre hátulról egy kocka tömegű hátsó szárny csatlakozik, mely a lejtős terep folytán nyugat felé kétszintes homlokzatot mutat. A főhomlokzat irányában az alagsori szint továbbnyúlik oldalirányba a kútházak komponálásával. Továbbá a homlokzati alapsík további lépcsőzésével finom hangsúlyváltásokkal teszi tektonikussá a kompozíciót Lippert József.

34. ábra Főhomlokzat rajza az 1872-es műleírásból⁷.

A főhomlokzat síkjai

35. ábra Elemzés a főhomlokzat síkváltásairól

Az említett finom síkváltásokkal nyolc egymás mögötti rétegre bontható fel a főhomlokzat kompozíciója:

Az Ilona utca felől haladva az első kompozíciós elem a lejtős terepre helyezett téglakörfal, amely negyedkör ívekkel rávezet a bejárat előépítmény előreugró három kapus, két ablakos síkjára.

A bejárat előépítmény térbeállított tömegéből két előkertbe oldalra léphetünk ki, amelyet a kompozíció végén hátrahúzza a kútházak zárnak le.

A középrizalit négy teljes és egy mezzanin szintje következik a bejárat előépítmény mögött.

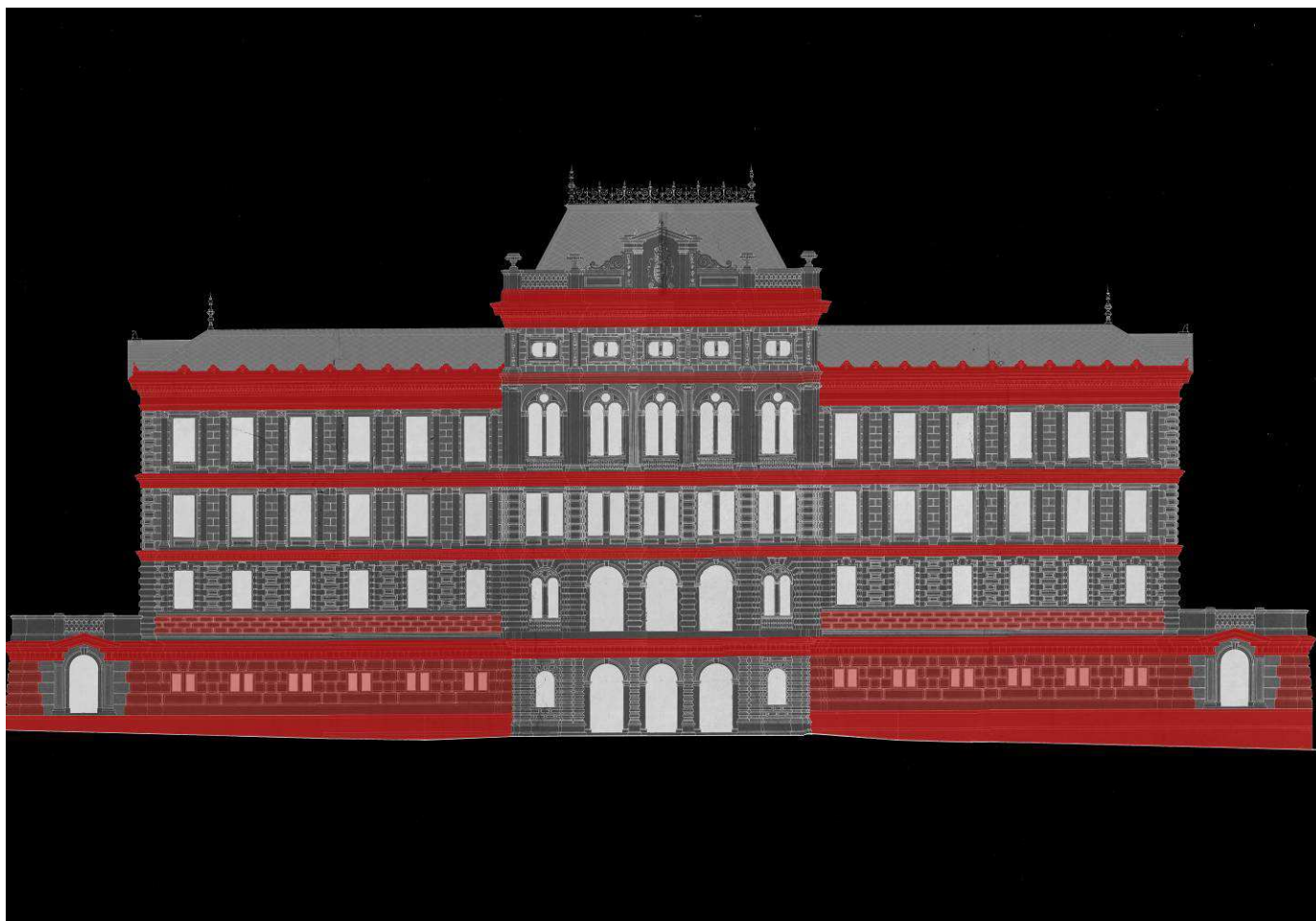
A rizalit öt axisának középső három traktusa finoman, majd felfele haladva egyre jelentősebb mértékben vissza van húzva.

A rizalit tetejét országcímeres oromzat, mögötte mansard tető kovácsoltvas korláttal és zászlórúddal zárja.

A kútházak és a középrizalit mögött találjuk a rézsűs kialakítású alagsori lábazati falat, melyre épül a főtömb további három szintjének hálósan tagolt síkja.

Ennek felső zárása egy lunettás oromzat, mely mögül szintén kovácsolt sarokdíszekkel kiemelt magastető bukkan fel.

Vízszintes tagolás

36. ábra Elemzés a főhomlokzat vízszintes tagoló elemeiről

A főhomlokzat vízszintes tagolásában nyolc építészeti elem vesz részt:

A járdánál a téglakökerítés, mely az egész telket lezárja, a lejtést lekövető, de azonos felső síkú sávjával.

E felett keletkezik a két előkert egy emelt teraszon, mely linearitását a kútházakra is felfutó rusztikus vakolatkváder-fal emeli ki.

A kompozíció egészét először az alagsori párkány fogja össze, mely a középrizalit három oldalát körbefonja és a kútházak két-két látható oldalán végigfut, sőt timpanonként lezárja a falfülkéket is.

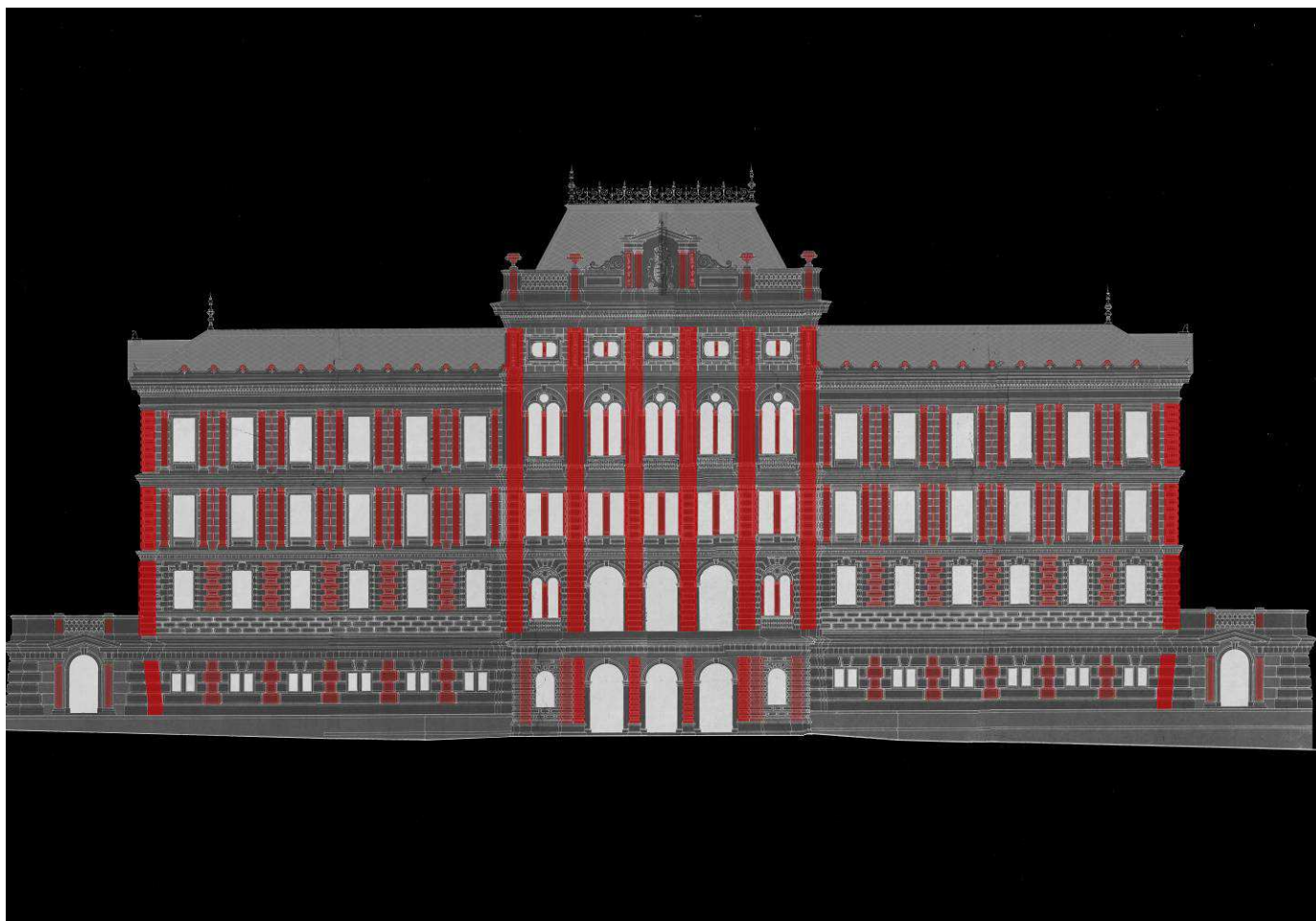
A magASFöldszinti főtömb homlokzatán a parapet sávjában csiszolt kváderezést látunk, mely könyöklőpárkánnyal záródik.

A magASFöldszint feletti és az első emelet feletti párkányok szintén átfogják a teljes épülettömeget, a rizalitra felfutva.

A középrizalit díszes lombárd ablakai és mezzanin szintje közt egy kisebb korintoszi párkány húzódik, mely a mélyen ülő középső 3 axisra vet mélyebb árnyékot.

A teljes, korintoszi zárópárkány végig megtalálható az épületen, de a mezzanin szint beékelődése miatt a középrizaliton nem folytonosan, hanem fél szinttel feljebb találjuk.

Függőleges tagolás

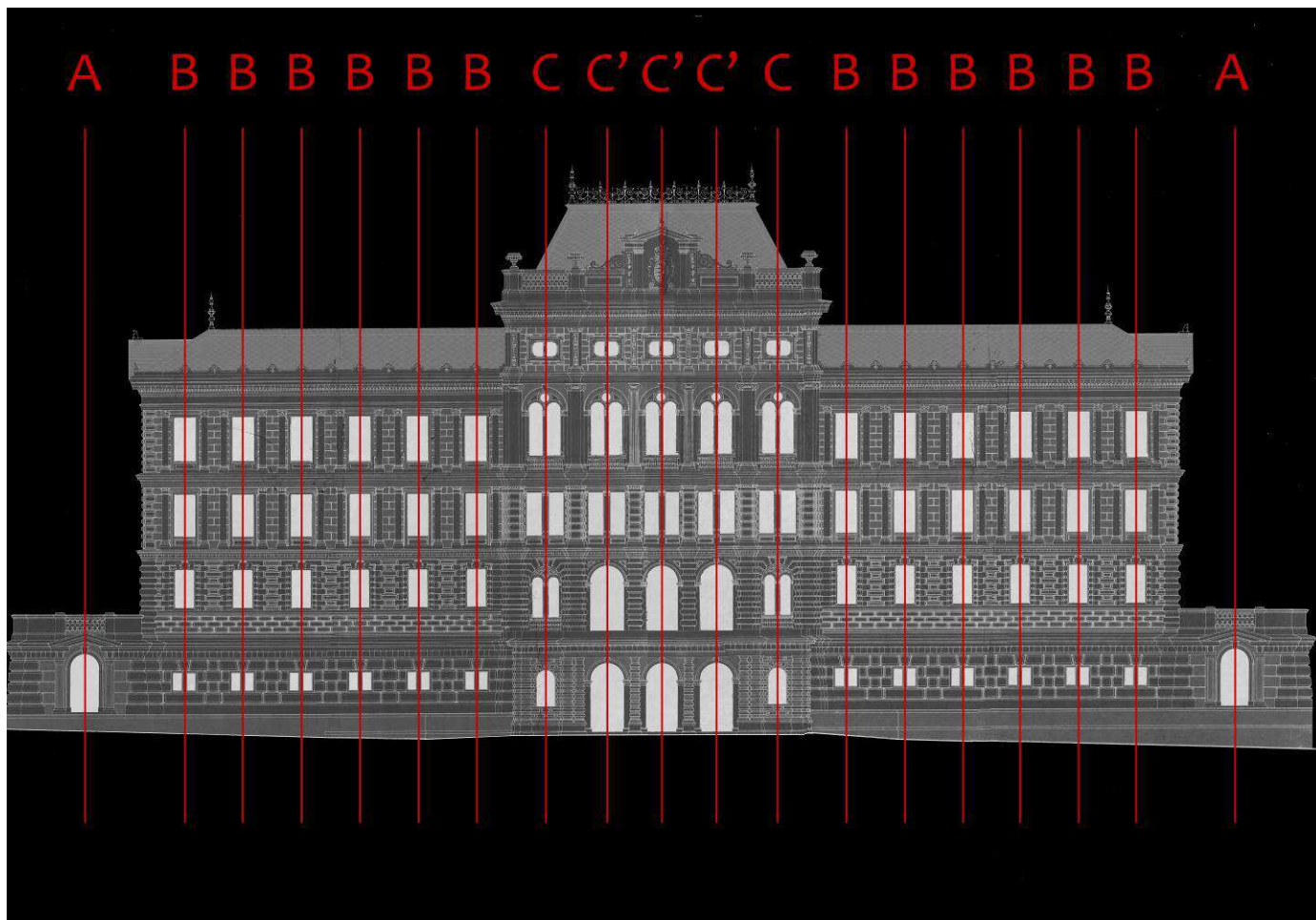

37. ábra Elemzés a főhomlokzat függőleges tagoló elemeiről

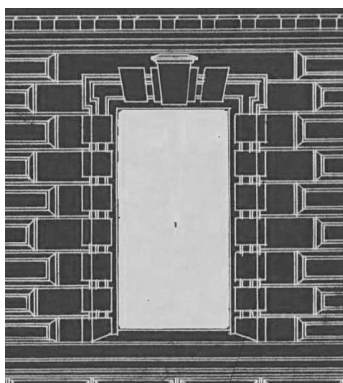
Függőleges irányban a hálós tagolású homlokzat legjelentősebb elemei a közép rizalitot tagoló kettő-kettő szélső félpillér-tengely. Ezek határolják le az öt axisból a szélső egyet-egyet. Majd a szimmetria tengelyhez közelebb álló két teljes keresztmetszetű oszlopok elhúzva a faltól mélységérzetet nyújtanak a középső három axisnak. A bejáratot szegélyező négy ritkított kváderezésű oszlop folytatja a felette, és térben mögötte húzódó központi oszloptengelyeket. Ezekre rímelve a szélső egy-egy ablak axist félpillérek mutatják ugyanezt a ritkított rusztikus kváderező rendet.

A fő épülettömeg minden szinten sarokarmírozással hangsúlyozza lehatárolását. Az első és második emeleti ablakok pillér-gerendás keretezése azonos rendet mutat a középrizalitisban látható duplaablakok osztópilléreivel/oszlopaival. Érdekes megfigyelnünk, hogy az ablak-axisokat felező tengely is ki lett hangsúlyozva nem csak a fűgák precíz elhelyezésével, hanem a földszinti és alagsori szinten a kváderek ezen tengelybe állításával. Továbbá, az épületen előforduló kisebb kompozíciós elemek, mint a lunetta, attika, kútházak aediculája és attikája szintén a meglévő tengelyrend érzékelését erősítik.

Nyílásrend

38. ábra Elemzés a főhomlokzat nyílásrendjéről

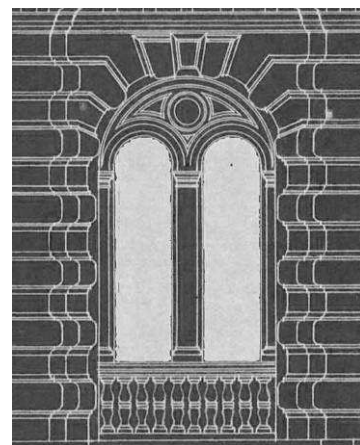

39. ábra Magasföldszinti tantermi ablakok egyike

A főhomlokzaton elhelyezett nyílások tengelyesen szimmetrikus, szakaszonként egyező távolságokra vannak elhelyezve. A ritmusképlete ABBBBBCC'C'C'BBBBBBA. Az azonos betűjellel ellátott tengelyeken megegyező nyílások találhatók, és a tengelyek közti távolságok is a képletnek felelnek meg, így $AB=6,6$ méter, $BB=3,8$ méter, $BC=4,6$ méter, $CC'=4,0$ méter, $C'C'=3,6$ méter. A nyíláskeretezések között kiemelendő két ablaktípus egyedi kialakítása miatt.

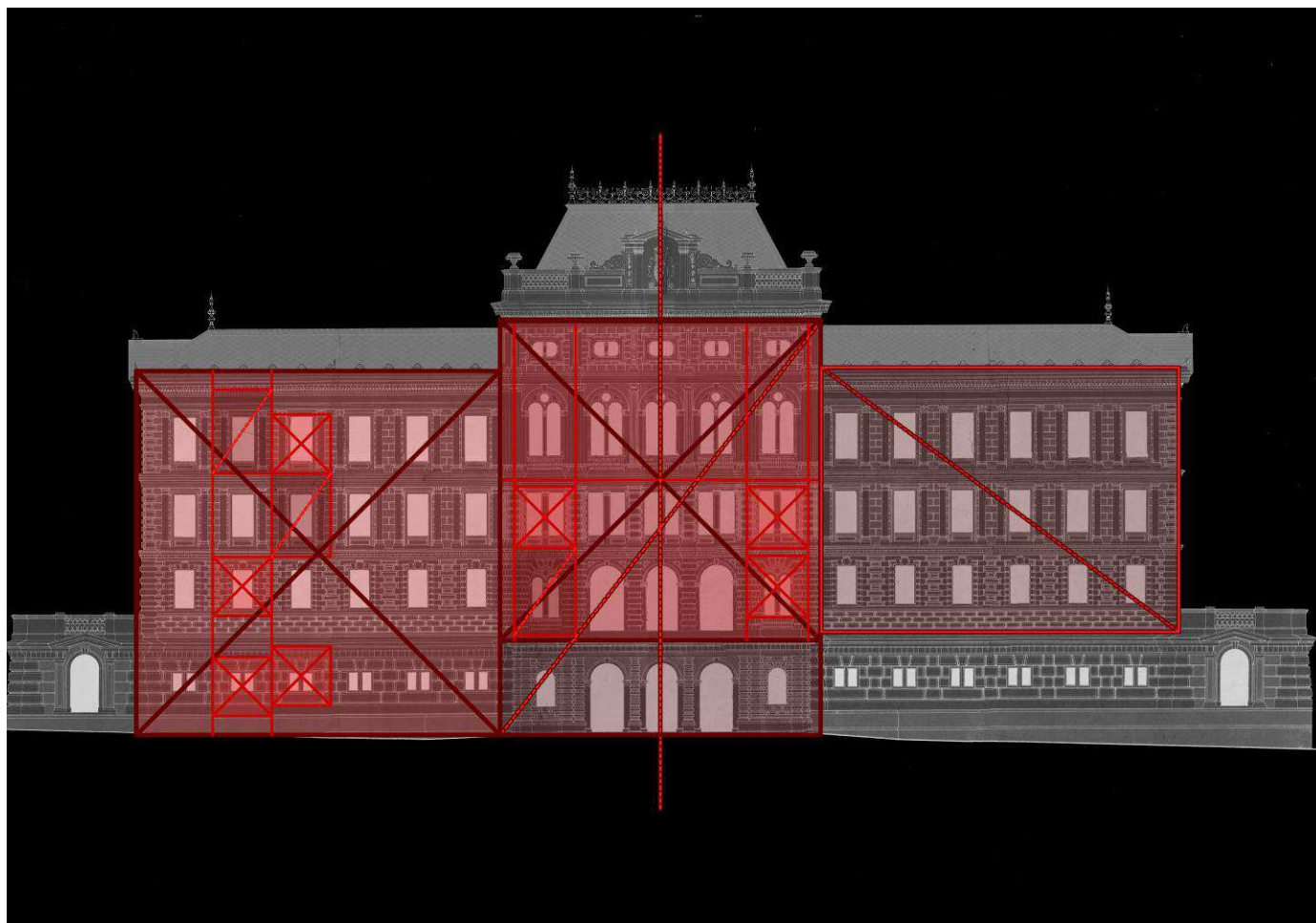
Az egyik a magasföldszinten megjelenő téglánynyílás, ahol azt vesszük észre, hogy a füles keretezés körbefutó szalag és a csiszolt kváderezés, ami hagyományosan megáll az ablak vakolt kerete vonalában áthatja egymást, és a kváderek a külső síkra 45° -ban befordul a kávába. Ugyanígy teszi ezt a zárókő, és a mögötte lévő három ferde helyzetű kváder a mímelt egyenes boltozat mezejében.

A másik ablak a rizalit szélső axisában, az előcsarnokból nyílik. Ez egy firenzei típusú neoreneszánsz félköríves ikerablak, melynek közvetlen keretezése nem innovatív, a Palazzo Strozzi homlokzatán is hasonló látható. Ám a körülötte futó ritkított rusztikázott kváder környezete (falmező és félpilaszterek plasztikája) egészen új kontextusba hozza a jól ismert lombárd formát.

40. ábra Magasföldszinti előcsarnok ikerablaka

Arányok

41. ábra Elemzés a főhomlokzat arányairól

Az épület teljesen szimmetrikus főhomlokzatán szabályos arányok rendje figyelhető meg négyzet és aranymetszés felhasználásával.

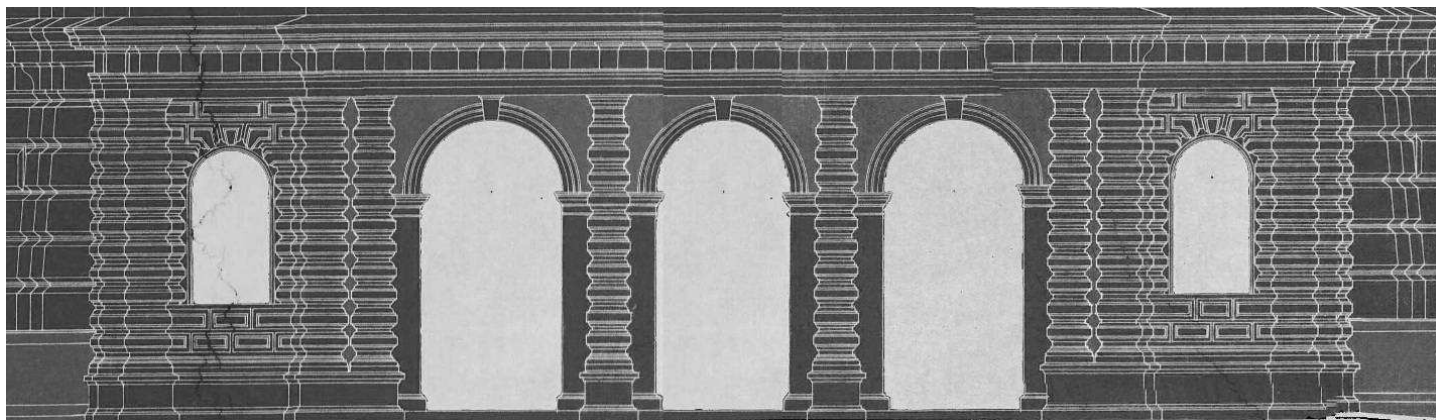
A főrizalit a koronázó párkányig egy álló aranymetszés, a bejárat tömeget leszámítva pedig négyzet arányú síkkal tekint az utca felé.

A fő tömeg rizalit által kettéosztott tömege szintén egy-egy négyzetet ad ki a lizénás koronázó párkány felső síkjáig. Ugyanez a tömeg az eltérő felületképzésű alagsor levételével egy fekvő aranymetszés arányában van szerkesztve.

Szintenként a nyílások az ábrán jelölt módon négyzetes illetve álló aranymetszés arányú mezőkre bontják a homlokzatot.

Főhomlokzat leírása

A főhomlokzaton egy alacsonyabb alagsori szint, 3 főszint és a középrizalitban egy mezzanin szint jelent meg. A homlokzat mélységi tagolását elsősorban a kiugró, mezzanin szinttel megemelt középrizalit adta. A homlokzati síkon csak az alagsor ugrott finoman előre. A homlokzat hálós tagolású volt. Az épület nyíláskiosztása 17 axisban történt. Rendszere: AAAAAABB'B'B'AAAAA.

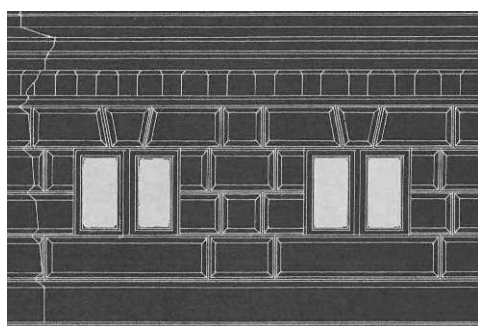
42. ábra Alagsori középrizalit homlokzata

43. ábra Alagsori főbejárat egy 1890 körüli fényképen

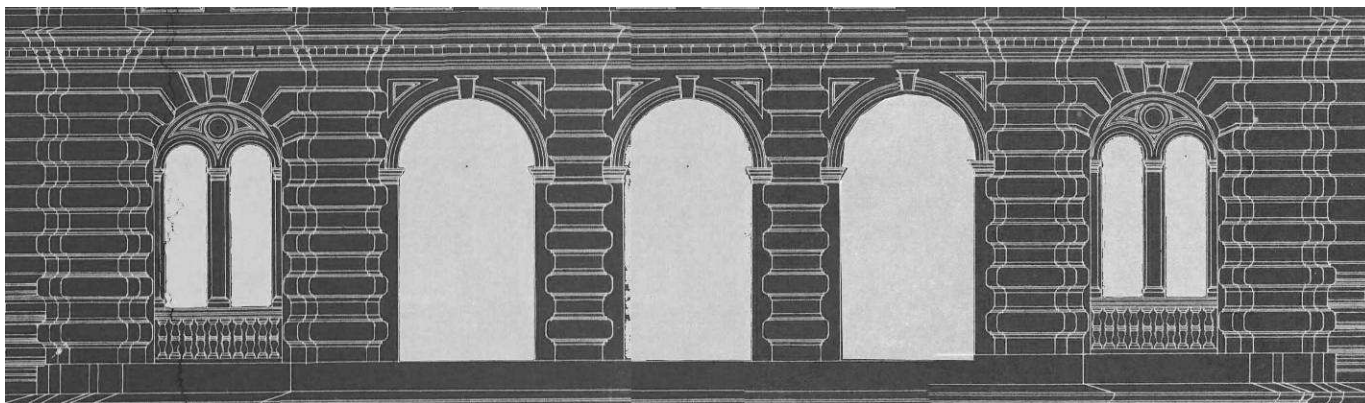
A rizaliton a földszinten egy terasz ugrott előre, így az alagsorban a középrizalit előre ugrott. Ebből az alagsori tömegből a középső három kapunyílás ismét finoman előreugrott. A rizalit alagsori része rézsús kialakítású talapzatra ültetett, rusztikus vakolat-kváderrel díszített. A hármaskapuzat Colosseum-motívummal formált. A dór jellegű oszlopokon körbefutott a rusztikus kváderezés, mely párnatagszerű, gömbölyített élű darabokból formált. A félköríves kapunyílások zárókövei oroszlánfejeket formáztak. A két szélső mezőben félköríves ablakok boltozásánál a kváderezés befordítása jelent meg a homlokzaton. A kiugró rizalitsarkokat az oszlopokhoz hasonlóan, rusztikus

kváderrel körbefuttatott pilaszterek keretezték. Teljes dór párkány és rajta kovácsoltvas korlát zárta a kiugró terasz homlokzatát.

44. ábra Alagsori általános szakasz homlokzata

A fő tömeg alagsori homlokzatán rusztikus kváderezés futott végig, melynek tagolása a homlokzat hálós jellegét erősítette azzal, hogy a kváderek kiosztásánál ügyeltek arra, hogy két ablak közti mezőben a kövek szimmetrikusak a függőleges hálótengelyére. Az alagsori mező nyílásai dupla ablakok voltak, melyek vízszintes áthidalását a rusztikus kváder tagolásával kialakított zárókő díszítette. Az épület mellett aediculás boltozott nyílású fülkével díszített, tömör és baluszteres mellvédű kútház, vagy támfal állt.

45. ábra Magasföldszinti középrizalit homlokzata

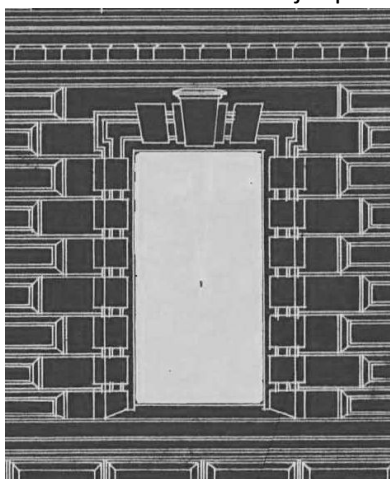

46. ábra Magasföldszinti terasz és tanárok egy 1890 körüli fényképen

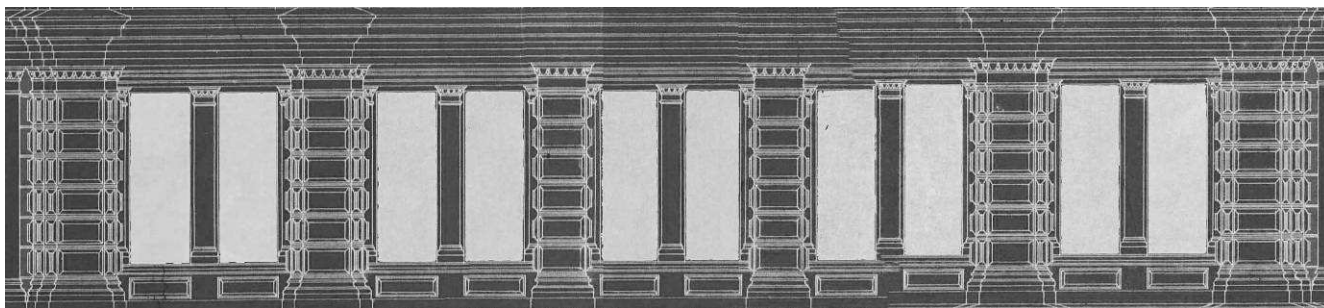
A rizalit magasföldszinti részén a teraszra három, a földszinti kapuval egyező méretű teraszajtó nyílott. A három nyílás finoman besülyedt a két szélső mezőhöz képest. A szélső oldalon lombard ablakok jelentek meg kőkeretetéssel, melyek alatt kő baluszteres mellvédek voltak. A függőleges osztást képző pilasztereken és a szélső mezőkben végig futott egy ritkított rusztikus párnakvader, mely a szélső mező ablakainál a boltozás irányába fordult.

A fő tömeg homlokzati síkján az ablakpárkány magasságáig csiszolt kváderezés készült, melyet osztópárkány zárt. A nyílások füles keretes ablakként készültek, melyre felfutott egy ritkított csiszolt kváderezés, mely az áthidalásnál

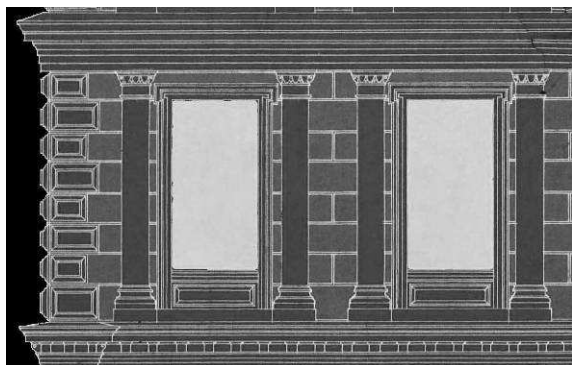
boltozási irányba forgatva valamint középen zárókőként jelent meg. A falsík vízszintes osztású, melyet függőleges osztásként rusztikázott kváder-oszlopok szakítottak meg. Sarokarmírozásként egy ritkított rusztikus párnakvaderrel körbefuttatott pilaszter szolgált. A földszintet álló volutás konzolos teljes párkány zárta.

47. ábra Magasföldszinti általános szakasz homlokzata

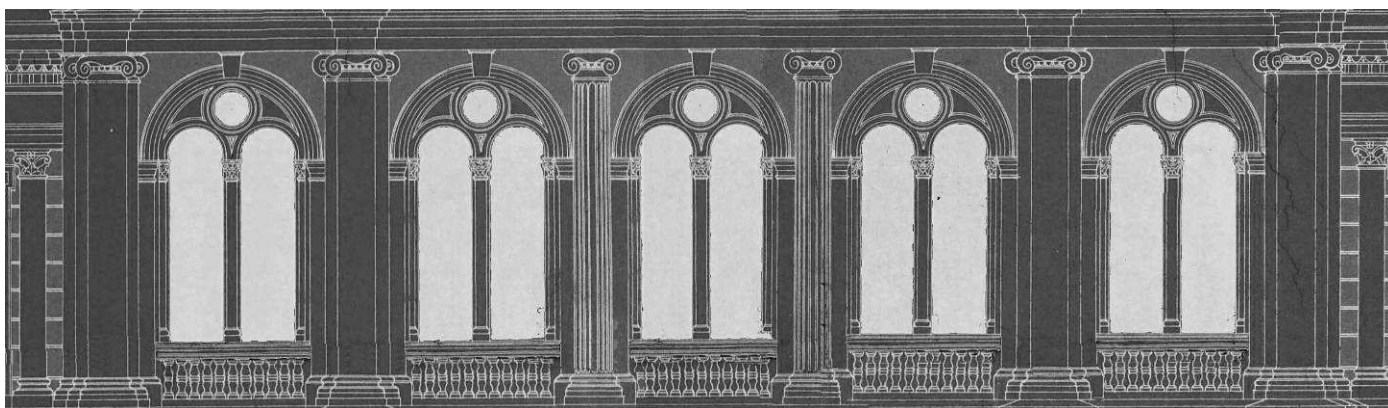
48. ábra Első emeleti középrizalit homokzata

49. ábra Első emeleti általános szakasz homlokzata

Az első emeleten a középrizalitban folytatódott a középső három tengelyhez tartozó mező finom besüllyesztése. A nyílásokban dupla ablakok ültek, közöttük római dór pilaszterek álltak. A nyílás könyöklőpárkánya alatt kazetták voltak. A nyílások közti római dór pilasztereken csiszolt kváderezés futott végig.

A fő tömeg homlokzati mezejében csiszolt lapos kváderezésre ültek a füles keretes nyílások mellvédjükben kazettával, mely nyílásokat a két oldalán római dór pilaszter párral fogtak össze. Az épület sarokarmírozását plasztikus csiszolt kváderezés adta. A szint homlokzatát teljes, római dór párkány zárta.

50. ábra Második emeleti középrizalit homlokzata

51. ábra Második emeleti általános szakasz homlokzata

A második emeleten, a középrizalitban folytatódott a középső három tengelyhez tartozó mező, immár jelentősebb besüllyesztése. Az ablakok kőből faragott lombard keretezésűek másodrendű korinthoszi oszlopokkal. A mellvédet kő baluszterek adták. A középső mező függőleges osztását kanellúrázott görög jón oszlopok, a szélső mezőben kanellúrázatlan jón pilaszterek adták, melyeket csonka párkány zárt le.

A fő tömeg homlokzati síkján az első emelet kialakítása ismétlődött meg, azzal a különbséggel, hogy a nyílásokat közrefogó pilaszterpárok itt a korinthoszi oszloprend arányaiban készültek. A második emelet római korinthoszi konzolos párkánya egyben az egész homlokzat zárópárkánya is volt. A párkányon végigfutó alacsony

attikán apró lunettákkal záródó növényi motívummal díszített antefix-jelzések jelentek meg a nyílástengelyeknél és az azt felező hálós tagolás tengelyénél. A tető természetes palafedéséből a tetőgerincvégeken bőségszaruk emelkedtek ki, a sarkokon pedig pálmalevél formájú antefixek voltak láthatók.

52. ábra Harmadik emelet (mezzanin szint) középrizalit homlokzata

A harmadik emelet az utcai homlokzaton csak mezzanin szintként jelent meg. A középső három mező finoman besülyedt. A rizalit homlokzatsíkjának lapos csiszolt kváderezésére a nyomott arányú nyílások, négy sarkán füles keretezéssel ültek. A duplanyílások egy-egy baluszter elemmel voltak tagolva. A homlokzat hálós tagolását korinthusi pilaszterek vitték tovább, melyeken növényi motívumok jelentek meg. A középrizalitet ugyancsak római jón konzolos főpárkány zárta, melyen balusztrád ült. A balusztrád középső mezőjéből egy aedicula emelkedett ki pálmalevéllel ékesített timpanonos lezárással, közepén a magyar címerrel. A balusztrád mellett kazettás, a szélső részen pedig baluszteres kialakítású volt. A baluszterek tagolása a hálós tagolás tengelyének megfelelően helyezkedett el, rajtuk vázák álltak. A manzárd tetővel záródó középrizaliton kovácsoltvas korlát és a sarkokon bőségszaru zárta a képet.

53. ábra Elvi homlokzatrekonstrukció a tónusok és árnyékok megjelenítésével

Oldalhomlokzatok a főszárnyhoz (északi, déli és nyugati homlokzatok)

54. ábra Fénykép az iskola oldalhomlokzatával 1891-ből

Az alagsor homlokzata az „Ilona utca” felé kialakított támfal és emelt szintű terasz miatt a föld takarásában volt.

A homlokzatképzés az északi és déli oldalakon vertikális értelemben három elkülönülő részre volt osztható: az Ilona utca felőli háromszintes, két axisos sarokrízalitra, a nyugati végen található négyszintes, három axisos sarokrízalitra és a két rizalit közti háromszintes, négy axisos falsíkra.

Magasföldszinten az Ilona utca felőli rizaliton az ablakpárkány magasságáig csiszolt kváderezés készült, melyet osztópárkány zárt. A duplaablak keretezése a főhomlokzat első emeleti középrizalitjában (könyvtári ablak) látható szintén duplaablakok keretezését vette át, azzal a különbséggel, hogy a magasföldszintre jellemzően felfutott egy ritkított csiszolt kváderezés az ablakkeretre is. A duplaablak osztópilasztere ugyanúgy dór jellegű volt, mint az ablakok szélén futó keretezés pilasztere. Sarokarmírozásként egy ritkított rusztikus párnakváderrrel körbefuttatott pilaszter szolgált. A földszintet álló volutás konzolos teljes párkány zárta.

55. ábra Háy Gy. rajza az épületről Berzeviczy Albert: Budapest iskolái albumából (1890 körül)

A fő tömeg déli, északi és nyugati homlokzati síkján az ablakpárkány magasságáig csiszolt kváderezés készült, melyet osztópárkány zárt. A nyílások füles keretes ablakként készültek, melyre felfutott egy ritkított csiszolt kváderezés, mely az áthidalásnál boltozási irányba forgatva valamint középen zárókőként jelent meg. A falsík vízszintes osztású, melyet függőleges osztásként rusztikázott kváder-oszlopok szakítottak meg. A nyugati homlokzaton, az északi oldalon a testnevelés teremhez nagy boltíves ablakok és egy ajtó készültek. A nyugati homlokzat déli oldalán a nyílásméret nem változott, de boltíves kialakításúvá vált.

A beforduló nyugati rizalit magasföldszinti homlokzatának 3 axisa között a középső finoman előrelépett egy alrizalitot képezve. Felületképzése és ablakkeretezése megegyezett ennek a szakasznak, a fő tömegével, sarokarmírozás került az alrizalit széleire ritkított rusztikus párnakváderrel körbefuttatott pilaszterrel.

Első emeleten, az Ilona utcai rizaliton a főhomlokzati fő tömeg homlokzatképzése variálódott azzal, hogy az ablak megduplázódott, közöttük a füles keretezés helyett egy mellék és két félpilaszter, és a rajtuk nyugvó architráv keretezett. Sarokarmírozása azonos volt a főhomlokzat azonos szintjével.

56. ábra A Budai Katolikus Főgimnázium 1890 körül

A fő tömeg déli, északi és nyugati homlokzata megegyezett kialakításában a főhomlokzat azonos szintű homlokzatával.

A nyugati rizalit követte az előző szint alrizalitosságát, az alrizalitban a nyíláskeretezés azonos volt a fő tömeg homlokzati nyíláskialakításával. A nyílást keretező dór oszlop megismétlődött sarokarmírozásként is, az alrizaliton és az egész rizaliton egyaránt. A két szélső ablak a fő tömeg nyílásainak füles keretezését kapta, de csak feles kiülésű pilaszterpár fogta közre. A nyugati rizalit nyugati oldalán a sarokpilaszterek mellett az előbb említett pilaszterek is közrefogták a két ablakot, melyek kialakítása megegyezett a fő tömeg homlokzatával.

Második emeleten, az Ilona utczi rizaliton az előző szint kiképzése ismétlődött meg, korintoszi fejezetekkel az elsőrendű és másodrendű pilasztereken. A főhomlokzatról beforduló zárópárkányra timpanon ült, palmettás díszítéssel.

A fő tömeg déli, északi, nyugati homlokzata megismételte az előző, első emeleti szint kiképzését, és záró párkánya megegyezett a főhomlokzati párkánnyal, annak növényi mintás lunettás attikájával.

A nyugati rizalit az előző szint mintáját követte, de korintoszi oszlopfejeket alkalmazott. Az eddigi homlokzatsíkon alkalmazott zárópárkány két részre bomlott, a fogsor szintjéig továbbfutott, és a harmadik emelet homlokzatát a záró párkány fogsor feletti szintjével zárta le, azt a hatást keltve, hogy a harmadik emelet becsúszott a zárópárkány elemei közé.

A harmadik emelet ablakai közvetlenül a kettéváló zárópárkány alsó részére ültek rá, füles keretet kaptak. A megszokottól eltérően, felettük füzérek jelentek meg. A pilasztereket korintoszi oszlopfők zárták. Így a gazdag részletképzésű korintoszi pilaszterfej és a vele egy magasságban elhelyezett füzérek egy gazdag fény-árnyékhatást adó lezáró sávot képeztek a zárópárkány felvezetéseként. A zárópárkány fölött tömör attika készült. Az alrizaliton lunettás lezárás és a tömör attika megemelése zárta a kompozíciót.

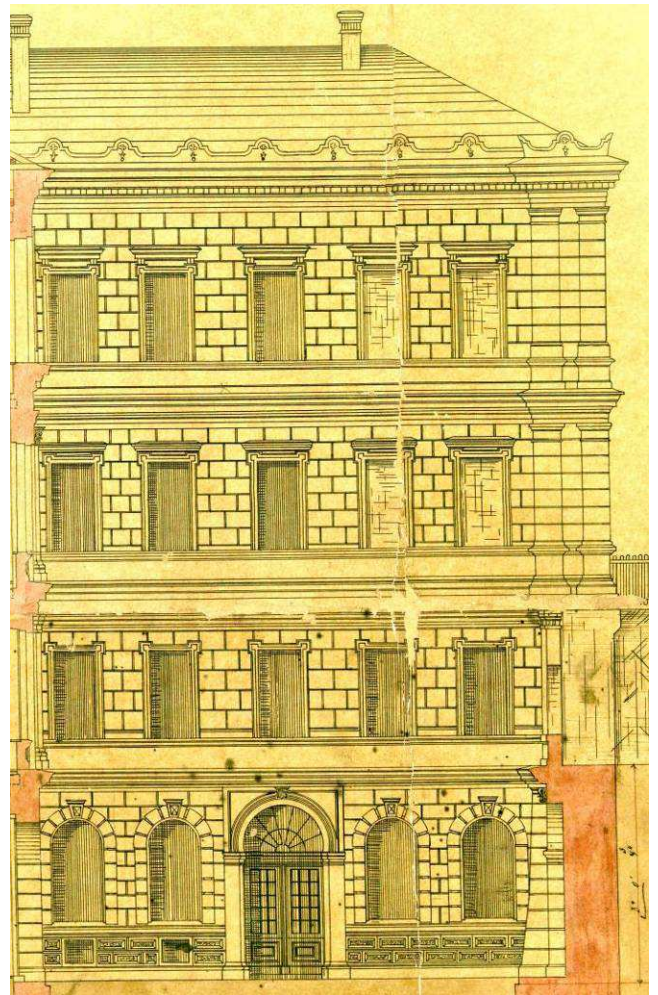
A hátsó szárny homlokzatai

A hátsó szárny homlokzatai illeszkedtek a fő tömeg homlokzatának vízszintes síkjaihoz. A hátsó szárny tömege a Várhegy felől nézve 2 szintes épülettömegként jelent meg. Ehhez mérten a homlokzat kialakítása is visszafogottabb volt. A földszinten északi és déli oldalon (nyugati oldal föld alatt) befordult a főtömeg nyugati homlokzata, a maga boltíves kialakítású ablakaival. A tengelyben dór pilaszterekkel keretezett boltíves teraszra nyíló kapu épült.

Az első emeleten északi és déli oldalon (nyugati oldal föld alatt) a parapeten sík vakolatképzés, könyöklőpárkánnyal készült. E fölött sík kváder faltükörre füles keretes ablakok ültek, melyek kisebbek a fő épülettömeg ablakainál, ezért a szintet záró párkány egy síkban kezdődött az előbbiek keretezéseinek oszlopfejeivel, majd egy fríz-szerű síkmező után körbefutott rajta a főtömeg osztópárkánya.

A második emeleten az előző emelet kialakítása ismétlődött, azzal a különbséggel, hogy a füles keretes ablakokra csonka párkány ült. Az északi és déli homlokzatszakaszok Vár felé eső vége páros dór pilaszterrel volt lezárva, a duplapilaszter szélessége megegyezett a homlokzatba fonódó két támfal szélességével. A szint zárópárkánya a főtömeg zárópárkányának szélességében, de annál kisebb kiüléssel képződött, elhagyta a fogsort, melynek helyén fríz-szerű sáv jelent meg.

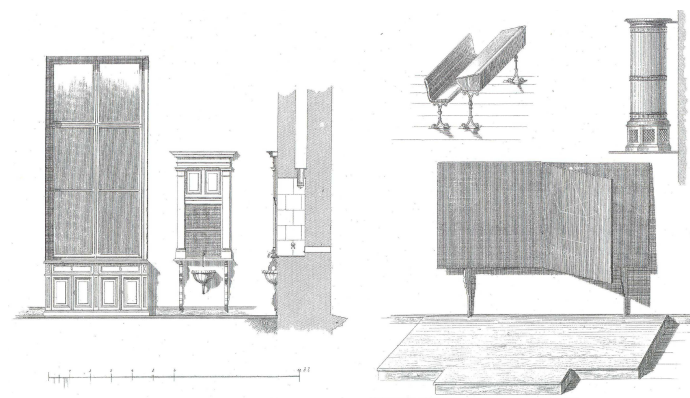
A harmadik emeleten az ablakok az előző szint párkányára ültek, kialakításuk abban különbözött az előző szintektől, hogy a füles keretes ablakok konzolos egészpárkányt kaptak. Az északi és déli homlokzatszakaszokon az előző szint páros pilaszterei ismétlődtek meg. A szintet a fő tömeg harmadik emeleti záró párkánya fonta körbe. Ez a lunettás, növényi mintás párkány a páros pilaszterek felett korona-szerű kialakítást kapott.

57. ábra Kollégiumi tömb homlokzatrészlete az iskola keresztmetszetén Lippert József 1872-es tervéből⁵.

Az épület eredeti gépészete

„Az épület felszereléséhez a winterthuri Sulcer-testvérek gőz-vízfűtési rendszerét építették be. Ennek szabályozható és elzárható kályhái a főfalak mellett lettek elhelyezve, s a külső levegőt agyagcsöveken át vezették a fűtőtestekhez. A középfalban pedig nyári és téli szellőző csatornák készültek, mellyel az épület gravitációs szellőzését megoldották. A gőzkazánt a középső kisudvarban helyezték el, a kazánház fölé üvegtetőt építettek, elkerülve ezzel, hogy robbanás esetén az épület megsérüljön. 38 helyiségben 69 kályhával, 16637, 4 m³ teret fűtöttek. A lakószobákban ezzel szemben Blažiček Brecka-féle kályhákat szereltek fel, 37 helyiséget fűtöttek így.

58. ábra Bútorok és kályhák az eredeti 1872-es műleírásból⁷.

A csatornák a középső kisudvar felé vezették le a szennyvizet, az ejtőcsövekben padlástéri kiszellőztetőket alkalmaztak. A wc-ket és pissoirokat vízöblítéssel látták el. Az épületben Zellerin Mátyás építette ki a légszusz-világítási rendszert. Az asztalos munkákat Weisz Antal és Polák József végezte el. Az épületgépészeti csővezetékeket a padozatban úgy helyezték el, hogy azok hozzáférhetőek legyenek. A folyosók és tantermek lábazatait kemény- és puhafa burkolattal látták el.”⁷.

Sérülések a második világháborúban

59. ábra Fénykép 1945-ből, melyen az iskola megsérült főhomlokzata látszik

Az épületbe 1945 telén bevonult az SS és parancsnokságot rendezett be. Az iskola felszereléseit a fedett átriumokba kihordták a tantermekben irodákat hoztak létre. A kaszárnyává tett iskola a szovjet bombák célpontjává lett. 1945. január 19. én légítámadás érte az épületet, mely kigyulladt. A tűz ellen védekezni sem felszerelés, sem víz nem volt, az épület tetőszerkezete teljesen leégett és erősen sérült a déli szárny is. A Toldy és Pejacsevich féle könyvtár, a felszerelések nagy része és a legendás ásványgyűjtemény a tűz martalékává lett. A déli szárny keleti homlokzatán kétemeletnyi szakasz robbant be. A díszterem és a könyvtár födéme beszakadt.

60. ábra Fénykép 1945-ből, melyen az épület Vár felőli hátsó szárnya látszik

A tanárok a diákokkal együtt tettek használhatóvá néhány termet és a romos épületben tovább folyt a tanulás. Az iskolát a kommunista államhatalom jogutód nélkül beszüntette. Helybéli diákjait és néhány tanárát az egykori Érseki Gimnázium jogutódja, a II. Rákóczi Ferenc Állami Gimnázium vette át 1949-ben. A Rákóczi Gimnáziumot 1949-ben pár hónapra a Szabó Ilonka utcai romos épületbe költöztették át, mert székhelyére, az egykori Érseki Gimnázium Keleti Károly utcai épületébe, beköltöztették a felújítás alatt álló Statisztikai Hivatal irodáit. Az Egyetemi Gimnázium tanárai Szalay Gyula és Szerdahelyi Andor a Rákóczi Gimnáziumban őrizték tovább az iskola hagyományait és fennmaradt hagyatékát. Az épületet az átalakítás után az 50-es években a Vági István Építőanyagipari Szakközépiskola vette használatba. A rendszerváltás után a „Vági” Schulek Frigyes Kéttannyelvű Építőipari Műszaki Szakközépiskola a Keleti Pályaudvar szomszédságába költözött, az épület visszakerült az Esztergom-Budapesti Főegyházmegye tulajdonába. Szerdahelyi Andor egykori tanár áldozatos munkája révén újraindulhatott és Paskai László bíboros megújította az alapító okiratot. Az Iskola Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium néven kezdte meg működését régi-új épületében 1997-ben.

Változások a második világháború utáni átépítés után

A súlyos károkat szenvedett épület felújítása ideológiai okok miatt szóba se jöhetett, a kommunista államhatalom elrendelte az épület bontását, hogy a nyomát is eltüntesse a keresztény, polgári kultúra egykori fellelegvárának. Az épülethiány miatt végül a bontást leállították, az épületet durva átalakításokkal tették felismerhetetlenné. Az egykori harmadik szintet teljesen lebontották. A második emeletet a nyugati szárny kivételével bontani kezdték, majd az eredetinel alacsonyabb magasságú felülbordás vasbeton födémeket építettek be. Az egykori csapos gerendafödémeket alulbordás vasbeton födémekre cserélték, az épen maradt poroszsüveg födémeket és dongaboltozatokat meghagyták. Az egykori bejáratot a terrasszal elbontották és így az egykori bejáratú lépcsőrendszert teljesen tönkretették.

62. ábra A Budai Katolikus Főgimnázium 1890 körül

61. ábra Azonos beállítás a 2007-es felmérési tervben⁸

A bejárat változásai

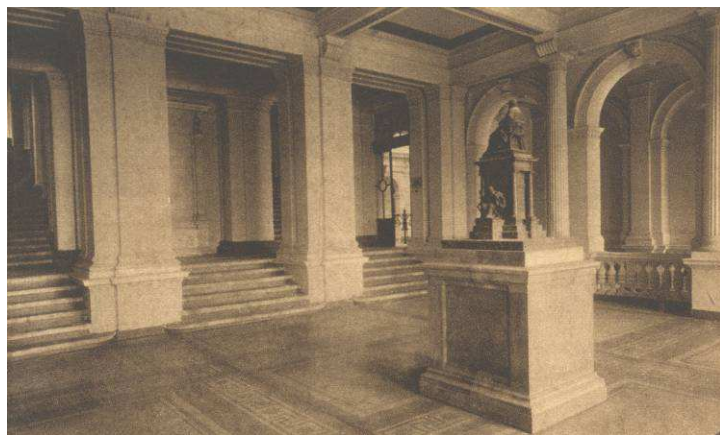

65. ábra a bejárat Klösz György 1896-os fényképén

63. ábra Azonos beállítás a 2007-es felmérési tervben⁸

A bejárat csarnok alatti boltozott födémét elbontották, helyette egy a magassíkszint szintjébe helyezett vasbeton oszlopokra támasztott vasbeton síkfödém került. Ezzel a beavatkozással megszűntek az elosztott lépcsők, a terasz elbontásával pedig helyhiány alakult ki, ezért az eredeti lépcsők irányát megfordították és az egykori fakamrák helyén egy feltöltést készítettek, amiről lépcső vezet a bejáratig. A bejárat szintje még mindig az utca fölött van ezért a maradék lépcsőt kihelyezték az épület elé. A feltöltés elvágtá az utat az alagsori folyosók felé, ezért az alagsori folyosókra egy kis lépcsőt toldottak be, amihez egy szűk ajtón át lehet bejutni. A lépcsők alá Északon az elektromos szoba, Déli oldalon a Porta került. A bejárat ajtók bekerültek a főfal nyílásába, a falvastagság nagysága miatt a bejárat nyílásában elfér a szélfogó. Az épület elé helyezett lépcsők miatt az ajtók eredeti jó aránya elveszett, a jelenlegi bejárat kifejezetten nyomott arányú, nem ad jó keretet a megérkezésnek. A porta mellett a szélfogó kibővül egy dobozzal, hogy átlátást adjon a porta felől. A jelenlegi bejárat rendszer az eredeti eleganciájából semmit nem hordoz magában és maradéktereket képez, melyek indokolatlanok és használhatatlanok.

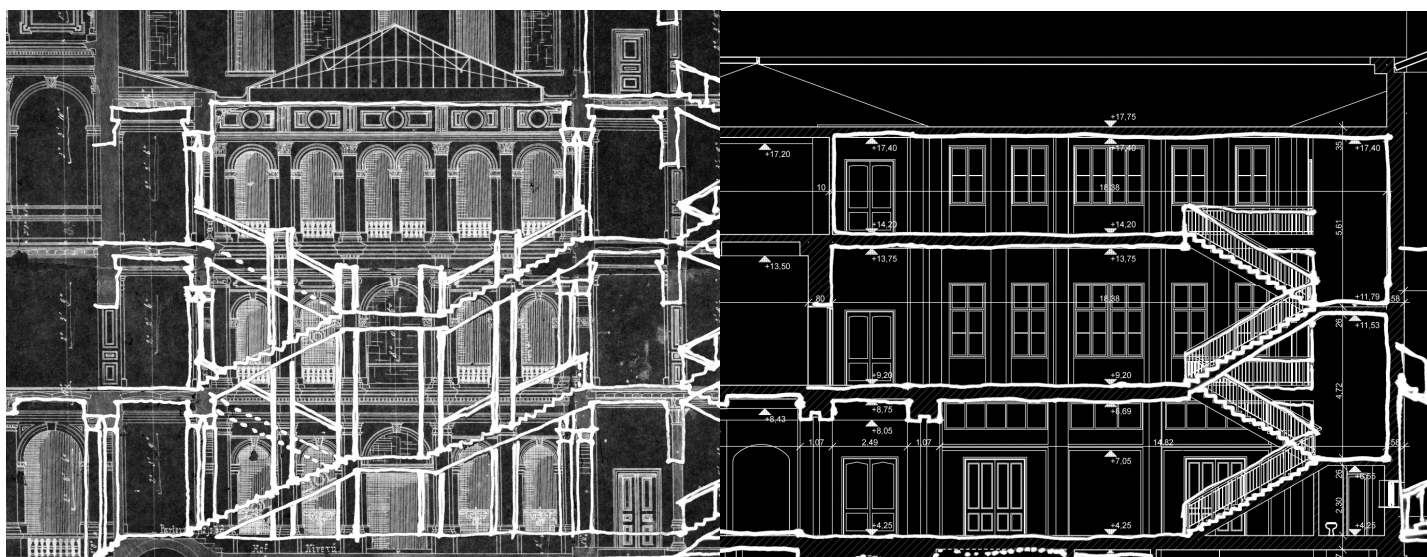
66. ábra Előcsarnok és díslépcsőház fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozatból

64. ábra Azonos beállítás 2012-ből

Az előcsarnok a már említett födémáthelyezés miatt elvesztette eredeti arányait, a római dór oszloprendnek gyakorlatilag eltűnt a talapzata. Az épület eredeti terei közül ez az egyetlen, amelynek az eredeti stukkóit helyreállították. Hiányosan, mivel az oldalsó lépcsőterek egykori díseit leverték, falfülkéit befalazták, valamint az oszlopok fölötti konzolelemeket nem állították vissza.

A lépcsőtér változásai

68. ábra Díszlépcsőtér működésének ábrája az 1872-es terven⁵. 67. ábra Főlépcső ábrája a 2007-es felmérési terven⁸.

Az eredeti díszlépcsőt teljes egészében kibontották, a homokkő lépcsőfokokból egy-két darab maradt meg, melyeket a kertben, kerti lépcsőként újrashasznosítottak. A lépcsőkorlátok mészkő fedőköveiből egy vegyes falazatú támfal készült a kertben a kerti lépcső mellett. Az eredeti lépcsőrendszer két szélső keskenyebb lépcsője egy pihenővel, az átellenben lévő folyosóra vezetett. A középső térben az keleti oldalon a két szélsőnél szélesebb lépcső vezetett a pihenőről a keleti folyosóra, és az ott helyet kapó reprezentatív terekhez (tanári könyvtár, díszterem). A középső tér nyugati oldalán nem volt lépcsőkar, átmenő légtér volt. Így két szint között 5 lépcsőkar volt. Az elsőre értelmetlen lépcsőkiosztás valójában jól végiggondolt. A két közvetlenül felmenő lépcsőkar az épület nyugati oldalához vezet, mely épületrésznek tömege sokkal nagyobb, mint a keleti oldal. A forduló középső lépcsőkar a sokkal kisebb tömegű és forgalmú keleti oldalra vezet. A nyugati oldalról felmenni a felső szintre a főlépcsőn körülményes lett volna, de erre ott volt a melléklépcső.

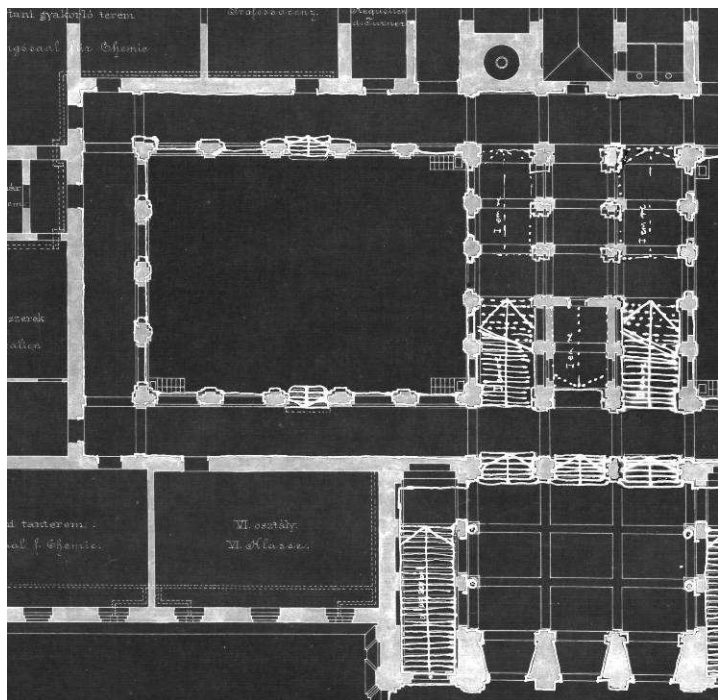

69. ábra Főlépcső a magasföldszinti aulában (modell a 2007-es felmérési tervből)⁸.

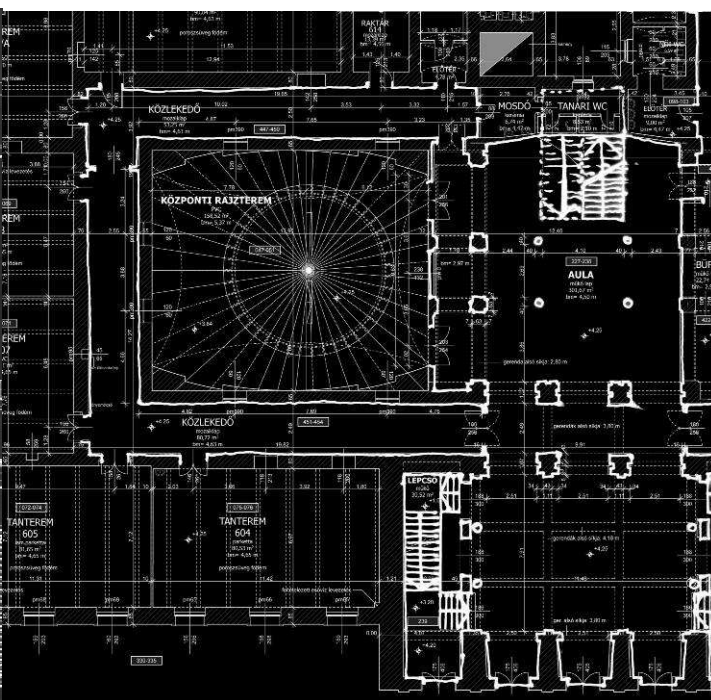
A II. világháborúban a lépcsőtér nem sérült meg. Ennek ellenére visszabontották mind a lépcsőt, mind az alagsori alapépítményét. Helyette vasbeton kör keresztmetszetű oszlopokon nyugvó vasbeton síkfödémeket készítettek, melynek nyugati oldalán építettek kétkarú lépcsőt, aminek pihenője beleharap az eredeti folyosó terébe. Az eredeti folyosó terét szögben törő válaszfalakkal leválasztották. Ezzel tönkretették az egyértelmű körfolyosó-rendszert, és lehetetlenné tették, hogy liftekkel bővíthető legyen az épület, melyeknek egyetlen logikus és ideális helye a díslépcsőház nyugati oldalával szemben lévő hátsó épületrész. A jelenlegi lépcső az épület befogadóképességéhez képest szűk keresztmetszetű átutast biztosít a szintek között. Az egykori reprezentatív díslépcsőház helyét ma nagyméretű, szintenkénti

aulák foglalják el. Az alagsorban az eredetileg ötletesen a nyugati szárny belső üvegezett udvarában elhelyezett kazánházat áthelyezték a díszlépcső alapfalai helyén felszabadult nagy térbe.

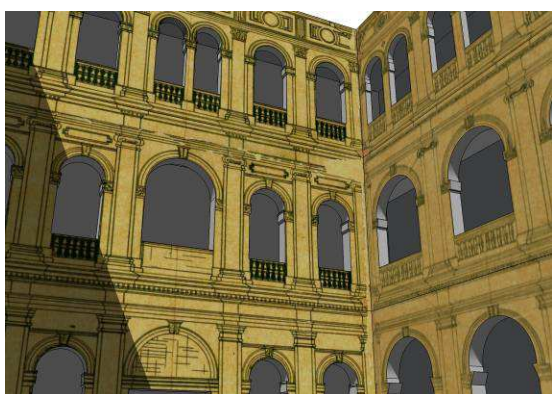
Az átriumok változásai

71. ábra Átrium magasföldszinti alaprajza 1872-ből⁵.

70. ábra Rajzterem elhelyezkedésének rajza 2007-ből⁸.

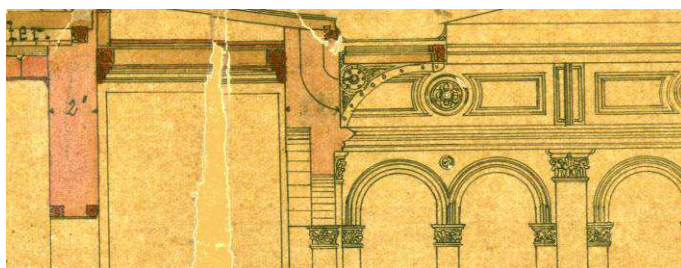

72. ábra Átrium 1876-es állapotának modellje

tornaterembe. A belső homlokzat öt axisos, Colosseum-motívumot idéző, de a második emeleten, eklektikus módon, megduplázott nyílásokkal épült. Visszaköszön a homlokzaton is meglévő a dórból a jónon át a korintoszi rendbe vezető magassági tagolás. A második emeleti, a kompozíciót lezáró párkány frízét az oszloptengelyekben mívés kovácsoltvas konzolok szakítják meg, melyek a tetőszerkezetet gyámolítják. A nyílástengelyekben kovácsoltvas ráccsal lezárt szellőzők biztosították a nagy terek folyamatos légcseréjét.

Az egykori üvegezett tetejű háromszintes átriumok egyszerre biztosították a zsibongó teret, valamint a folyosók megvilágítását. A folyosókról boltíves falnyílások nyíltak a nagy terekbe, a magasföldszinten kovácsoltvas, az emeleteken baluszteres korlátokkal lezárva. Az átriumok a magasföldszint szintje alatt három lépcsőfokkal voltak, a levezető lépcsők a keleti és nyugati folyosók közepéről indultak. A két átrium között a díslépcső pihenőtere alatt összeköttetés, átjárás volt. Az átriumok eredetileg aszfalt burkolatúak voltak, sarkaikban ráccsal fedett angol aknák biztosították az alagsor

folyosóinak bevilágítását és szellőzését. Az északi átrium északnyugati sarkában két üvegezett ajtó nyílt a vele azonos szinten megépített

73. ábra átrium szellőzés

A II. világháború után az átriumokat nem érte egyéb sérülés, mint az üvegtetők betörése. Az átalakítás során az impozáns belső homlokzatképzést legyalulták, a korabeli eufemisztikus kifejezéssel élve: „dezeklektizálták”, íves szemöldökű nyílásaiba egyenes záródású ablakokat falaztak az első emeleten, és kis négyzet ablakokat a második emeleten, melyek parapetje igazodik a külső, utcai homlokzatokon lévő ablakok magas parapetjéhez. Az átriumok díszlépcsőház felőli magassföldszinti első axisába a jelenlegi magassföldszinti aula térbővülete és büféje került. A fennmaradó rész fölé vasbeton kupolát emeltek, tetején opeionnal, melyekre ablakokat és könnyűszerkezetes lefedést készítettek. A szerkezetet lécbetétes

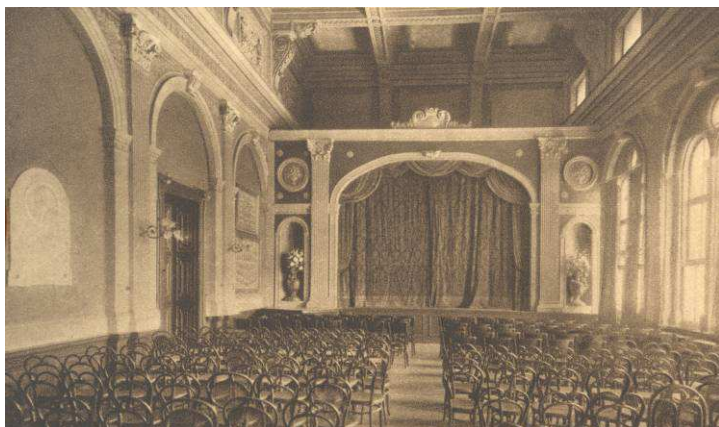
74. ábra Rajzterem és udvar 2007-es modellje⁸.

korcolású fémlemezfedéssel héjalták, amely rendkívül hajlamos a beázásra. A belső udvarokba épített épületidegen vasbetonszerkezetek

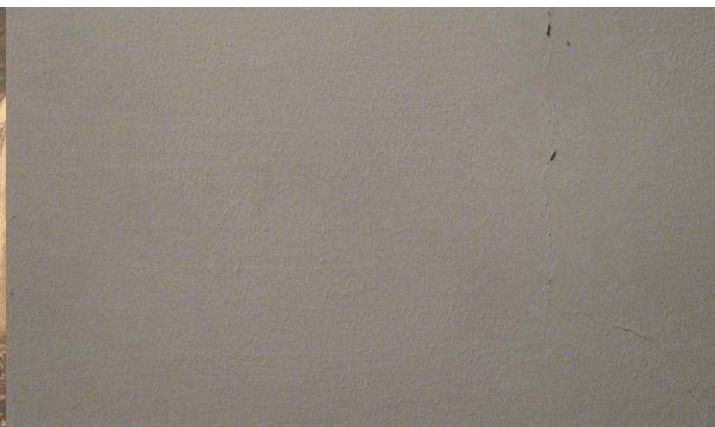
miatt a földszinti folyosókra csak igen szűk bevilágító ablakok nyílnak, pince hangulatot adva az egykor páratlan eleganciájú tereknek. Az északi udvarban jelenleg tornaterem, a déli udvarban rajzterem működik.

Reprezentatív terek átalakulása

A Díszterem változásai

76. ábra Díszterem fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozatból

75. ábra azonos beállításon jelenleg a énekterem oldalfala látszik 2012-es állapotban

A homlokzati főrizalit második emeletének kő keretes lombárd ablakai mögött alakították ki a másfél szint magasságú, egyedülálló szépségű, és remek kilátással rendelkező Dísztermet. A Díszterem az eddigieknek megfelelően Colosseum-motívummal osztott. Pilaszterei korintoszi oszlopfejeket, azok teljes, korintoszi párkányt hordanak. A párkány felett vakolathímezett füles keretes falmezők, és az azokat osztó csigás kialakítású konzolok találhatóak, melyek gerendarács födémeket tartották. Ezek eredetileg acél szerkezetek voltak, rabitzolt vakolathímmel borítva. A Díszterem északi oldalán egy pódiummal színpadot alakítottak ki, melyet két oldalán falfülkés, tondókkal díszített korintoszi pilaszterekkel tagolt kósár ívben felnyíló szkéné választott el a nézőtértől.

A II. világháború során az épületet ért bombák átszakították a zárófödémeket, mely az alatta lévő könyvtár födémével együtt beszakadt a könyvtárba. Az átalakításnál a második emeletet visszabontották, belmagassága lecsökkent 3,20 m-re. Az eredeti második emeleti ablaknyílásokban fogták be az épület homlokzatát jelenleg uraló, stílustalan párkányt. Ezért az új ablakok parapetei 1,5 méter magasra kerültek, így a jó kilátás megszűnt, a termek, melyeket az 50-es évek után kollégiumnak használtak kellemetlen elrendezésű helyiségekké váltak. Ugyanígy az egykori Díszterem helyét jelenleg elfoglaló iskolai könyvtár, raktár és énekterem. Jelenleg a Díszterem egy szinttel lejjebb található.

A könyvtár változásai

Eredetileg az épületben két könyvtár volt. Az ifjúsági könyvtár egy délnyugati szárnybéli osztályteremben, és a tanári könyvtár, melyben a Toldy és a Pejacsevich család által felajánlott házi könyvtárak is helyet kaptak. A tanári könyvtár a főrizaliton, az első emeleten a díszterem alatt kapott helyet. A teret három részre osztva alakult ki. Északon a könyvtáros szobája, délen a tanári tanácsterem, és középen három axisban a tanári könyvtár.

A II. világháborúban a Díszterem leszakadó zárófödeme átszakította a könyvtár födémét, és a törmelékhalom a könyvtárba zuhant, melynek könyveit mind egy szálíg a gyújtóbombák tüzének martalékává váltak.

Az átalakítás után a három teret összenyitották, és az így kialakult alapterületéhez mérten aránytalanul alacsony, nyomott hangulatú térben az 50-es években tanári iroda működött, jelenleg Díszteremként szolgál. Jelenleg egy állományában az eredetivel össze sem hasonlítható, szerény könyvtár működik a második emeleten.

Speciális termek változásai

Az ásványtár

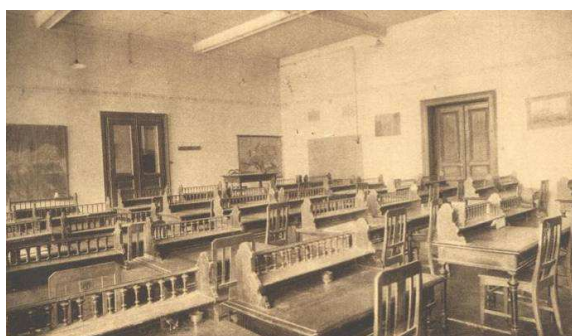
Darányi Ignác, iskolánk öregdiákja hívta fel Pejacsevich gróf figyelmét iskolánkra, aki könyvtárát és ásványgyűjteményét az iskolának adományozta. Az európai szintű, felbecsülhetetlen értékű gyűjteményt az északi szárny keleti oldalán, a könyvtár melletti teremben helyezték el az első emeleten.

A II. világháború során a gyűjtemény és benne az egyik legnagyobb, magyar tulajdonú gyémánt elveszett, illetve megsemmisült. A teremben ma osztályterem működik.

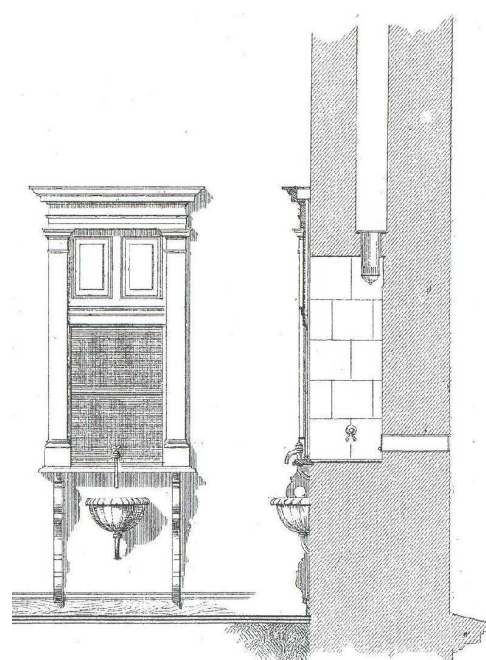
Előadótermek

Az iskola a kor színvonalát túlszárnyalva, alaposan felszerelt vegytani, fizikai, és természettani előadóval rendelkezett. A vegytani szaktantermek a magasföldszint déli homlokzatán voltak, ma itt osztálytermek vannak. a természetrajzi terem az északkeleti sarokban, az ásványtár mellett volt az első emeleten. A természettani terem szintén az első emeleten a délkeleti sarokban volt. Itt ma az igazgatóság és a titkárság működik. A földrajzi szaktanterem az első emelet északnyugati sarkában volt, ma osztályterem van a helyén.

Stúdium

78. ábra Stúdium fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozatból

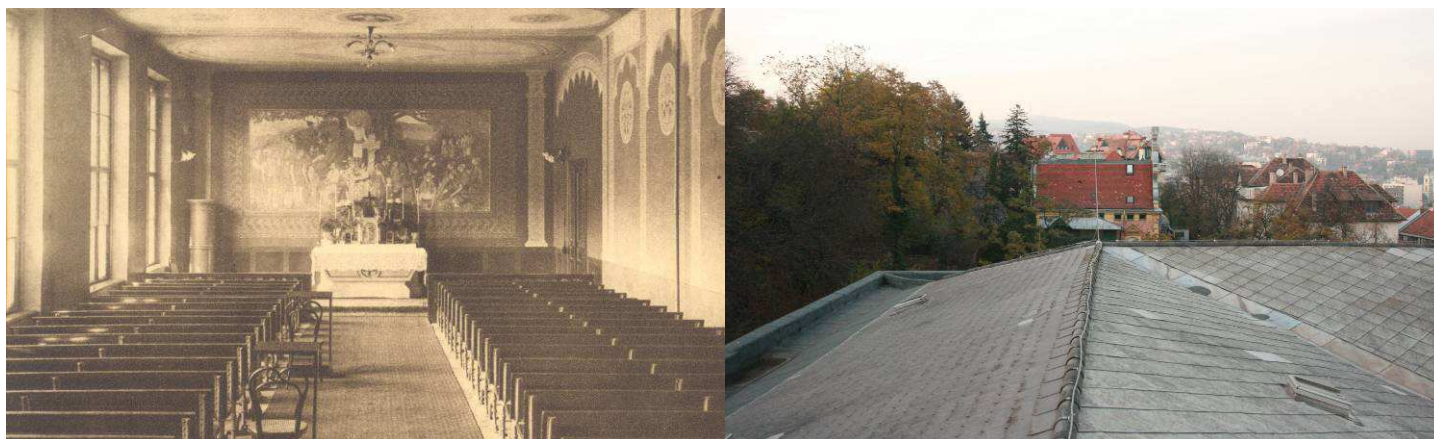
77. ábra Vegytani fülke terve az 1872-es műleírásból⁷

Az egykori tanulószoba, azaz a stúdium, az első emelet északi homlokzatán nyíló teremben kapott helyet. Ennek képen látszik, hogy az eredeti csapos gerendafödémeket alulról gerendarács díszítette, s egyben elrejtette a légszusz-világítás csővezetékét. Jelenleg itt osztályterem működik.

Rajzterem

Az épület harmadik emeletének déli szárnyában volt a rajzterem, remek kilátással a Várra és a Dunára egyaránt. Ezt visszabontották. Jelenleg a rajzterem a déli udvarban van.

Kápolna

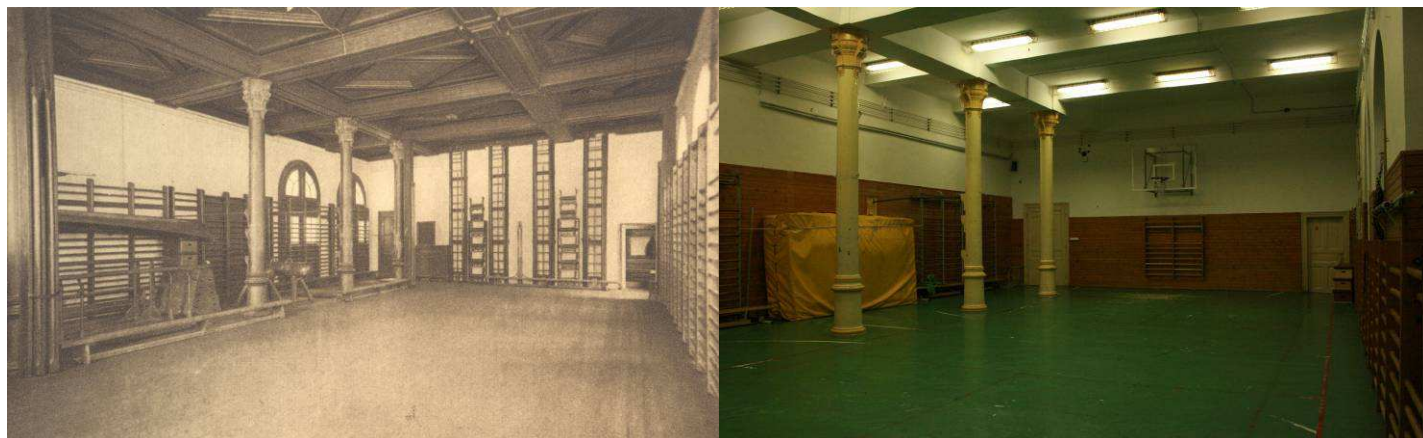

80. ábra Kápolna fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képsorozatról

79. ábra Azonos beállítás 2012-ből

Az épület harmadik emeletén északi szárnyát eredetileg énekteremnek tervezték. Itt alakították ki a kápolnát, melyet Jézus Szentséges Szívének tiszteletére szenteltek fel. Ezt a rajzteremmel egyidejűleg lebontották. A kápolna jelenleg az első emeleten, a könyvtár mellett délre található egykori osztályterem helyén alakították ki.

A tornaterem

82. ábra Tornaterem fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képsorozatról

81. ábra Azonos beállítás 2012-ből

Az északi szárny nyugati oldalán, a magasszinten készült el a tornaterem. Az épület hosszfalas elrendelése miatt nem lehetett összefüggő teret képezni, mert akkor még nem volt megfelelő technológia arra, hogy három szint terheit kiváltsák gerendával. Ezért beépítettek négy darab mives öntöttvas oszlopot. Az eredeti teret fa kazettás mennyezet burkolta. A tornaterem nyugati ablakai nagyított félköríves ablakok, melyek közül a legdélebbi kapuként szolgált az

északi terasz felé. Vele átellenben két üvegezett ajtó nyílt az északi átriumba. A terem korának legfelszereltebbje volt, déli oldalán ruhatár (öltöző) kapcsolódott hozzá. Jó alapot jelentett ez, hiszen az iskola élen járt a testnevelés oktatásban. Itt rendeztek először Magyarországon futball-mérkőzést.

A II. világháborúban a tornaterem védett helyzetéből kifolyólag nem sérült. Az átalakítás során az átrium felé vezető ajtókat befalazták, az eredeti kazettás mennyezet a födémcsere után nem lett visszaállítva. Megmaradtak viszont az eredeti öntöttvas oszlopok, melyek miatt a terem a korszerűtlen a testnevelés oktatáshoz.

Ebédlő

84. ábra Ebédlő fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozatból

83. ábra Azonos beállítás tanteremmel a helyén 2012-ben

Az ebédlőt később alakították ki. A mintázó terem helyén, mely a magasföldszint északi oldalán volt. Az ebédlőből ajtó nyílt az északi teraszra. Mellette a tálalóból csigalépcső vezetett az alagsori konyhába. Jelenleg itt, az ebédlő helyén, a keleti három ablaknál osztályterem, nyugati egy ablakánál, mely egykor ajtó volt, tanári szoba került kialakításra. Jelenleg az ebédlő egy a 80-as években épült toldaléképületben működik, melyet az északi terasz nyugati támfala mellé szorítottak be, szemben a tornateremmel.

Konyha

86. ábra Konyha fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozatból

85. ábra Azonos beállításon az egykori kémia labor, jelenleg lomtárként használva 2012-ben.

Az ebédlővel együtt, konyha is kialakításra került az alagsor legészakibb, homlokzati termében. A hozzá kapcsolódó angol aknákkal megvilágított terem éléskamrává alakult. A konyha északi oldalán mosogatóhelyiség készült, melyből csigalépcső vezetett a felette kialakított tálalóba. A konyha gyönyörű kosárvíű dongaboltozatos terme az átalakítás után kémia labor lett, mely ma romos állapotban lomtárként áll hasznosításra várva. Mellette, az éléstárak helyén

anyagvizsgáló laboratóriumot hozott létre az ott működő Építőipari Technikum. Az eredeti angol aknás bevilágítás helyett elbontották az északi teraszt, és annak impozáns lezárását, és kamionbeállót hoztak létre, melyre stílustalan ablakokat nyitottak. Ezekben a terekben ma festő, és modellező műtermek, és az egykori laborok maradványai, mint lomtárak találhatók.

Kiszolgáló helyiségek változásai

A földszinten a nyugati, hátsó szárnyban mosókonyha működött, melynek helyén ma gondnokság, raktárak és testnevelői tanári működött.

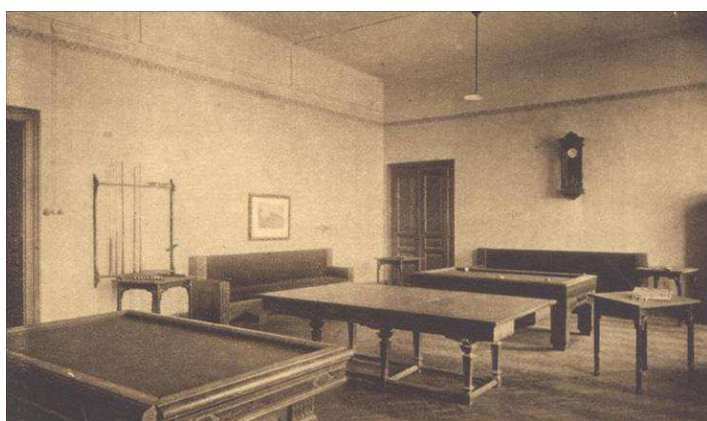
Az első emeleten a nyugati, hátsó szárnyban az iskolaszolgák részére alakítottak ki lakásokat. Ezek ablaktalan helyiségek voltak, melyeknek az átalakításkor ablakot nyitottak, a hegyoldalt a bontásból származó építőanyagokból felépített támfallal támasztották meg. A déli oldalon vasbeton balkont építettek, a délnyugati támfal megbontásával, melyről a kerten át megnyitható ez a hátsó rész. Itt működik jelenleg az iskola kollégiuma, mely fekvéséből adódóan fényhiányos. A kijárat a balkon vasbetonjának korróziója miatt veszélyes, jelenleg le van zárva.

A második emeleten a nyugati, hátsó szárnyban a hátsó bejárat két oldalán a Tankerületi Főigazgatóság irodái kaptak helyet. Ma itt kisebb bontó termek (nyelvi órák csoportbontása) kaptak helyet.

A harmadik emeleten a nyugati, hátsó szárnyban az igazgatói lakás kapott helyet. Ezt teljesen lebontották. Szintén a harmadik emeleten a díszlépcsőház felett volt az igazgatói iroda. Ez ma szintén nem létezik.

A földszinttől a harmadik emeletig a hátsó szárny belső udvarára nyíló ablakokkal két oldalt voltak a mosdók. Az átalakítás során ezek egyértelmű rendszerét a második emelet kivételével teljesen feldúlták. A földszinten, a déli oldalon a folyosó lezárásával alakítottak ki fiú öltözőt a hozzá kapcsolódó aránytalan beosztású mosdóval. Az északi oldalon a folyosóra kiterjedve építettek női wc-t, az eredeti mosdó helyére lány öltözőt tettek. A lépcső alatti maradéktérben tanári wc-t alakítottak ki az egykori körfolyosó közepén. Az első emeleten a lány mosdó értelemszerűen a helyén maradt, a mellette lévő folyosóra viszont átkerült a fiú mosdó. A túlsó oldalon a kollégium aránytalanul nagy, fiú öltözője bitorolja a mosdó helyét. Eközben a kollégiumban a lányok fürdője aránytalanul kicsi.

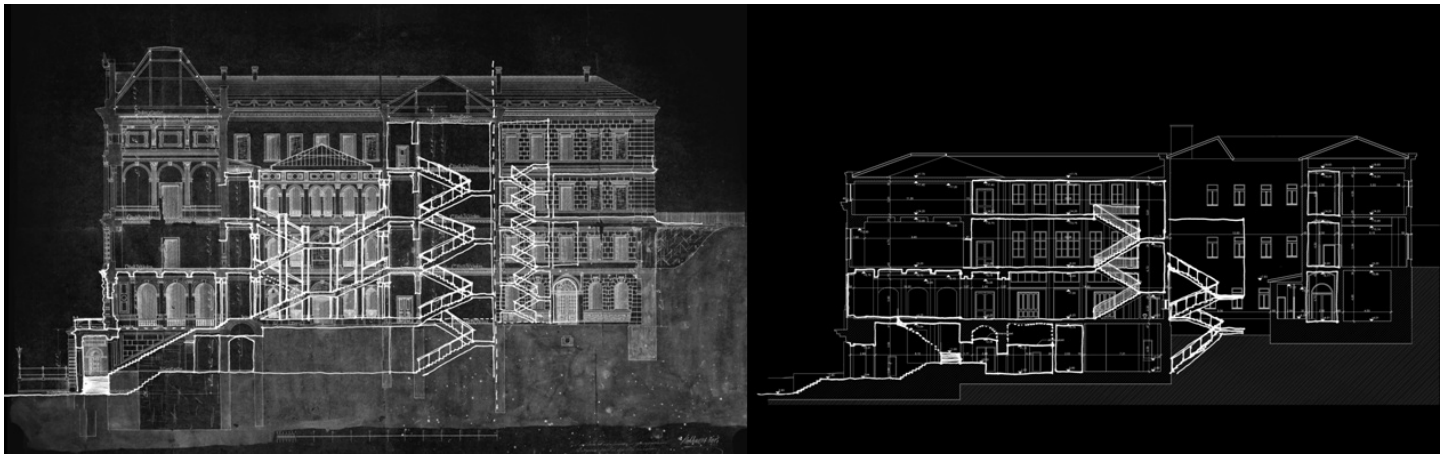
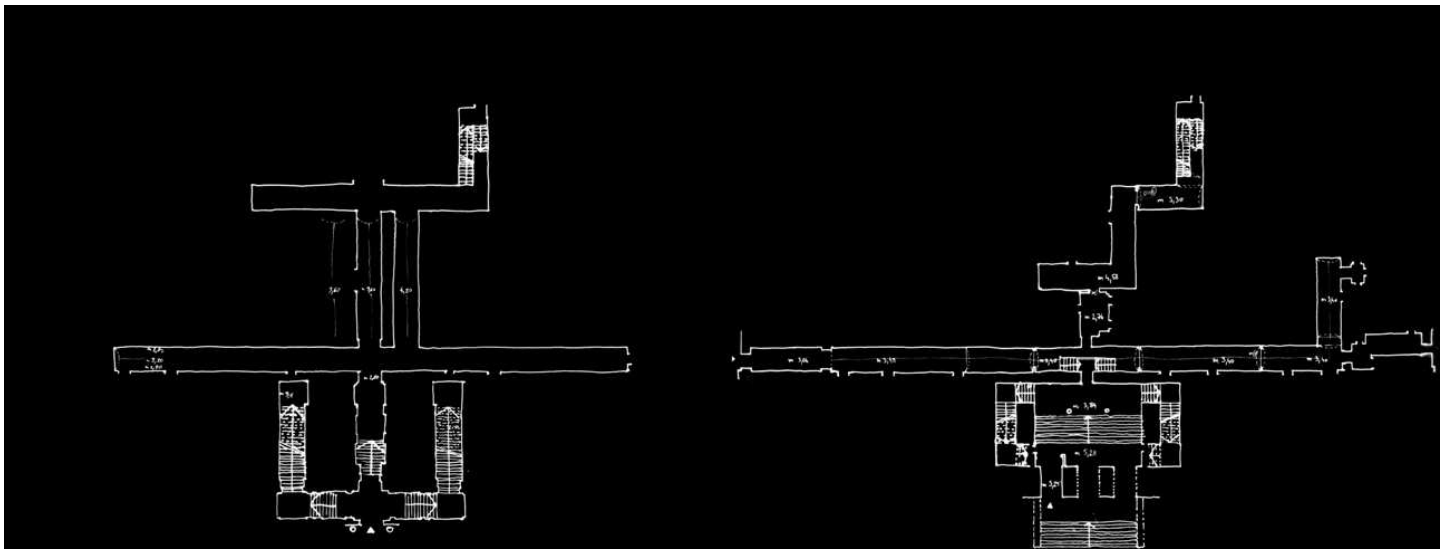
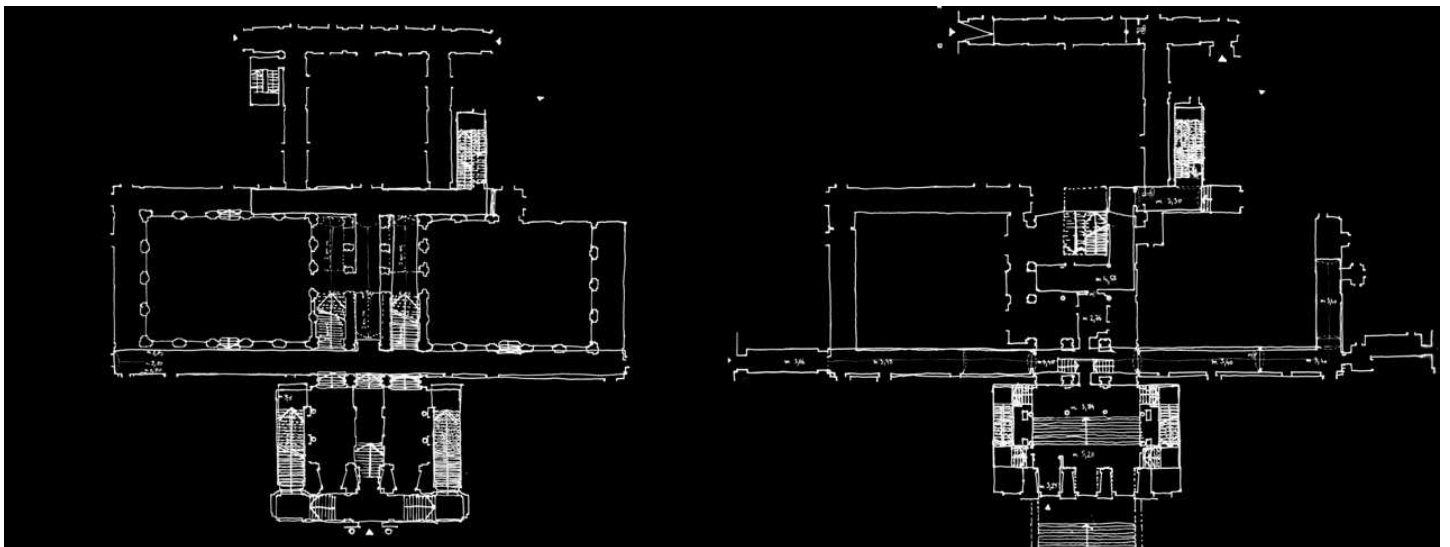
A Ferencz József Nevelőintézet internátusa

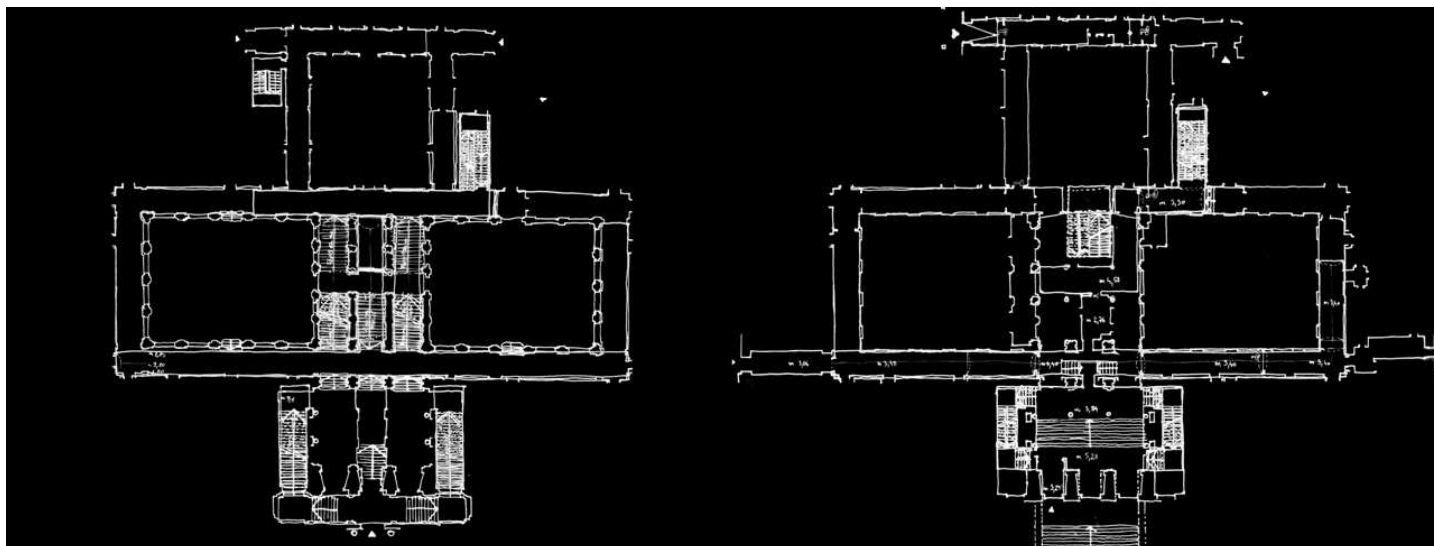

87. ábra Játsszóterem fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozatból

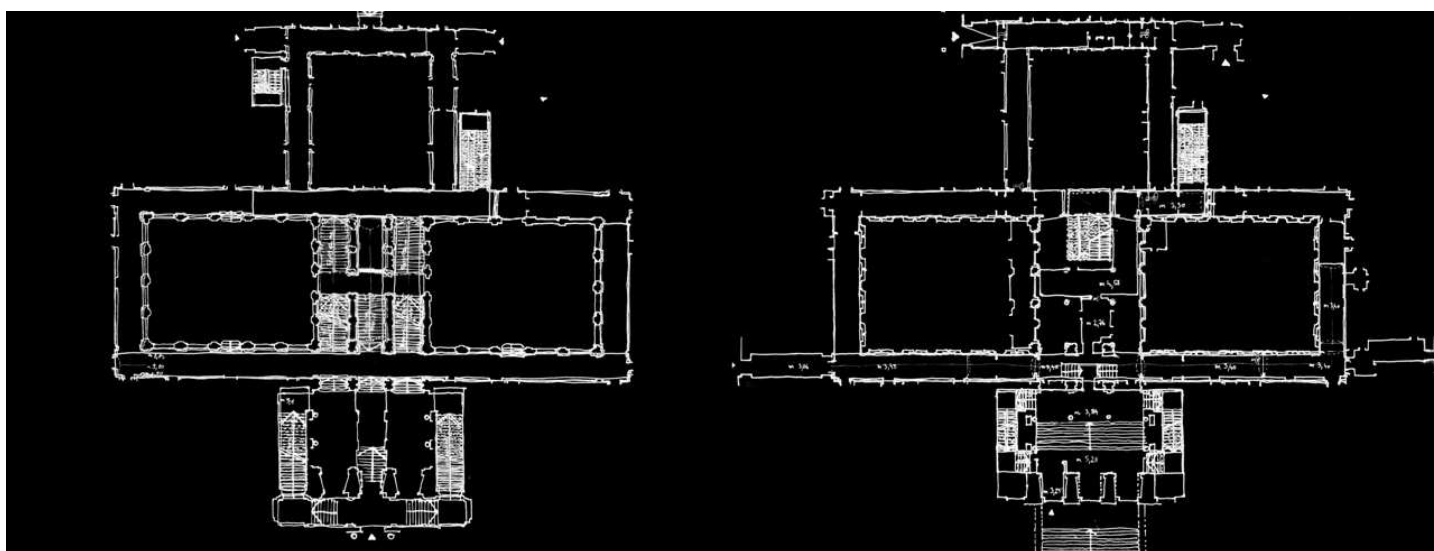
1889-ben megalapították a II. Kerületi Királyi Egyetemi Katolikus Gimnázium internátusát a Ferencz József tiszteletére az Ő nevét hordozó fiúnevelő intézetet. Az épület első és második emeletén az északi szárny északi és nyugati termeiből hálótermeket, játszótermet és stúdiumot alakítottak ki. Az első emeleten a melléklépcső mögött fürdőszobát hoztak létre.

Az épület közlekedésének változásai

88. ábra Elemző keresztmetszet az 1876-os és 2012-es állapot közlekedő tereivel^{5. és 8.}89. ábra Elemző ábra az 1876-os és 2012-es állapot alagsori közlekedő tereivel^{5. és 8.}90. ábra Elemző ábra az 1876-os és 2012-es állapot magasföldszinti közlekedő tereivel^{5. és 8.}

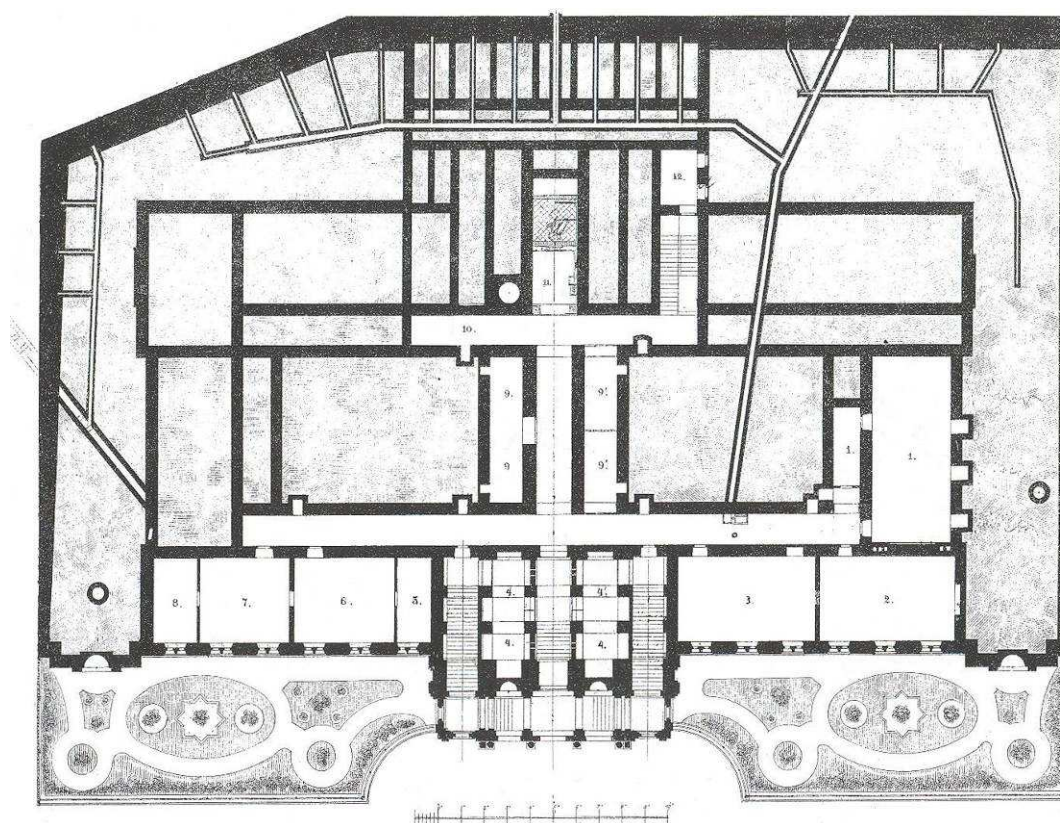
91. ábra Elemző ábra az 1876-os és 2012-es állapot első emeleti közlekedő tereivel^{5. és 8.}

92. ábra Elemző ábra az 1876-os és 2012-es állapot második emeleti közlekedő tereivel^{5. és 8.}

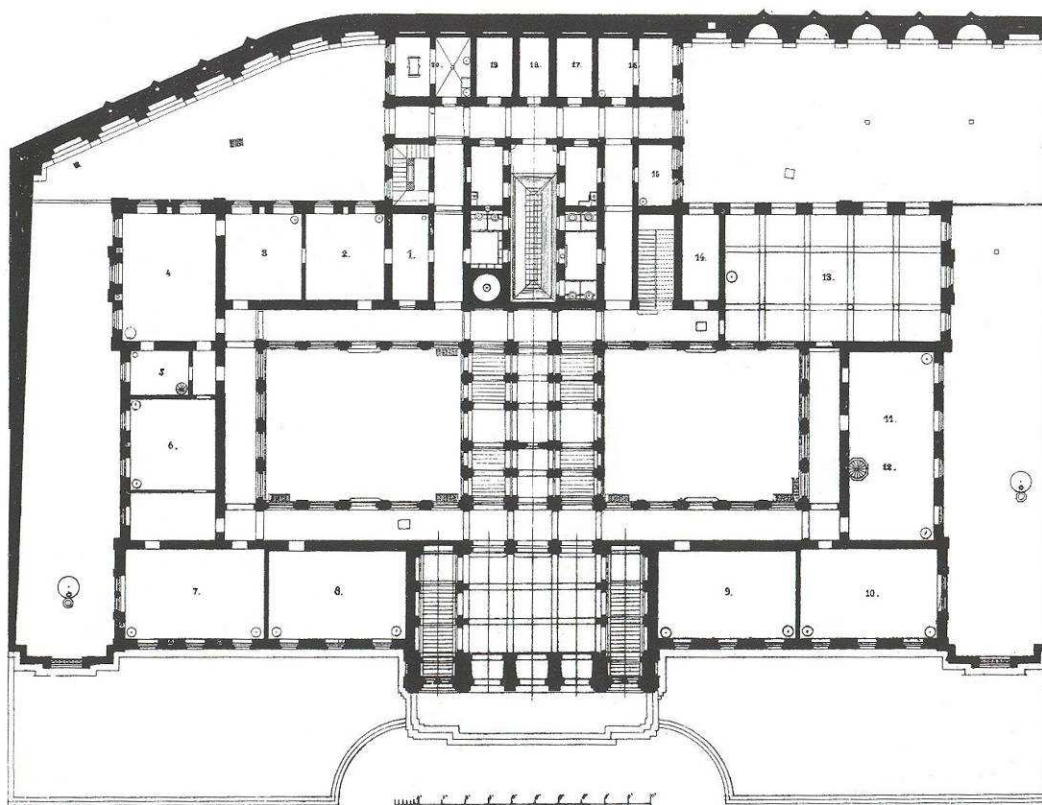
A bejárat lépcsője a már említettek szerint megfordult, elosztása kedvezőtlen, iránya nem egyenes, mint eredetileg, hanem hurkot ír le. A díslépcsőház helyén lévő aulákon átvezető kétkarú lépcső szűkös. A melléklépcső második emeletre vezető szakaszát lebontották. A szervízlépcsőt teljesen megszüntették. Az eredeti világos szerkesztésű körfolyosókba beleharap a jelenlegi lépcső, a mellékkörfolyosó csak a második emeleten maradt meg, a többi helyen zsákszerűek. A közlekedés egykori eleganciája teljesen elveszett. A jelenlegi bejárat kiképzésével az épület teljesen alkalmatlan az akadálymentes bejutásra. Az eredeti épületben viszont a díslépcsőház nyugati oldalán lehetőség nyílhat akár két lift elhelyezésére is, de ehhez vissza kéne térni az eredeti kialakításhoz. Több terv volt a belső udvarokban való lift-telepítésre, ezek azonban mind látványban, mind elhelyezésben méltatlanok az épület eredeti szépségéhez. Jelenleg akadálymentes megközelítésre a déli szárny alagsori menekülő ajtaja volna alkalmas, ha egy rámpával összekötnénk a Szabó Ilonka utcával, új kaput nyitva a kerítésen.

Alagsor

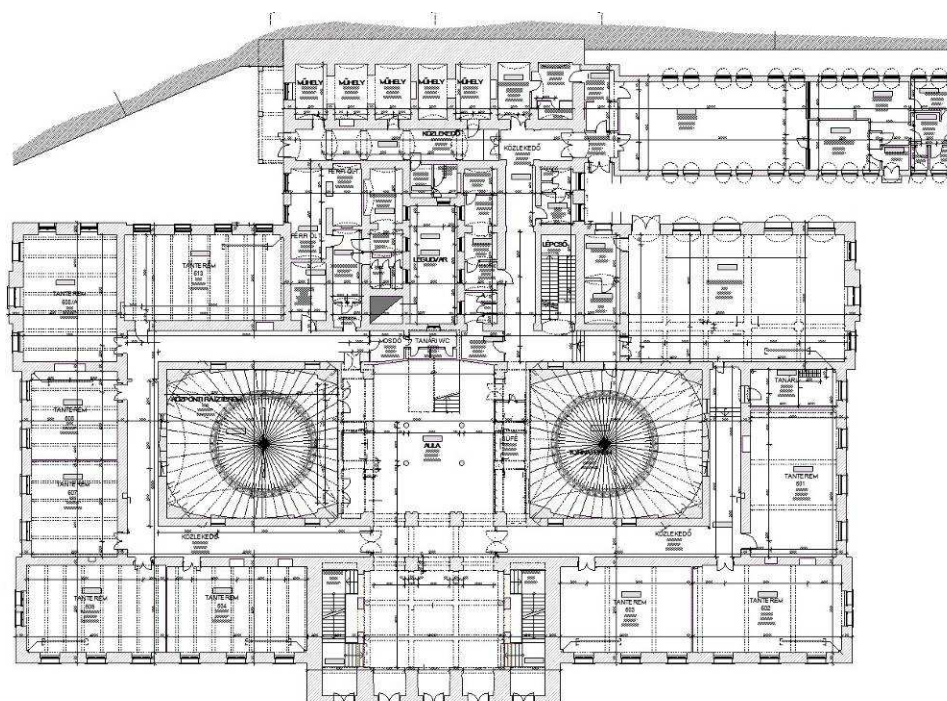

The floor plan illustrates the layout of the first floor, featuring a central atrium with a prominent staircase. To the left of the atrium are several study areas and meeting rooms. To the right, there are more study areas and a large open space. The plan also shows various service areas, including a reception desk and restrooms. A large diagonal line is drawn across the upper portion of the plan, possibly indicating a section cut or a specific area of interest.

94. ábra Alagsori alaprajz a DU-ROTT BT. 2007-es felmérési tervéből⁸.

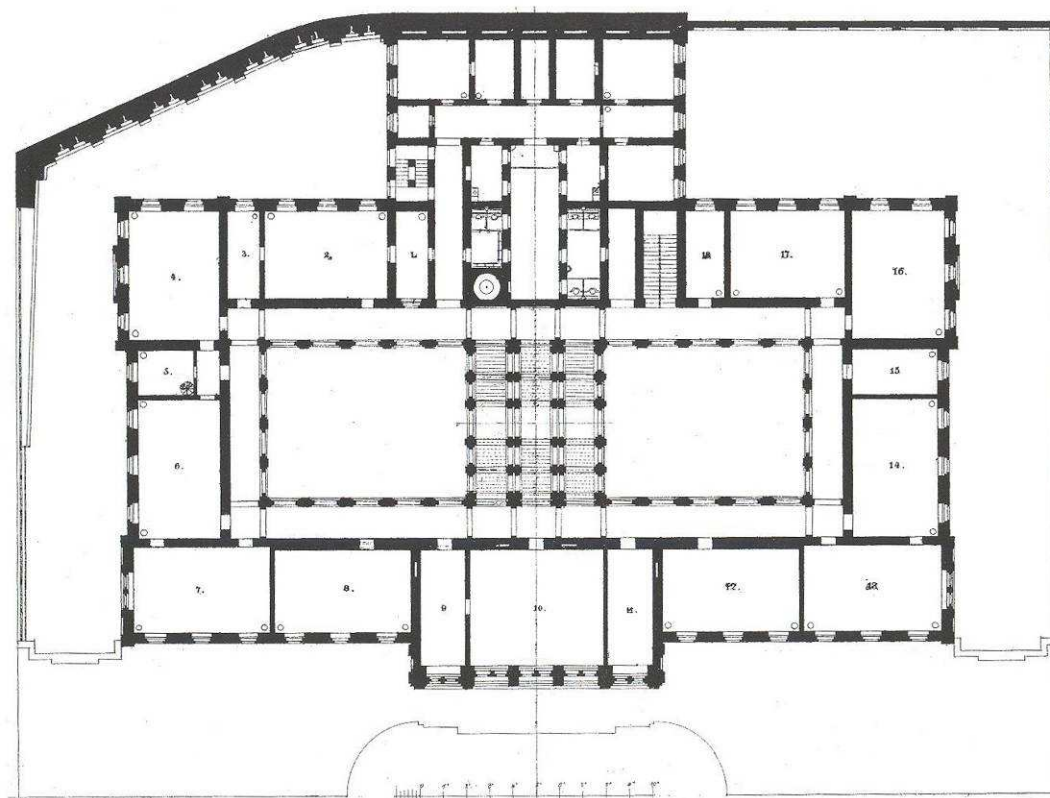
Magasföldszint

95. ábra Magasföldszinti alaprajz Lippert József 1872-es tervéből⁵.

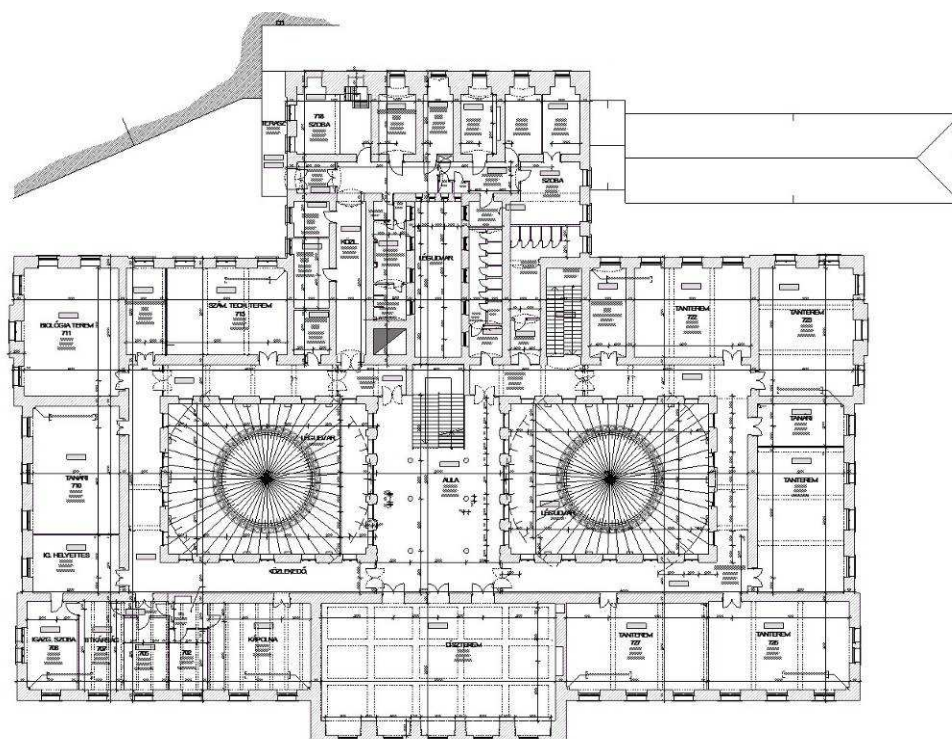

96. ábra Magasföldszinti alaprajz a DU-ROTT BT. 2007-es felmérési tervéből⁸.

Első emelet

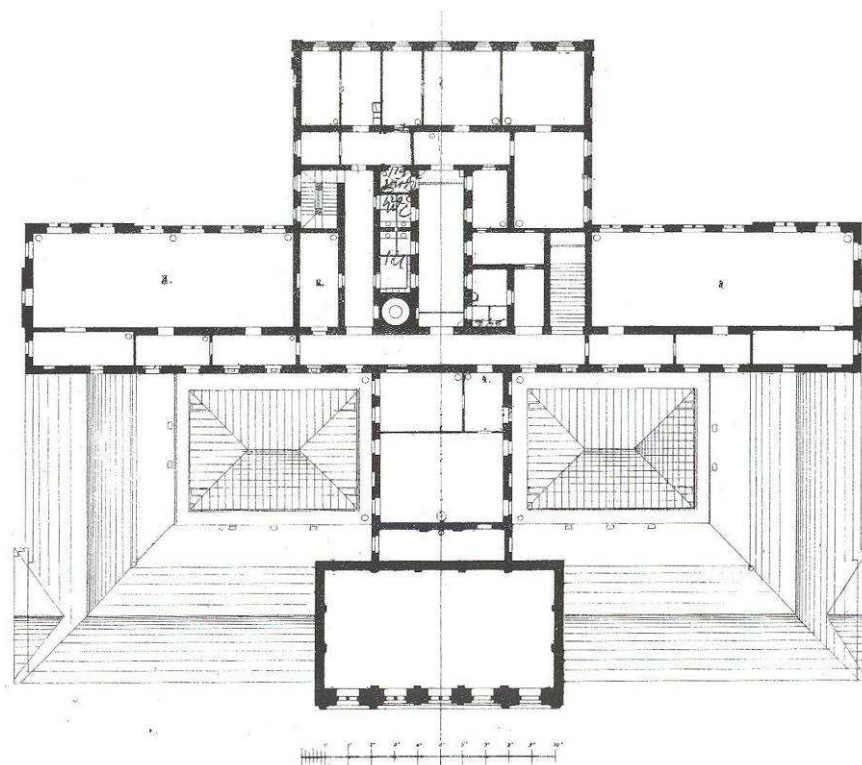
97. ábra Első emeleti alaprajz Lippert József 1872-es tervéből⁵.

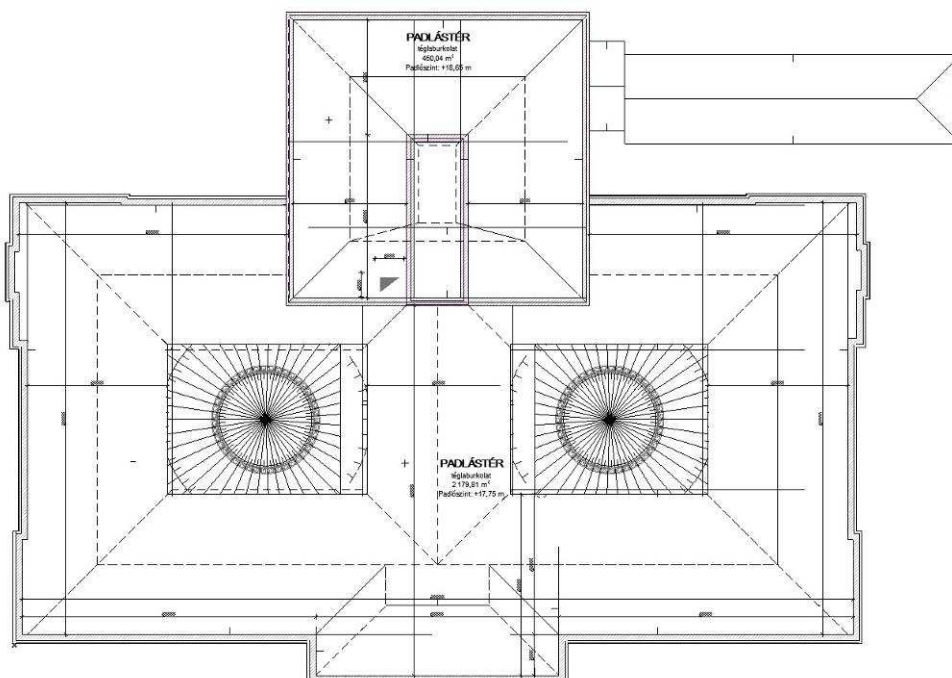
98. ábra Első emeleti alaprajz DU-ROTT BT. 2007-es felmérési tervéből⁸.

This architectural floor plan depicts the second floor of the National Congress Building. The layout is symmetrical around a central vertical corridor, labeled '1' at the top and '2' at the bottom. The plan includes 21 numbered rooms: 19 and 18 at the top; 20, 17, 16, and 15 in the upper-middle section; 3, 2, 1, 14, 13, and 12 in the middle section; 4, 5, 11, and 10 in the lower-middle section; and 6, 7, 8, and 9 at the bottom. The central corridor is flanked by a series of columns and is intersected by horizontal and vertical passageways. The drawing is a detailed line plan with room numbers clearly marked.

[illegible]
$$\{ 50 \}$$

Harmadik emelet (1872) / Padlás szint (2007)

101. ábra Harmadik emeleti alaprajz Lippert József 1872-es tervéből⁵

102. ábra Padlás szinti alaprajz DU-ROTT BT. 2007-es felmérési tervéből⁸

A jövőbeli átalakításról

A jövő elképzeléséhez, megtervezéséhez tisztában kell lennünk a múlt és a jelen folyamataival, értékelnünk kell a fennmaradt és egykor volt értékeket, melyeket rangsorolva egy hierarchiát hozhatunk létre. Ebben az értékleltárban azt vesszük lajstromba, hogy melyek azok a kiemelkedő értékek, amelyek változtatás nélkül, minden részletében megtartandók/visszaállítandók; mi az, melyet egyes elemeiben, vonásában kívánatos megtartani/visszahozni; mi az, ami egy olyan részlet, mely megléte csak akkor érték és értelmes, ha annak rendszere is fennáll, melybe beilleszkedett, s anélkül elhagyható. E leltárban fontos megkülönböztetni azt is, hogy a valamilyen szempontból értéknek gondolt elem ma létezik-e a kívánatos helyén, vagy létezett-e egy korábbi állapotában.

Az értékleltár

Az épületben rengeteg az eredeti állapotra utaló jel, ezek egy része nyilvánvaló, mások egészen elrejtettek. Az egyetlen az eredeti hangulatát őrző tér a magasföldszinti Bejárati csarnok. Mellette a lépcsőterek falának mindig kiújuló repedései őrzik még az egykori falfülkék helyét. Az eredeti térstruktúrának a

105. ábra eredeti ajtó 2012-ben

lehető leghitelesebb rekonstrukciója a helyreállítás elsőrendű feladata kell, hogy legyen. A legutóbbi helyreállítás ugyanis a tér magasságát nem

állította vissza így a tér hangulata nyomott. Az aulák oldalfalai és a földszinten megmaradt téglapillérek szintén őriznek formákat az eredeti állapotokról.

A melléklépcső még őrzi az eredeti lépcsőfokokat és öntöttvas korlátait, melyet gázcsövek ráhegesztésével emeltek meg.

Az alagsorban és a földszint egyes termeiben eredeti poroszsüveg földemek illetve dongaboltozatok vannak és megvan még az alagsor folyosói felett az a légcsatorna is amely eredetileg az épület átszellőztetését segítette, ma gépészeti vezetékek futnak benne, így az alagsori folyosókat nem csúfítja el a csőhálózatok összevisszasága.

A második emelet és az utólagosan átalakított részek kivételével az épületben rengeteg eredeti ajtó van és sok eredeti ablak.

Ezek 3-4 festékréteg alatt őrzik még az eredeti flóderezést. Nemes sötét tónusú színük a jelenlegi higiénikus hatású, fakó fehérről sokkal jobban kihangsúlyozza a vázablázatos ácskeretes ajtók finoman kidolgozott arányos részleteit. Egyes ablakokban megmaradt az egykori árnyékoló vászon helye is.

Hatalmas érték a viszonylag épen maradt testnevelés terem négy eredeti öntöttvas oszlopa.

103. ábra magasföldszinti Bejárati csarnok 2012-ben

106. ábra flóderezés

104. ábra eredeti öntöttvas oszlop

Megmaradtak a Nyugati oldalon a Várhegy lejtőjét tartó támfalak. A Déli oldali téglá és kőanyagú két szint magas osztópárkánnyal megfeleezett, 7axisos, alul boltívekkel, felül duplázott boltívekkel tagolt súlytámfal, melyet légaknákkal szellőztettek át. A falra ráépített raktár és a tetejére telepített növényzet miatt, a 2012-es építőtáborig omladozott, ma már közel eredeti szépségében áll. Az Északi támfal egy szint magas, félköríves negyed gömb-kupolás fülkével tagolt. A falat eltakarja az épülethez hozzáépített menza. Állapota leszámítva az egyes helyeken megtelepedett növényeket stabilnak mondható.

A kertben egy lépcsőben megtalálhatjuk beépítve az eredeti díslépcsőház homokkő lépcsőfokait.

Az újonnan épített támfalak egy részen leomlottak így találtunk rá a díslépcsőház eredeti korlátainak tetejéből származó kőelemekre.

A kertben, egy sít kupacban pedig a dísterem egykori kő ablakpárkányelemét is megtaláltuk.

Fontos értéke az épületnek tömege és elhelyezkedése. A vár keleti lejtőjén a Szabó Ilonka utca alatt, illetve a Franklin utca lépcsőjétől északra a beépítés zárt sorú általában földszint és két emelet magasságú. Az összefüggő városszövet fölött az iskola birtoka és a mögötte fekvő park zöldje elválasztja a várat a Vizivárostól. Ebben a

zöld környezetben jól látható városképi elem az épület. Eredeti arányos tömegével, ahogyan azt sok régi fénykép bizonyítja, hogy a városképben méltó helyet foglalt el a Királyi Palota, a Mátyás templom és a Halász bástya mellett. Mivel fölötté a várban nem található, olyan épület mellyel konkurálna, ezért nem vonja el a figyelmet egyetlen másik épületről sem, hanem szépen beleilleszkedik a kiemelkedő épületek sorába, a Halászbástya és az Országos Levéltár közé.

Az elvesztett épületrészek, épületszerkezetek között, melyeket a tanulmány során behatóan megismerhettünk, állíthatjuk, hogy vannak olyan értékek, melyek a máig megmaradt, csorbultan is de működő térrendszer kíváncs, és elengedhetetlen elemei, így visszaállítandók eredeti helyzetükben és kidolgozottságukban. Ezeket soroljuk most fel:

A díslépcsőház szintek közötti öt karjával, mely a szabadidős időtöltés, a reprezentáció és közlekedés tereit egyszerre képes kiszolgálni.

A dísterem galériás, színpados tere az eredeti magasságában, mely méltón koronázza az épület egészét, s amely, eredeti homlokzatképzésével Budapest védett városképében is jelentős esztétikai elemként vehet újra részt.

Az átriumok eredeti, szabadidőre és sportolásra és bevilágításra alkalmas üveggel fedett terei visszaállítása.

107. ábra Délnyugati támfal

108. ábra kerti lépcső az egykori díslépcső fokaival

109. ábra Díslépcső korláteleme

A díszlépcső működését kiegészítő melléklépcső meghosszabbítása a második és harmadik emeletig – eredeti kiterjedésébe –.

Az épület eredeti homlokzata és tömegének visszaállítása, mely egységes megjelenésével, a történeti környezetnek újra méltó eleme lesz, és az intézmény régmúltban gyökerező folyamatos működését támasztja alá, s ad identitást az épület használoinak.

Az épület lehetőségei

Az egykor legendás iskolaépület a háborús sérülések és az azoknál is többet ártó átalakítás után, ma egy hozzá méltatlan, „Sztálin-barokk” homlokzat mögött csonkán várja, hogy értő szem és gondos kéz állítsa helyre.

Egykor az épület mintapélda volt minden magyar iskolaépület előtt. A 1949-es kommunista hatalomátvételig a magyar polgári kor oktató-nevelő munkájának jelképe volt. Ez adott okot megszüntetésére. Ebben az esetben az építészeti helyreállítás mögött ott a szándék, hogy a 40 év elnyomás után az épülethez hasonlóan megnyomorított tanítói munkát visszaemeljék annak régi helyére. Az újjáépítés jelképe annak, hogy nem hagyjuk veszni örökségünk, akkor sem, ha azt a romokból kell újjáépítenünk. Sokak ezt az újjáépítést elérhetetlen álomnak tartják, szakértő szemmel azonban ez az állítás megcáfolandó.

Figyelmesen szemlélve az eredeti alaprajzot, és összevetve a jelenlegivel, felfedezhető az, hogy az átalakítás mivel nem vette figyelembe az eredeti épület logikáját, ezért lerombolta azt a tiszta, és logikus rendszert, amely szerint felépült. Ebből ered az a probléma, hogy jelen állapotában az épület fejlesztése, vagy bármilyen korszerűsítése egyre komolyabb hibákhoz vezet, mivel ilyen javítás, vagy alakítás tovább ront a helyzeten. Nagy szerencse viszont, hogy fennmaradtak az eredeti tervek, ezáltal képet kaphatunk róla, milyen volt eredetileg a több mint 100 éves tervlapokat szemlélve megérthető az eredeti logika, és feltárulnak a lehetőségek. Ezért az épület fejlesztésére az egyetlen eredményre vezető út, hogyha elképzeljük az eredeti állapotát az épületnek, majd ezt korszerűsítjük, és a korszerűsített változatot összevetjük a jelen állapottal. Fontos az is, hogy mivel iskoláról van szó, sosem állnak rendelkezésre korlátlanul források. Az a kevés viszont, ami van, ha nem rendszer szerint, egy terv lépésein végig haladva hasznosul, akkor hiábavaló, csak tovább ront a helyzeten.

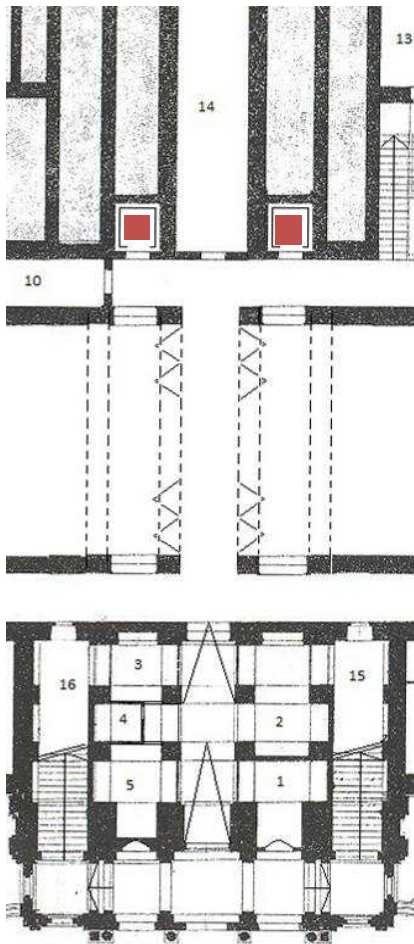
Szemléletes példa erre a 2010-es felújítás, melyben semmilyen érdemi előrelépés nem történt, építészeti szempontból a hibákat egy újabb évtizedre rögzítve, és megfosztotta a homlokzatot eredeti dupla gerébtokos ablakainak finom vonalaitól.

Az iskola jelenlegi állapotát – a kor igényeit nézve –, fontos változtatásokra van szükség. Ilyenek:

- az épület akadálymentesítése, liftek beépítése
- korszerű testnevelés termek kialakítása
- színvonalas, és nagy befogadóképességű, önálló kollégium létesítése
- a jelenlegi osztályok létszámának megfelelő tantermek létrehozása
- jól felszerelt, szaktantermek létrehozása
- nagy befogadóképességű rendezvényterek létesítése
- korszerű étkeztetés biztosítása
- megfelelő szabadidős külső és belső tér biztosítása

Ezeknek az átalakításoknak fő szempontja, hogy egyáltalán elkészüljenek. Ha nem vagyunk tisztában az eredeti épület értékeivel, az eredeti állapottal, és az abban rejlő lehetőségekkel, akkor ezek a fejlesztések csak tovább rontanak az épületen. Ha viszont úgy alakítjuk ki ezeket a változtatásokat, hogy azok illeszkedjenek az eredeti koncepcióhoz, akkor az épület rekonstrukciója nem jelenthet érdemi többletköltséget, melyre soha nem lesz forrás, hanem beépül az amúgy is esedékes és szükséges fejlesztésekbe, melyeket egy tudatos és átgondolt távlati fejlesztési tervbe illesztve, az épület visszanyerheti eredeti formáját és méltóságát.

Az akadálymentesítés

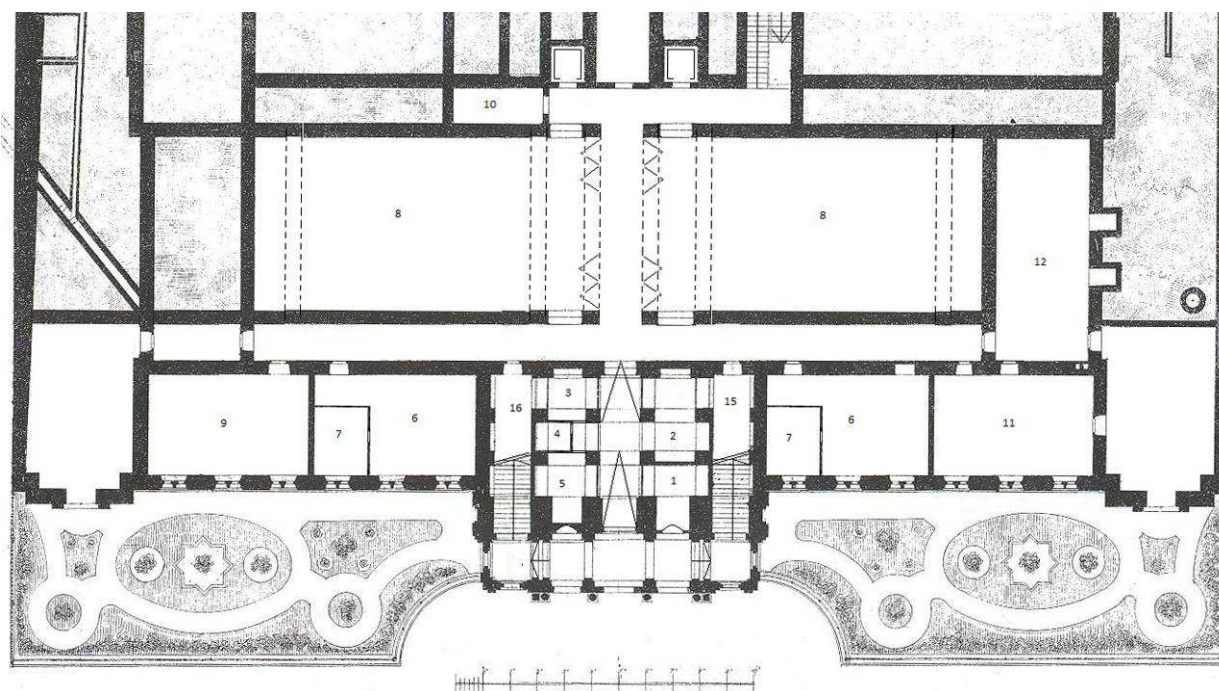
110. ábra akadálymentesített közlekedés az alagsori, bejárat szinten a két liftig

Jelenleg az épület várhegyi fekvéséből eredően rengeteg lépcső vezet fel az épületbe. Már az épület előtt is egy lépcső vezet, majd a bejárat után is lépcső következik, amelyről az alagsori szintet egy lefelé menő lépcsővel lehet csak elérni, magyarul dombot kell mászni. Éppen ezért a mostani állapotban legalább egy lépcsőliftet, és két akadálymentes liftet kéne beépíteni, de ezek beépítése semmiképpen nem tud illeszkedni az épület jelenlegi formáihoz. Amellett, hogy ez rendkívül költséges lenne, zárványok jönnének létre általuk, valamint csak olyan helyen lehetne elhelyezni őket, amely az eredeti állapothoz való visszatérést végképp ellehetetleníti.

Az eredeti tervet nézve világos, hogy minden szinten körfolyosó vezet, melyre egy U alakú, vagy L alakú hátsó szárny-folyosó kapcsolódik. A körfolyosót közepén összeköti az eredeti főlépcsőház. Nyilvánvaló, hogy a legforgalmasabb folyosószakasz a körfolyosó nyugati oldalának a közepe. Itt lenne célszerű elhelyezni a liftet, és erre remek lehetőség nyílik. Az felérkező lépcsőkarokkal szemben lévő falak mögött délen hatalmas, a mai gépészeti igényekhez óriási kéményakna; északon vizesblokk volt elhelyezve. A kéményaknából a jelenlegi gázfűtés kéményeit a hátsó szárny bevilágító udvarában el lehet vezetni, és ha a kéményaknát tükrözzük az épület szimmetriatengelyére, máris előáll a két ideális liftakna, melyek a tetőtérben közös gépházzal (költségtakarékosan) beépíthetők. A jelenlegi kazánház nem használja ki a rendelkezésre álló teret, a gépészet helyigényének megfelel az eredeti kazánház a hátsó szárny udvara alatt, ahonnan a régi szénledobón keresztül egy szervízlépcsővel, a gondnoksággal is összeköthető. A bejárat eredetileg szintben az utcáról nyílt. Innen pár lépcsőfok vezetett csak fel az alagsorig. Ezek rámpával kiválthatók. Ha visszaállítjuk a bejárat csarnok eredeti szintmagasságát, visszaállítható az eredeti bejárat lépcső is, így az alagsor a rámpán közvetlenül megközelíthetővé válik a főbejáratától. Így tehát a bejáratról a rámpán át az épület tengelyében egyenesen a liftekhez jutunk, amelyekkel minden szint elérhető.

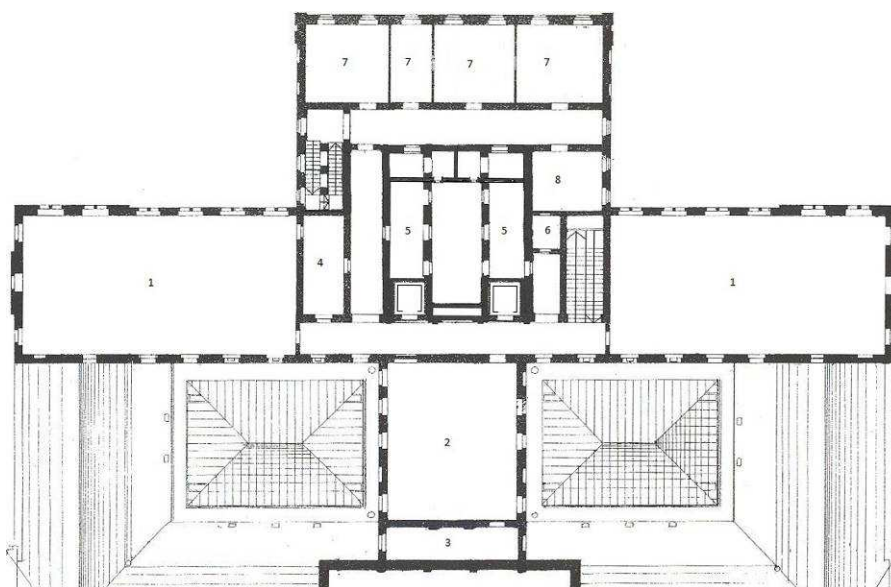
Testneveléstermek

Jelenleg a testnevelés-oktatás az eredeti, magasföldszinti testnevelés teremben és az egykori átrium leszűkített terében zajlik. Az átriumban lévő kisebb tornaterem szűkös, az eredeti tornaterem pedig a benne álló négy öntöttvas oszlop miatt alkalmatlan a korszerű testnevelés-oktatásra. Többször felmerült már az a megoldás, hogy egy különálló tornacsarnok épüljön. Ennek költsége hatalmas és értelmetlen, hiszen az épületen belül könnyedén felszabadítható, illetve visszaépíthetők olyan területek, ahol ezekre alkalmas területek helyet kaphatnak.

111. ábra Alagsorba tervezett két testnevelésterem, és azok kiszolgáló helyiségei

Az alagsor 1872-es tervét nézve, ha a két átrium területébe bevonnánk az egykori fakamrákat, illetve az északi és déli folyosó alatti területeket, akkor hat kiváltó gerenda beépítésével létre lehetne hozni két egymással összenyitható tornatermet, így az új sportcsarnok építési költségének töredékéből kialakíthatók ezek az új terek, valamint az alagsori főhomlokzati oldalon öltöző és edzőterem. Az északi oldal két gyönyörű dongaboltozatos termében rajztermet és műtermet lehet létrehozni, kiváltva ezzel a most a déli átriumban lévő rajztermet. Az építéssel párhuzamosan elkészíthető az épület amúgy is esedékes utólagos aljzatszigetelése. Az építkezés közben visszaállítható a két átrium eredeti tere, és a központi lépcsőház. Az így létrejött két tornaterem összenyitható, nagy előnye, hogy ez a nagy tér a bejárattól közvetlenül akadálymentesen megközelíthető, ezért alkalmas nagy befogadóképességet igénylő rendezvények helyszínéül szolgálni. Az így felszabaduló eredeti oszlopos testnevelésterem annak korhű felújítása után, menzaként szolgálhat, ha a mellette lévő tanári és osztályterem összenyitásával egy korszerű melegítő konyhát alakítunk ki.

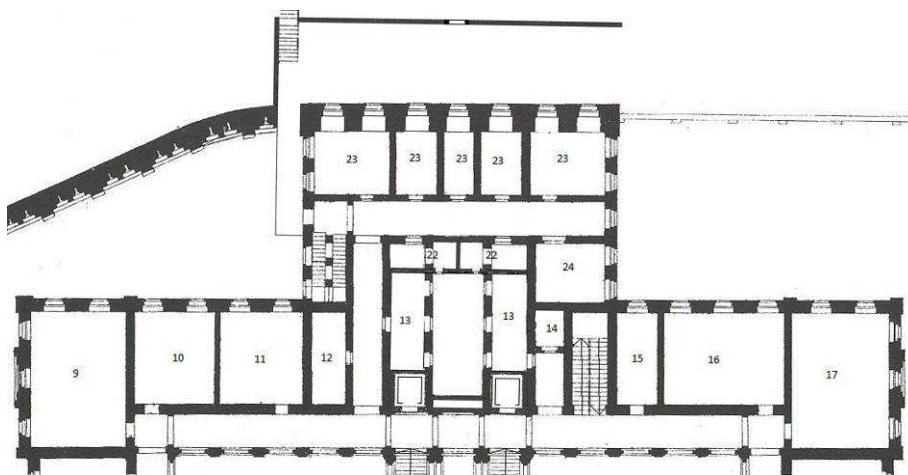

112. ábra másik megoldás a harmadik emeletre helyezett tornatermekkel

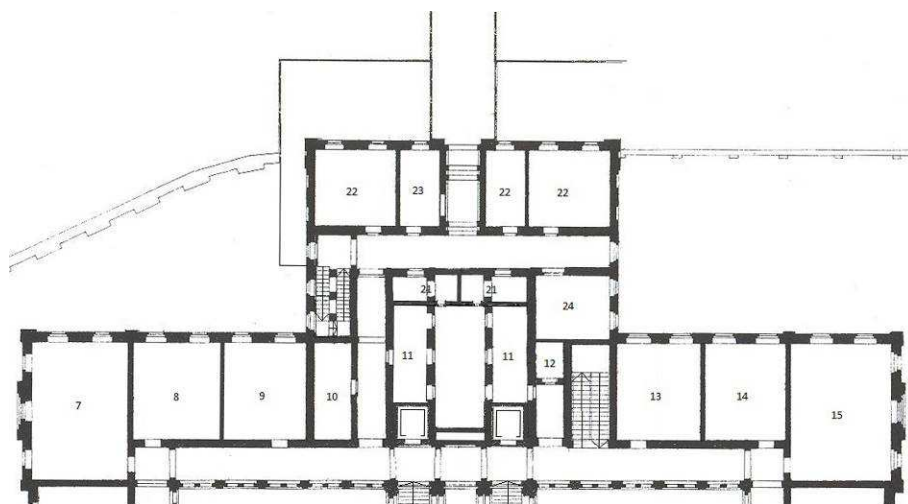
Nem ez az egyetlen megoldás a testnevelés-termek létrehozására. Az eredeti harmadik emeleten az egykori rajzterem és kápolna jelenleg nem létezik. Az épület arányait akkor nyeri vissza, ha ez a szint visszaépül, ebben rendelkezésre áll két az oszlopos testnevelésteremnél nagyobb, bár arányaiban hasonlóan kedvezőtlen, nyújtott tér. Ezekben kialakíthatóak szertornatermek, melyek átvehetnék a jelenlegi kistornateremben összezsúfolt tornaeszközöket. Mivel az épületben húsz osztály testnevelés-órájának kell helyet biztosítani, és várhatóan a heti óraszám növekedni fog, ezért nem túlzás azt mondani, komoly esély van arra, hogy négy testnevelés-teremre is szükség lehet, az alagsorban tornapálya, a harmadik emeleten szertornatermek hozhatók létre, figyelembe véve az iskola igényeinek méretét.

Kollégium

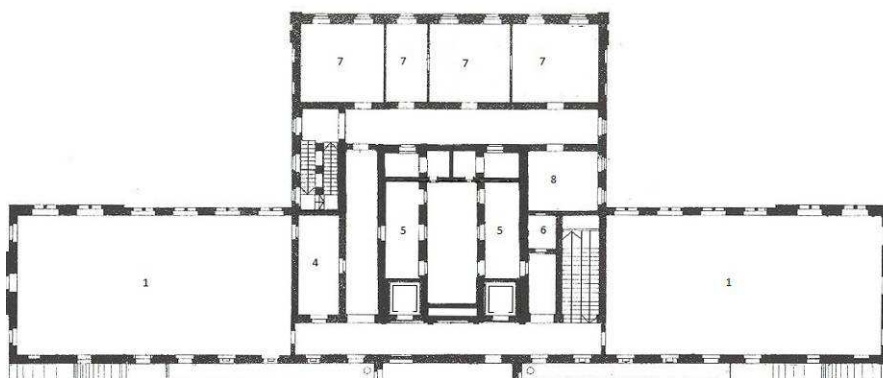
Az épületben jelenleg az első emeleten működik a viszonylag szűkös kollégium. Az 1687-es alapító levélben is kollégium és akadémiaként írja le az iskolát, tehát a kollégium szerves részét kell, hogy képezze az iskolának. A kollégium az egykori Ferencz József Nevelőintézet idején élte virágkorát. Abban az időben az internátus elfoglalta az első és a második emelet északi szárnyát. Mivel az épület egyértelműen kettéosztható főtömbre és melléktömbre, valamint az eredeti terv szerint a melléktömbnek saját lépcsőháza is volt, továbbá a második emeleten szintbeli bejárata volt, logikus tehát, hogy egy jól működő kollégiumot a hátsó szárnyban érdemes elhelyezni, az első, a második és a harmadik emeleten, valamint, ezek felett a tetőtérben. Így a kollégium jelenlegi létszáma kb. megháromszorozható. Az így kialakítandó kollégium az egykori igazgatói lakás, tankerületi főigazgatósági iroda és a szolgálók lakása helyén otthonos, két ablakos, galériás szobákkal osztható fel.

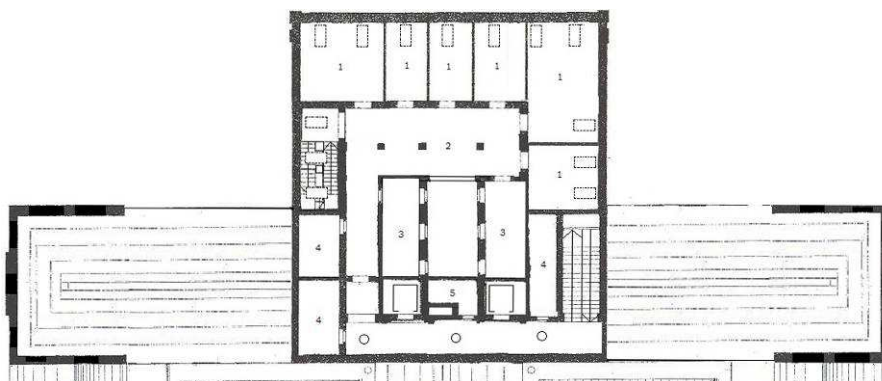
113. ábra Kollégiumi tömb az első emeleten hátsó kertkapcsolattal

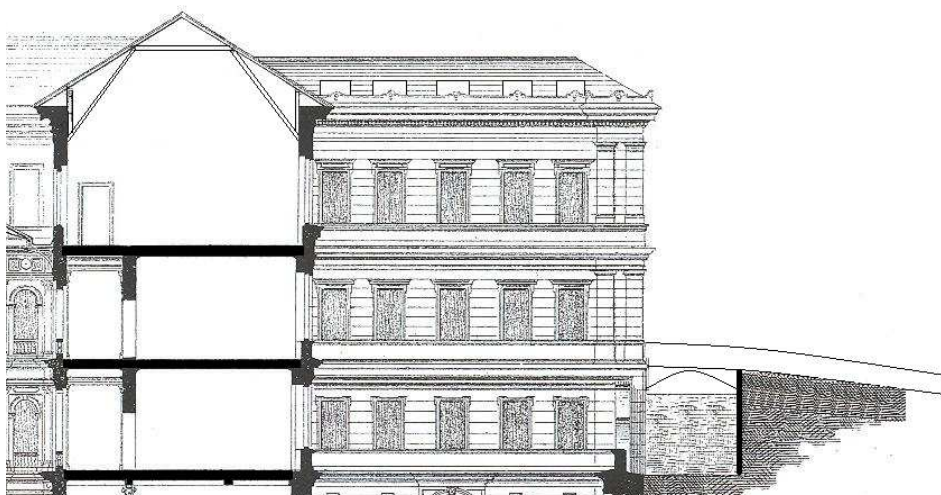
114. ábra Kollégiumi tömb a második emeleten hátsó főbejárattal és híddal

115. ábra Kollégiumi tömb a harmadik emeleten a lehetséges tornatermekkel

116. ábra Kollégiumi tömb a padlástér beépítésével

117. ábra Keresztmetszet-részlet, mely a kollégium hátsó bejáratát és hídját mutatja

Az alaprajzi elrendezésben mindhárom emeleten, a déli oldalon L alakú folyosóval nyílna az iskola főtömbje felé, az északi oldalon, a kollégiumi lépcsővel átellenben konyha illetve tanulószoba alakítható ki. Az utcáról közvetlenül feltárható a második emeleti bejáraton keresztül. Ezt a bejáratot befalzták, mert az alatta lévő szintről ablakokat nyitottak a nyugati oldal felé. Ezért úgy állítanánk vissza a régi bejáratot, hogy azt egy kis híddal kapcsolnánk a terepszinthez.

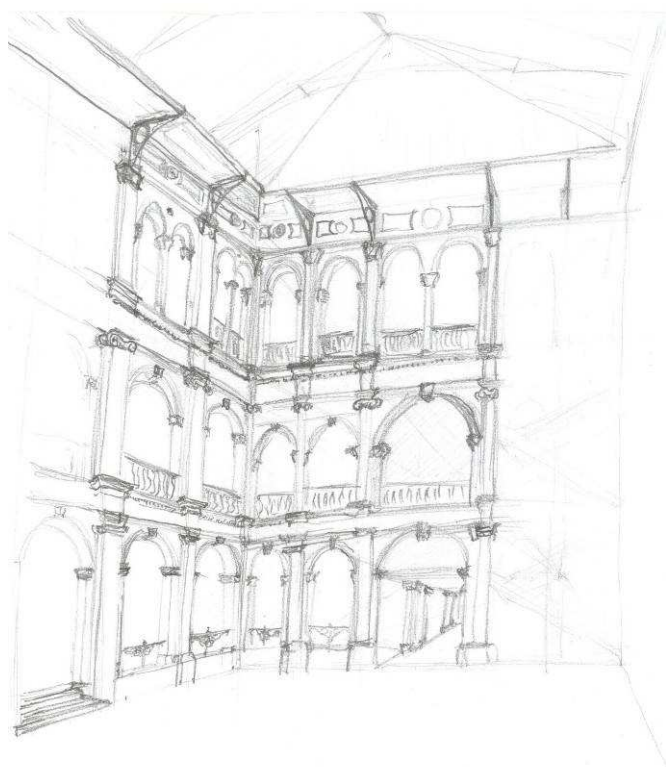
Az iskolához akár szintenként is kapcsolódhat, vagy a lifteket közösen használhatja a két épületrész forgalma. Amennyiben szükség van rá, a kollégium lépcsőjével szemben, a kollégiumi szobából teret elvéve, külön kollégiumi lift beépítése is lehetséges. Az első emeleten az átalakítás részeként egy balkont építettek az 1950-es években. Mivel ezen keresztül a kollégiumból közvetlenül megközelíthető az iskolakert, ezért ezt megtartanánk, stílusában hozzáigazítanánk az épület eredeti homlokzatához egy alapos felújítás után. A kollégiumi mosdókat jelenlegi rendezetlen állapot helyett a belső udvar nyugati oldalából elvett plusz térrel kiegészített vizesblokk-sávba rendeznénk. A kollégiumi átalakítás az iskola zavartalan működése mellett is elvégezhető.

Osztálytermek-szaktantermek

Az iskola tanárainak nagy többsége előnyben részesíti a második emeleti, 1950-es években átalakított termeket, mivel ezek mérete kisebb, jobban igazodik az osztálylétszámhoz, és kisebb visszhangja miatt könnyebb az órátartás. Az eredeti terveket szemlélve jól látszik, hogy az északi, dél, és nyugati homlokzatra nyíló termek, és a mellettük lévő kisebb tanári, illetve szertár funkciójú terek szükség esetén egybe nyithatók, vagy a három és egy axisos termekből két darab két axisos terem hozható létre. Az északi és a déli homlokzaton nagyobb, a nyugati homlokzaton kisebb kétaxisos termek jöhetnek létre, mivel az axisok közti távolság kisebb. Az épület értékét emeli, hogy a megváltozott igényekhez jól illeszthető komolyabb beavatkozások nélkül. Az új beosztás rendje a következő lenne:

A főhomlokzati nagy termekben az első emeleten galériával megnövelt területű tanárit, igazgatóságot és titkárságot helyeznénk, felszabadítva ezzel az északi és a déli oldal termeit, melyekben kétaxisos, kisebb osztálytermek jönnének létre. A főhomlokzaton megmaradó nagy termekben nagy osztálytermeket helyeznénk el. A nyugati homlokzatra kétaxisos, nyelvi laborokat, informatika termeket, énektermet és bontó termeket tennénk, melyeknél ideális a kisebb alapterület. A nyugati homlokzat északi és déli saroktermei a legnagyobb, széles, három axisos termek. Ezekben volna célszerű – követve az eredeti elrendezést – szaktantermeket létrehozni: biológia, fizika, kémia termet, melyekben azok hosszanti falán végigfutó üveges vitrinben elhelyezhető lenne minden demonstrációs kellék. Így nincs szükség a helypazarló, kihasználatlan, és jó bevilágítású szertárakra, melyek felszabaduló tereiből a fent említett osztálytermek létrehozhatók. A szaktantermek oldalfalán elhelyezett kelléktár nemcsak tárolási funkcióval bír, hanem egyfajta berendezésével igazi laboratóriumi hangulatot és élményt ad a terem használóinak.

Szabadidős külső és belső terek

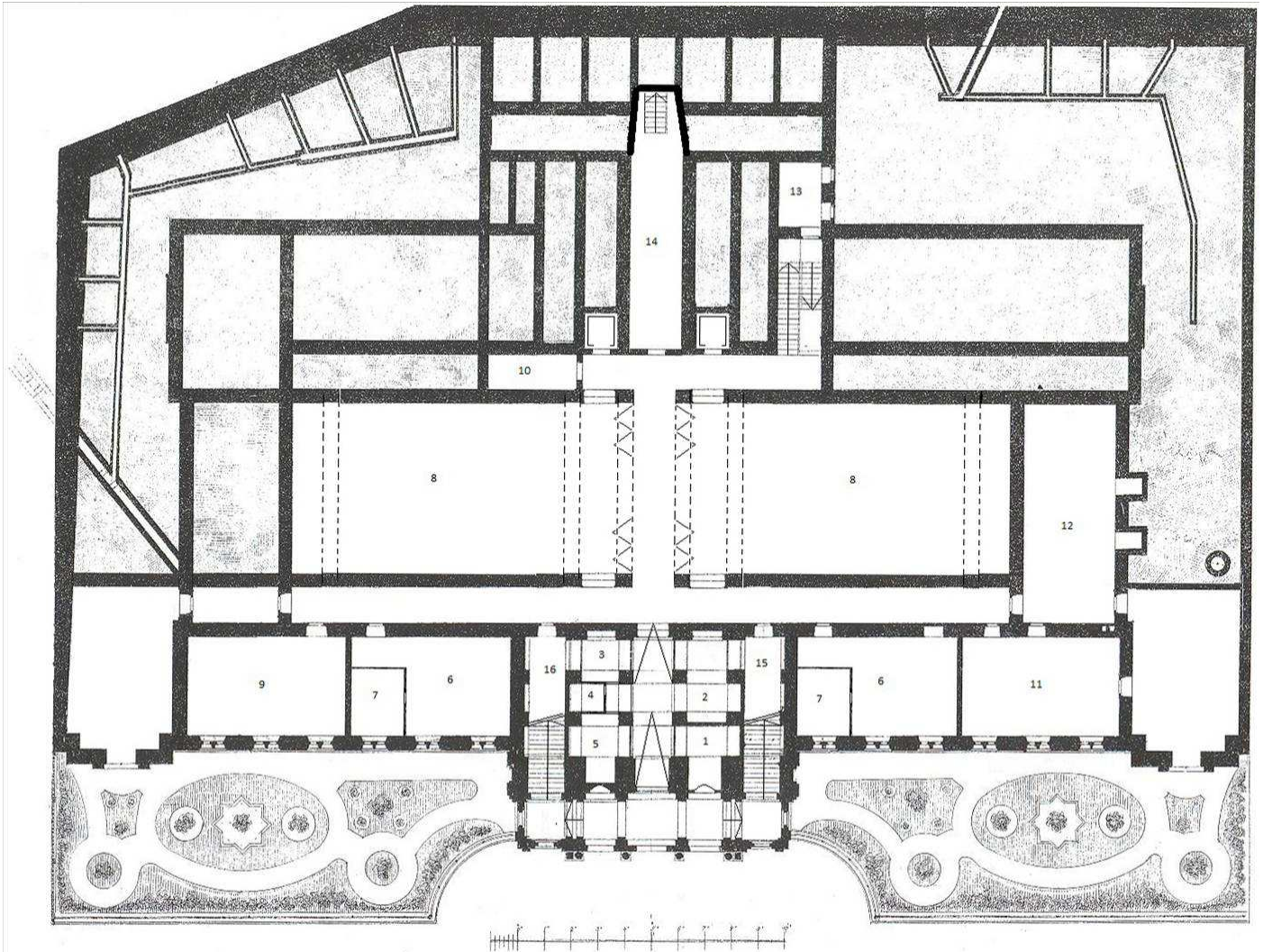
Egyrészt az átriumok visszaállításával, másrészt a harmadik emeleten, a lépcsőház felett egy zibongó kialakításával az épület magjában jöhetnek létre szabadidős közösségi terek. Fontos lenne a jelenlegi birtokon az eredeti hangulatát idéző angolkertet létrehozni, helyreállítani az északi és déli teraszt (lebontani a jelenlegi menzát), és ezzel egy időben visszaállítani a magassföldszinten a hátsó szárny körfolyosóját, a gondnokság és a mosdók átrendezésével, hogy szabaddá váljon a két eredeti kijárat a teraszokra. A kertek hosszú távú gondozottsága abban is rejlik, hogy folyamatosan használják. A kert fenntartásban a diákok szakkörszerűen besegíthetnek.

118. ábra Elvi rekonstrukciós rajz a fedett átriumról

Mintaterv az átalakításra

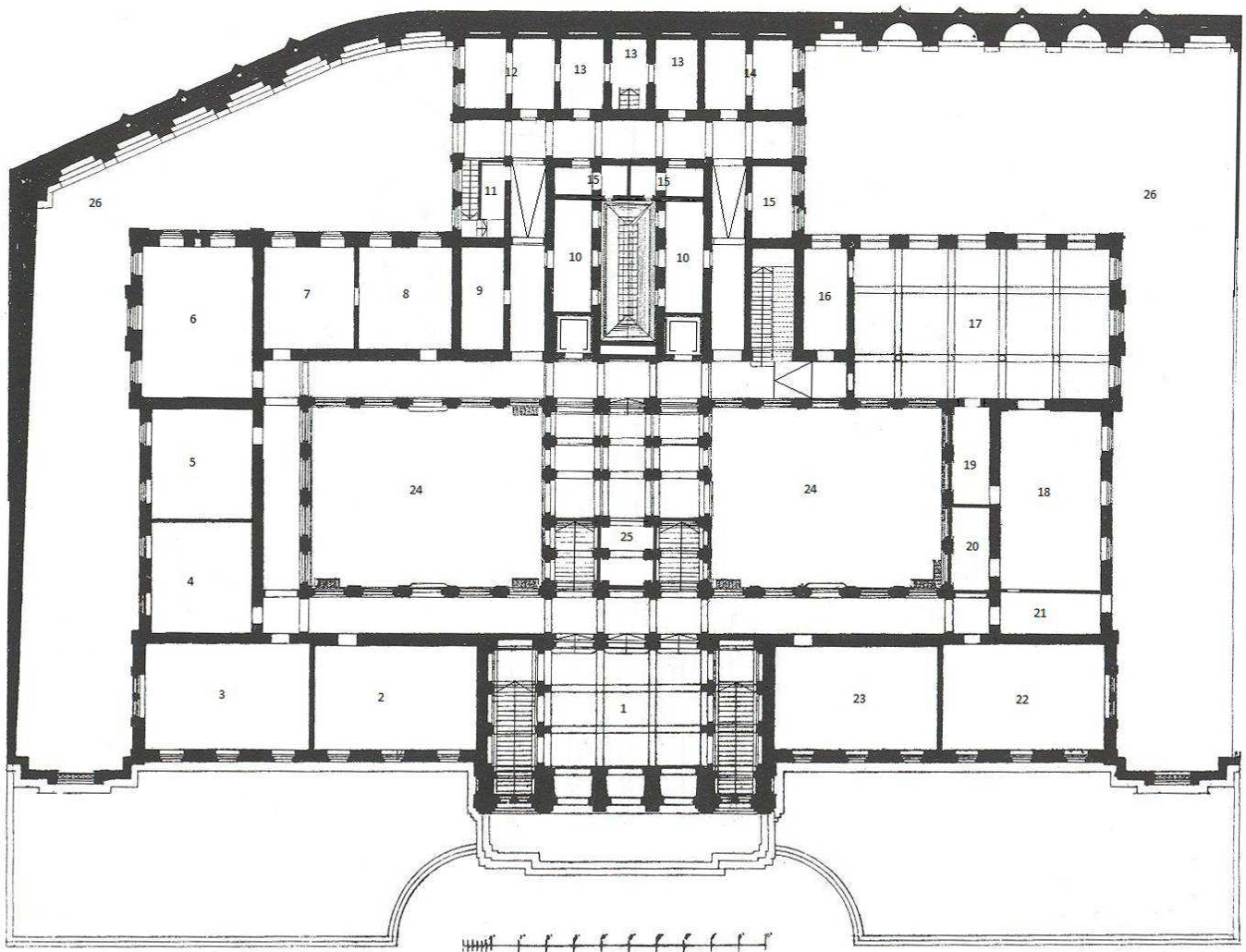
Mindezek figyelembe vételével egy lehetséges tervváltozat az eredeti alapján a következőképpen alakulhat ki.

Alagsor

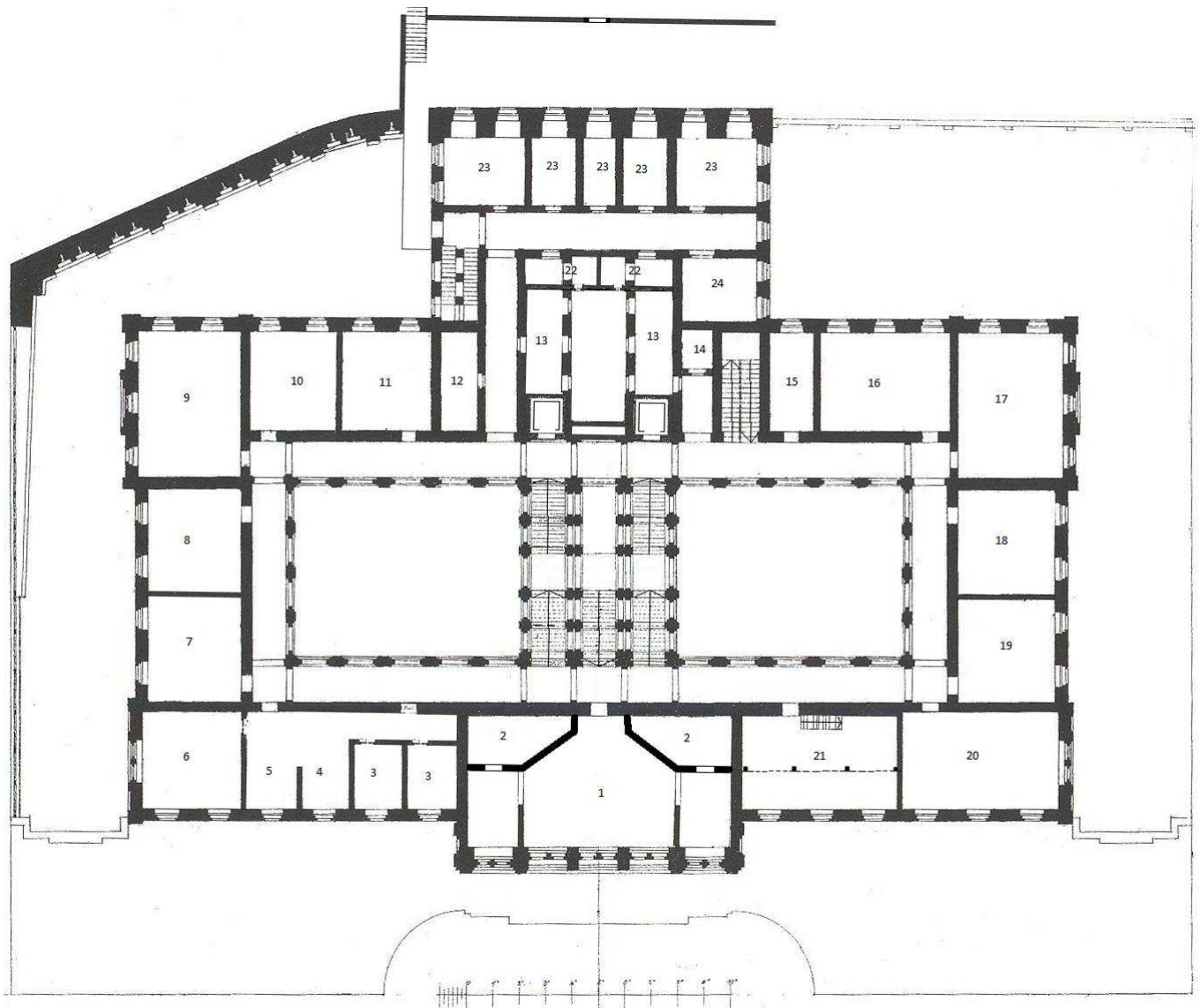

119. ábra Alagsori alaprajz Bálint Tamás tervében

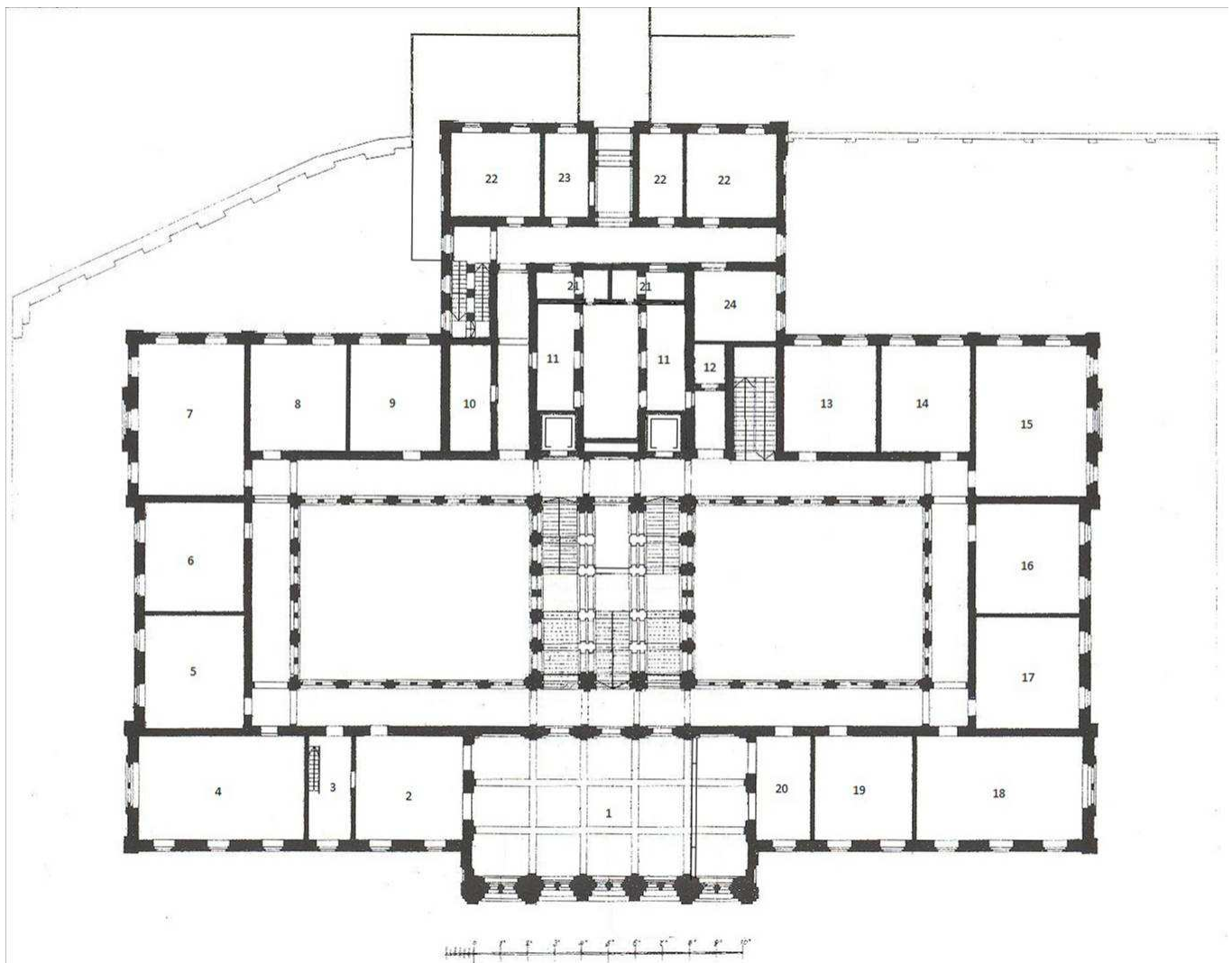
1. Porta	7. Zuhanyzó	13. Gázmérő helyiség
2. Biciklitároló	8. Tornaterem	14. Kazánház
3. Női mosdó	9. Edzőterem	15. Elektromos fogadó és kapcsoló
4. Mozgássérült mosdó	10. Szellőzőgépház	16. Tornaszertár
5. Férfi mosdó	11. Rajzterem	
6. Öltöző	12. Műterem	

Magasföldszint**120. ábra Magasföldszinti alaprajz Bálint Tamás tervében**

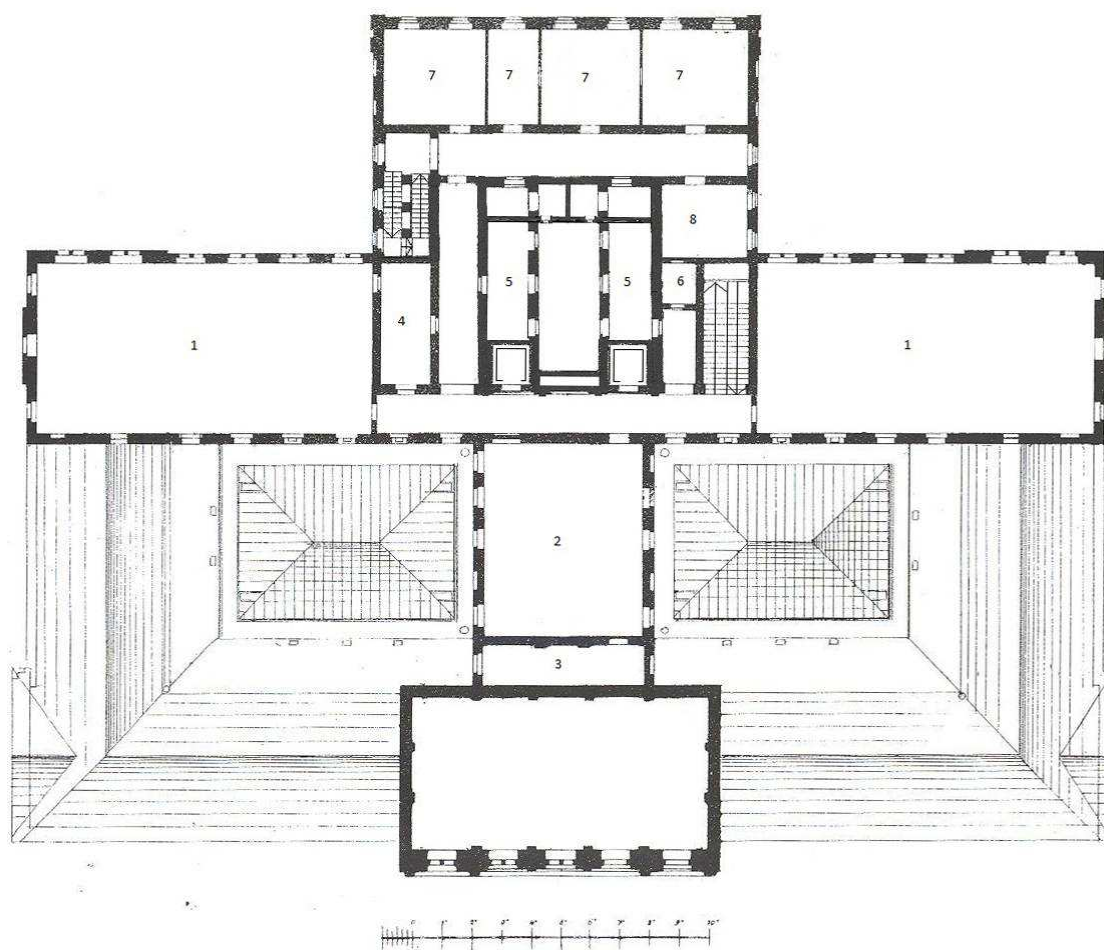
1. Bejárati csarnok	10. Diák mosdó	19. Mosogató
2. Osztályterem 1	11. Raktár	20. Raktár
3. Osztályterem 2	12. Gondnokság	21. Előtér
4. Osztályterem 3	13. Raktár	22. Osztályterem 5
5. Osztályterem 4	14. Takarítók szobája	23. Osztályterem 6
6. Kémia labor	15. Személyzeti öltözők	24. Átrium
7. Nyelvi labor 1	16. Kézmosó	25. Büfé
8. Nyelvi labor 2	17. Étterem	
9. Tanári mosdó	18. Melegítőkonyha	

Első emelet**121. ábra Első emeleti alaprajz Bálint Tamás tervében**

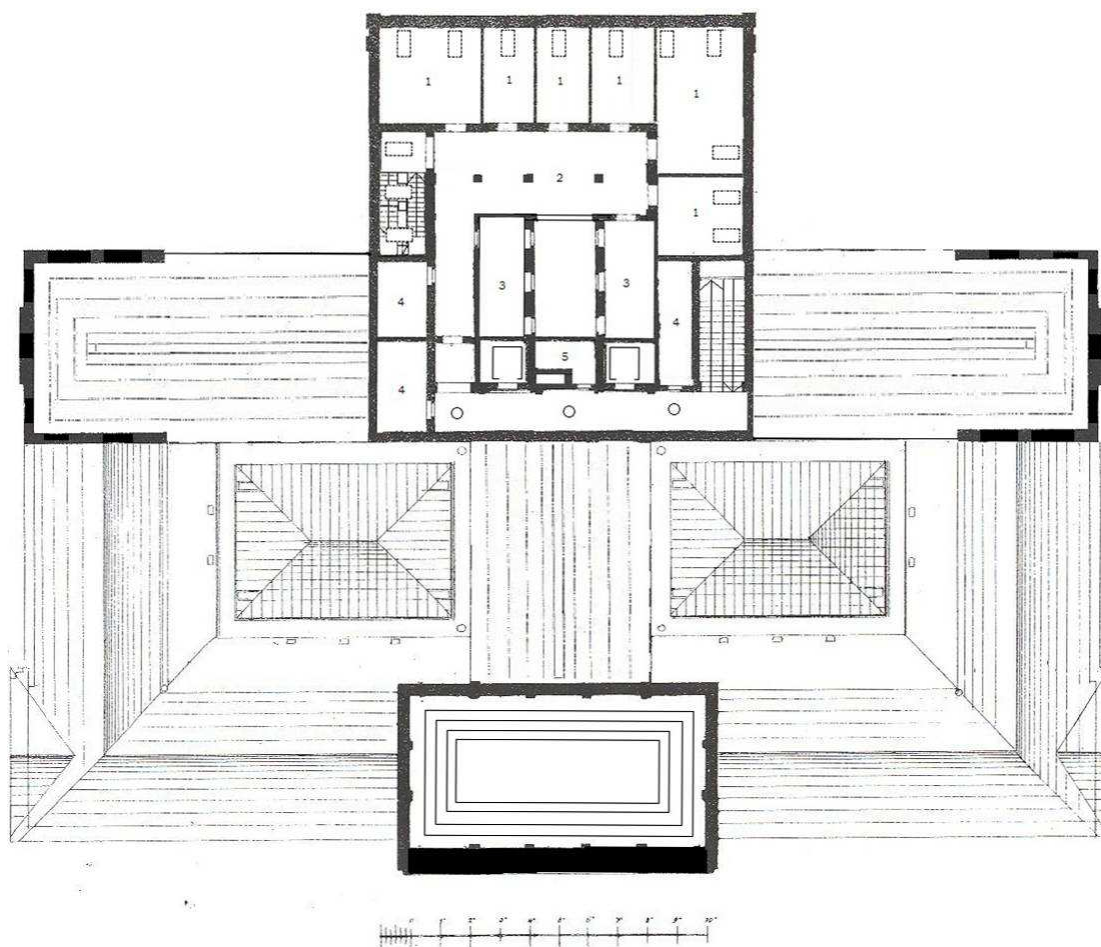
1. Könyvtár	9. Biológia labor	17. Fizika labor
2. Irattár	10. Informatika terem 1	18. Osztályterem 10
3. Igazgatóhelyettesi iroda	11. Informatika terem 2	19. Osztályterem 11
4. Gazdasági iroda	12. Tanári mosdó	20. Osztályterem 12
5. Titkárság	13. Diák mosdó	21. Tanári szoba
6. Igazgatói iroda	14. Takarító szertár	22. Kollégiumi fürdőszoba
7. Osztályterem 7	15. Iskolaorvos	23. Kollégiumi hálószoza
8. Osztályterem 8	16. Osztályterem 9	24. Kollégiumi konyha

Második emelet**122. ábra Második emeleti alaprajz Bálint Tamás tervében**

1. Díszterem	10. Tanári mosdó	18. Osztályterem 19
2. Kápolna	11. Diák mosdó	19. Osztályterem 20
3. Sekrestye (felette karzat)	12. Takarítósztár	20. Színpad hátsó tere
4. Osztályterem 13	13. Énektér	21. Kollégiumi fürdőszoba
5. Osztályterem 14	14. Tartálékterem -
Tanulószo	22. Kollégiumi hálószoba
6. Osztályterem 15	15. Osztályterem 16	23. Kollégiumi Tanári szoba –
Porta
7. Stúdió	16. Osztályterem 17	24. Kollégiumi Tanulószo
8. Média terem	17. Osztályterem 18	
9. Etikaterem		

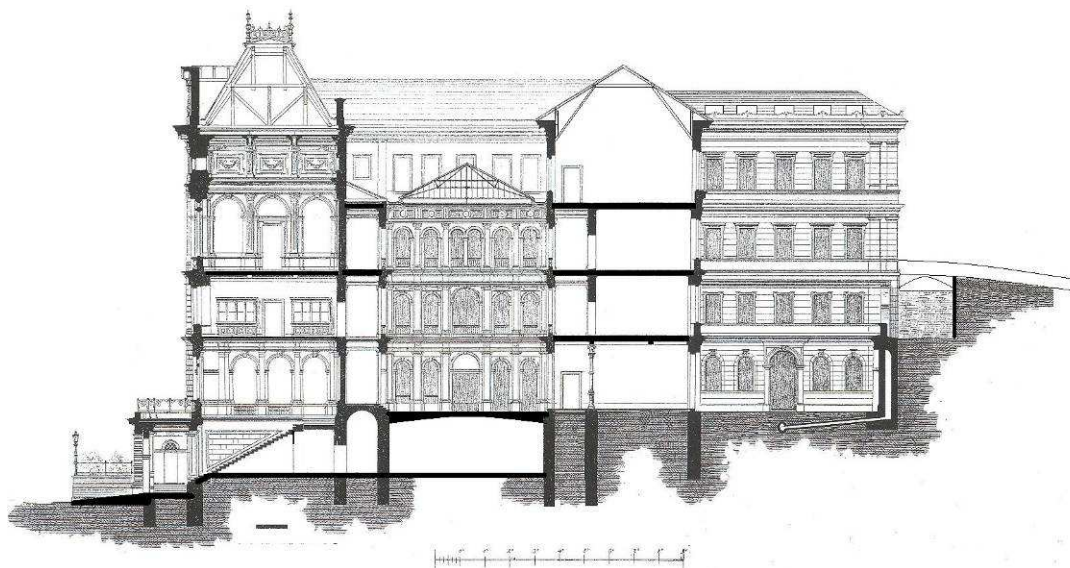
Harmadik emelet**123. ábra Harmadik emeleti alaprajz Bálint Tamás tervében**

1. Tornaterem	4. Testnevelő tanári öltöző	7. Kollégiumi hálószoba
2. Játéktér (ping pong)	5. Diák Öltöző	8. Kollégiumi Konyha
3. Tornaszertár	6. Takarító szertár	

Tetőtér

124. ábra Tetőtéri alaprajz Bálint Tamás tervében

1. Kollégiumi hálószoba	3. Kollégiumi fürdőszoba és mosókonyha	4. Raktár
2. Közösségi tér		5. Liftgépház

Keresztmetszet

125. ábra Keresztmetszet Bálint Tamás tervében

Első lépések az átalakításhoz

Támfal

126. ábra Délnyugati támfal változásai a 2012-es építőtáborban

Az iskolatörténetet kutatva, feltűnő, hogy az iskola mindig azáltal fejlődött, hogy öregdiákjai gondját viselték. Így például báró Eötvös József, akinek az itt elemzett épületet köszönhetjük, vagy Darányi Ignác, aki számtalan támogatót szerzett. Jól látszik, hogy ebben a mai nehéz helyzetben is szüksége van az iskolának, hogy öregdiákjai kiálljanak mellette. Fontos cél olyan gazdasági helyzetbe hozni az iskolát, hogy a lehető legkevésbé legyen kiszolgáltatott. Ennek egyik legjobb módja a kollégium fejlesztése, amely nyáron turisztikusként kiadható lenne, s ezzel bevételhez jutna az iskola. A kollégium mögötti terület hatvan év gondozatlanság után nehezen emlékeztet az egykori angol kertre, s így elég nehezen elképzelhető, hogy itt értelmes fejlesztéseket lehet tenni. Ezért nagyon fontos, hogy a kertet visszaállítsuk, és használhatóvá tegyük, oly módon hogy stílusában emlékeztessen az eredetire. Emellett ne legyenek benne veszélyes, omladozó, a meglévő értékeket is károsító elemek.

127. ábra A támfal hiányzó párkányainak pótlása, kiegészítése

A helyszíni felmérések közben vált nyilvánvalóvá, hogy a délnyugati támfal állapota kritikus, a fölé ültetett orgonasor gyökerei átszótták a fal felső részét, és omlékonnyá tették a koronázó párkányt. A támfal osztópárkányán a betonfedés

felfagyott, réseiben gyökeret vert a növényzet. Ezen felül, egy a 70-es években szétázott, omladozó raktár települt a támfal tövébe, végleg elcsúfítva azt.

128. ábra Új, beton zárókő és húzott párkány az eredeti helyére

Kitaláltuk hát, hogy a gimnázium öregdiákjaival, diákjaival, és építészhallgató kollegákkal összefogva megállítjuk a támfal további romlását, és legjobb tudásunk szerint felújítjuk azt.

129. ábra A növényzet kiásása és a javítások után, meglepő a változás

A munkához szükséges anyagokat az iskola vezetése biztosította számunkra. A nyár folyamán több alkalomból álló „építőtábort” szerveztünk, melynek során eltávolítottuk a túlburjánzó növényzetet gyökerestül, lomtalanítottuk a raktárt, majd azt lebontottuk és elhordtuk. Kiástuk a fal mellvédje mögé behányt gyökerekkel átszőtt földet, s visszabontottuk az omló részeket. Felszedtük a felfagyott osztópárkány lejtésképzését, a leszakadt téglapárkány részeket újrafalaztuk, s az újrafalazott párkányrészen szánkóval húzott profilt vakoltunk.

130. ábra Bántó gyökérzetű növényzet felszámolása, támfal megtisztítása

Újrafalaztuk a koronázó párkányt, visszahelyeztük az eredeti kőlefedést, és hézagképzéssel láttuk el. A munkát a szorgos csapat ősszel befejezte, s az októberi öregdiák találkozó alkalmával bemutattuk. Az iskola vezetése háláját fejezte ki a diákok felől jövő kezdeményezés sikeres eredményéért.

Zárszó

Ez a TDK dolgozat a mi szemszögünkből egy eszköz, egy kézikönyv, mely segít tájékozódni a Budapesti Egyetemi Gimnázium épületének értékei között. Megértve, a már elsőre is impozáns eredeti épület mélyebb összefüggéseit is, világossá vált számunkra, hogy egy nagyobb méretű jövőbeli fejlesztés, korszerűsítés esetén nem járatlan úton, hanem a megfelelően feltárt egykori állapot irányába érdemes újjáépíteni az épület elvesztett elemeit.

A dolgozatban kitértünk az iskolaintézmény 325 éves történetére, és a jelenlegi épület 136 év alatt átélt változásaira. Elemeztük az iskolaépület térszervezését, homlokzati rendszerét, és összevetettük az eredeti 1872-es terveket a jelenlegi állapottal.

Megfogalmaztuk a 2012-es állapothoz azt az értékleltárt, mely tartalmazza a fennmaradt és a dokumentumokból hitelesen rekonstruálható épületelemek, tereket, melyek építészeti érték képeznek. Ezek alapján leírtuk az épület fejlesztésének lehetőségeit, mely tartalmazta a jelen kor jogos igényeit is, mint például akadálymentesítés, oktatás és testnevelés korszerű tereinek létrehozása. Ezen három faktor tudatában (értékleltár, fejlesztési lehetőségek, jelen kor igényei), felvázoltunk egy mintatervet az épületre.

Tudjuk, hogy kétkezi munkánkkal, belátható időn belül, ezt a felvázolt ideális állapotot nehezen tudjuk elérni, mégis az EKG-s öregdiákok összefogásával belevágtunk a feladatba, s ennek első eredményeként az iskola délnyugati támfala megújult. Bízunk abban, hogy a Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium diákjai, öregdiákjai hasonló lelkesedéssel támogatják a jövőben is az iskola megújulását, mellyel tették a 325 év alatt sokan.

Formát öltött most sok év megfigyelése, kutatása, és tervezése. Elkészült a szellemi alap az újjáépítésre, hogy mindenki, akinek az épülethez kötődik, vagy azon alakít e tanulmány segítségével méltó módon kezelje megmaradt örökségünket, és az alapító szavaival élve: „Az Isten szőlőskertjéért és a haza újjáépítéséért munkálkodjon”.

„Pro Vinea Domini!”

Bálint Tamás

Patak Gergely

Ábrajegyzék

A címerek, képeslapgyűjtemény és a műleírásból származó rajzok az Egyetemi Katolikus Gimnázium iskolatörténeti kiállításából származnak.

Az elemző ábrákat és összehasonlító fényképek jelenkori részeit a szerzők készítették.

Az archív fotók és rajzok a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményéből, az Archív Fotótárból származnak, melyek építészettörténeti tervtanulmányban felhasználásához hivatalos engedélyt kaptunk.

Az 1872-es Lippert József-féle tervek lelőhelye a Magyar Országos Levéltár Tervtára: T13 No 9/1-27 jelzet alatt tárolt tervek.

A 2007-es, jelenkori állapotot mutató építészeti felmérési tervet DU-ROTT BT. készítette el, melynek tudományos felhasználására szintén engedélyt kaptunk.

1. ábra Főhomlokzat elvi rekonstrukciója	1
2. ábra Főhomlokzat rajza az 1872-es műleírásból ⁷	4
3. ábra Főhomlokzat 1876-os és 2012-es állapotának szemléltető összehasonlítása	5
4. ábra Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium épületének 2012-es állapota	5
5. ábra gróf Széchenyi György által adományozott iskolacímer	6
6. ábra Mária Terézia által adományozott iskolacímer	6
7. ábra Helyszínrajz az iskola környezetének 1870 körüli átalakításának tervéről	7
8. ábra Századfordulón készített panorámakép a Várhegyről	8
9. ábra A Budai Katolikus Főgimnázium 1890 körül	9
10. ábra Lippert József műtermi fotója	10
11. ábra Helyszínrajz a Strassburgi Vilmos Király Egyetemi campusról ³	10
12. ábra Helyszínrajz a Berlin-Charlottenburgi Műszaki Egyeteméről ³	10
13. ábra Földszinti alaprajz a strassburgi kollégium és egyetem közös épületéről ³	11
14. ábra Metszet a Berlin-Charlottenburgi egyetemről ³	11
15. ábra Metszet a Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium 1876-os épületéről ³	11
16. ábra drezdai műszaki iskola földszinti és emeleti alaprajzai ³	12
17. ábra drezdai műszaki iskola metszete és főhomlokzata ³	12
18. ábra Állami Főgymnasium (Egyetemi Katolikus Gimnázium) Klösz György 1896-os fényképén	13
19. ábra budai panoráma 1880 körül, a Halászbástya építése előtti korból	14
20. ábra A Budai Katolikus Főgimnázium 1890 körül	14
21. ábra Alagsori alaprajz Lippert József 1872-es tervéből ⁵	15
22. ábra Magasföldszinti alaprajz Lippert József 1872-es tervéből ⁵	16
23. ábra Előcsarnok és díszlépcsőház fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozattól	16
24. ábra Tornaterem fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozattól	17
25. ábra Hosszmetszet az átriumokon és díszlépcsőházon át Lippert József 1872-es tervéből ⁵	17
26. ábra Első emeleti alaprajz Lippert József 1872-es tervéből ⁵	18
27. ábra Társalgó és nevelőintézeti könyvtár egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozattól	18
28. ábra Második emeleti alaprajz Lippert József 1872-es tervéből ⁵	19
29. ábra Díszterem egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozattól	19
30. ábra Hány Gy. rajza az épületről Berzeviczy Albert: Budapest iskolái albumából (1890 körül)	20
31. ábra Harmadik emeleti alaprajz Lippert József 1872-es tervéből ⁵	21
32. ábra Kápolna fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozattól	21
33. ábra Hány Gy. rajza az épületről Berzeviczy Albert: Budapest iskolái albumából (1890 körül)	22
34. ábra Főhomlokzat rajza az 1872-es műleírásból ⁷	22
35. ábra Elemzés a főhomlokzat síkváltásairól	23
36. ábra Elemzés a főhomlokzat vízszintes tagoló elemeiről	24

37. ábra Elemzés a főhomlokzat függőleges tagoló elemeiről	25
38. ábra Elemzés a főhomlokzat nyílásrendjéről	26
39. ábra Magasföldszinti tantermi ablakok egyike	26
40. ábra Magasföldszinti előcsarnok ikerablaka	26
41. ábra Elemzés a főhomlokzat arányairól	27
42. ábra Alagsori középrizalit homlokzata	28
43. ábra Alagsori főbejárat egy 1890 körüli fényképen	28
44. ábra Alagsori általános szakasz homlokzata	28
45. ábra Magasföldszinti középrizalit homlokzata	29
46. ábra Magasföldszinti terasz és tanárok egy 1890 körüli fényképen	29
47. ábra Magasföldszinti általános szakasz homlokzata	29
48. ábra Első emeleti középrizalit homlokzata	30
50. ábra Második emeleti középrizalit homlokzata	30
49. ábra Első emeleti általános szakasz homlokzata	30
51. ábra Második emeleti általános szakasz homlokzata	30
52. ábra Harmadik emelet (mezzanin szint) középrizalit homlokzata	31
53. ábra Elvi homlokzatrekonstrukció a tónusok és árnyékok megjelenítésével	31
54. ábra Fénykép az iskola oldalhomlokzatával 1891-ből	32
55. ábra Hány Gy. rajza az épületről Berzeviczy Albert: Budapest iskolái albumából (1890 körül)	32
56. ábra A Budai Katolikus Főgimnázium 1890 körül	33
57. ábra Kollégiumi tömb homlokzatrészlete az iskola keresztmetszetén Lippert József 1872-es tervéből ⁵ .	34
59. ábra Fénykép 1945-ből, melyen az iskola megsérült főhomlokzata látszik	35
58. ábra Bútorok és kályhák az eredeti 1872-es műleírásból ⁷ .	35
60. ábra Fénykép 1945-ből, melyen az épület Vár felőli hátsó szárnya látszik	36
61. ábra Azonos beállítás a 2007-es felmérési tervben ⁸ .	36
62. ábra A Budai Katolikus Főgimnázium 1890 körül	36
63. ábra Azonos beállítás a 2007-es felmérési tervben ⁸ .	37
64. ábra Azonos beállítás 2012-ből	37
65. ábra a bejárat Klösz György 1896-os fényképén	37
66. ábra Előcsarnok és díszlépcsőház fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozattól	37
67. ábra Főlépcső ábrája a 2007-es felmérési tervben ⁸ .	38
68. ábra Díszlépcsőtér működésének ábrája az 1872-es tervben ⁵ .	38
69. ábra Főlépcső a magasföldszinti aulában (modell a 2007-es felmérési tervből) ⁸ .	38
70. ábra Rajzterem elhelyezkedésének rajza 2007-ből ⁸ .	39
71. ábra Átrium magasföldszinti alaprajza 1872-ből ⁵ .	39
74. ábra Átrium 1872-es állapotának modellje	39
72. ábra átrium szellőzés	39
73. ábra Rajzterem és udvar 2007-es modellje ⁸ .	40
75. ábra azonos beállításon a felépített énekterem oldalfala 2012-es állapotban	40
76. ábra Díszterem fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozattól	40
78. ábra Stúdium fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozattól	41
77. ábra Vegytani fülke terve az 1872-es műleírásból ⁷ .	41
79. ábra Azonos beállítás 2012-ből	42
80. ábra Kápolna fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozattól	42
81. ábra Azonos beállítás 2012-ből	42
82. ábra Tornaterem fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozattól	42
83. ábra Azonos beállítás tanteremmel a helyén 2012-ben	43
84. ábra Ebédlő fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozattól	43
85. ábra Azonos beállítás kémiai gázcsövekkel felszerelve, ám lomtárként használva 2012-ben	43
86. ábra Konyha fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozattól	43
87. ábra Játzóterem fotója egy 1939-ben kiadott iskolai képeslapsorozattól	44

88. ábra Elemző keresztmetszet az 1876-os és 2012-es állapot közlekedő tereivel ^{5. és 8.}	45
89. ábra Elemző ábra az 1876-os és 2012-es állapot alagsori közlekedő tereivel ^{5. és 8.}	45
90. ábra Elemző ábra az 1876-os és 2012-es állapot magasszintű közlekedő tereivel ^{5. és 8.}	45
91. ábra Elemző ábra az 1876-os és 2012-es állapot első emeleti közlekedő tereivel ^{5. és 8.}	46
92. ábra Elemző ábra az 1876-os és 2012-es állapot második emeleti közlekedő tereivel ^{5. és 8.}	46
93. ábra Alagsori alaprajz Lippert József 1872-es tervéből ^{5.}	47
94. ábra Alagsori alaprajz DU-ROTT BT. 2007-es felmérési tervéből ^{8.}	47
95. ábra Magasszintű alaprajz Lippert József 1872-es tervéből ^{5.}	48
96. ábra Magasszintű alaprajz DU-ROTT BT. 2007-es felmérési tervéből ^{8.}	48
97. ábra Első emeleti alaprajz Lippert József 1872-es tervéből ^{5.}	49
98. ábra Első emeleti alaprajz DU-ROTT BT. 2007-es felmérési tervéből ^{8.}	49
99. ábra Második emeleti alaprajz Lippert József 1872-es tervéből ^{5.}	50
100. ábra Második emeleti alaprajz DU-ROTT BT. 2007-es felmérési tervéből ^{8.}	50
101. ábra Harmadik emeleti alaprajz Lippert József 1872-es tervéből ^{5.}	51
102. ábra Padlás szintű alaprajz DU-ROTT BT. 2007-es felmérési tervéből ^{8.}	51
103. ábra magasszintű Bejárati csarnok 2012-ben	52
104. ábra eredeti öntöttvas oszlop	52
105. ábra flóderezés	52
106. ábra eredeti ajtó 2012-ben	52
107. ábra Délnyugati támfal	53
108. ábra kerti lépcső az egykori díszlépcső fokaival	53
109. ábra Díszlépcső korláteleme	53
110. ábra akadálymentesített közlekedés az alagsori, bejárati szinten a két liftig	55
111. ábra Alagsorba tervezett két testnevelőterem, és azok kiszolgáló helyiségei	56
112. ábra másik megoldás a harmadik emeletre helyezett tornatermekkel	56
113. ábra Kollégiumi tömb az első emeleten hátsó kertkapcsolattal	57
114. ábra Kollégiumi tömb a második emeleten hátsó főbejárattal és híddal	57
115. ábra Kollégiumi tömb a harmadik emeleten a lehetséges tornatermekkel	58
116. ábra Kollégiumi tömb a padlástér beépítésével	58
117. ábra Keresztmetszet-részlet, mely a kollégium hátsó bejáratát és hídját mutatja	58
118. ábra Elvi rekonstrukciós rajz a fedett átriumról	59
119. ábra Alagsori alaprajz Bálint Tamás tervében	60
120. ábra Magasszintű alaprajz Bálint Tamás tervében	61
121. ábra Első emeleti alaprajz Bálint Tamás tervében	62
122. ábra Második emeleti alaprajz Bálint Tamás tervében	63
123. ábra Harmadik emeleti alaprajz Bálint Tamás tervében	64
124. ábra Tetőtéri alaprajz Bálint Tamás tervében	65
125. ábra Keresztmetszet Bálint Tamás tervében	65
126. ábra Délnyugati támfal változásai a 2012-es építőtáborban	66
127. ábra A támfal hiányzó párkányainak pótlása, kiegészítése	66
128. ábra Új, beton zárókő és húzott párkány az eredeti helyére	67
129. ábra A romboló növényzet kiásása, támfal kimosztott köveinek helyrerakása	67
130. ábra Bántó gyökérzetű növényzet felszámolása, támfal megtisztítása	68

Bibliográfia

1. Horváth-Szalay-Patonay: *A 250 éves Budapesti Királyi Egyetemi Katolikus Gimnázium 1687 – 1937*. Budapest: Sárkány Nyomda, 1937.
2. Hajnádý György (szerk.): *Az alapítástól az államosításig – A Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium vázlatos története 1687- 1949*. Budapest: Typo Art Studio Bt., 2001.
3. Dr Josef Durm (szerk.): *Hadbuch der Architektur 6/2 Hochschulen*. Darmstadt: Verlag von Arnold Bergsträsser, 1888.
4. Lyka Károly (szerk.): *Művészet 1. évfolyam 5.szám* Budapest, 1902.
(http://www.mke.hu/lyka/01/muveszet_01_lippert.htm)
5. Magyar Országos Levéltár Tervtára: *T13 No 9/1-27* jelzet alatt tárolt tervek
6. Budapest Fővárosi Levéltár: *14206*. helyrajzi számhoz tárolt tervek
7. Ismeretlen forrású 1872-es műleírás másolata, az Iskolatörténeti kiállítás gyűjteményéből.
8. DU-ROTT BT. : *A Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium felmérési terve*. Budapest, 2007.